

Forfatter: Helgesen, Poul

Titel: En kristen Fyrstes Lære (1534)

Citation: Helgesen, Poul: "En kristen Fyrstes Lære (1534)", i Helgesen, Poul: *Skrifter af Paulus Helie 5. Bind / ved Marius Kristensen*. - 1935 Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, udg. af MARIUS KRISTENSEN, 1932-1948, s. 92. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-helgesen05-shoot-workid58233.pdf> (tilgået 06. maj 2024)

Anvendt udgave: *Skrifter af Paulus Helie 5. Bind / ved Marius Kristensen*. - 1935 Udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab

**EEN CHRISTELIG OC NYTTTELIG BOG
OM
KONGERS, FURSTERS, RIIGIS LANDTZ OC
STÆDERS REGEMENTE DIGTHET AFF
THEN HØGLERDE MAND ERASMO
ROTHERODAMO, OCH KALDETT
EEN CHRISTEN FURSTIS WN-
DERWIISNING OC LÆRE
ROSCHILDIE
1534**

Psalmo ij.

Saa schulle i Konger nw wære
kloge, oc lader eder wnderwiise
som ere iørderigis dommere.

**[ija] Verdiighe fædre met gud, strenge Riddere oc ædele gode
mend geeslige oc werslige Danmarcks riigis raad, Oc menige
Danmarcks Riigis indbyggere, broder Paulus Helie ønscher Fred
och naade lycke oc salighed aff gud wor fader oc wor herre Jesu
Christo.**

Then høglerde oc wide berøcktede mand Erasmus Rotherodamus haffuer forsnymen digtet screffuet oc ladt wdgange till høgbaarin oc stormecktiigsthe Furste Keyser Karll, een gantsche merckelig bog, ther hand kalder, Een Christen Furstis wnderwiisning oc lære, oc hwn er i sandhed thett hwn kaldis, Fordi hwn icke alsomeniste wnderwiiser och lærer een Furste wdi syn eghen person men desligest wdi alle syne Furstelige lemmer som ere hans Raad, hans tucktemestere, hans statholdere, høffuitzmend, fogeder, embitzmend, daglige tienere oc wndersotte, Hwn wnder[ijb]wiiser icke alsomeniste, huore een Furste scall biwde, men oc saa huore een Christen Furstis retsindige wndersotte schule høre oc lyde, Saa wnderwiiser hwn oc icke 96 alsomeniste huore een Furste scall regere heele land oc riige, men hwn oc saa wnderwiiser huer i sær som magt oc befaling haffuer, liiden eller stor, huad thenom bør att gøre, Een lænsmand oc een fogett att regeere syn befaling, een borgemestere att regeere een stad, oc een borgere att regeere eett hwss, Oc kortelige atth siige, som samme bog bescriffuer alle the gode wilkaar een Christen Furste bør att haffue, oc alle the onde hanwm bør icke att haffue, saa bescriffuer hwn och saa alle the gode wilkaar hans brugelige embitzmend oc statholdere schulle haffue, och alle the onde wilkaar, the icke schulle haffue, Oc fordi

wnderwiiser samme bog icke alsomeniste, huess wilkaar then scal haffue som kaaris een Furste, men oc saa the wilkaar thenom bør att haffue, som schulle kaaris till een Furstis Raad, Tucktemestere, Statholdere, Fogeder, och andre befallings mend, Oc wære seg huad regemente handell thett wære kand, tha haffuer hand i samme bog, bescriffuile, wnderwiisning, exempill, raad oc daad, Thenne drabelige och Christne bog haffuer ieg nogre aar siiden aff myn faakwndighed paa wortt Dantsche maal vdset, vdi sliig mening, at som [iija] hwn lestis mett fruckt och forbædring i alle land paa Latine, Frantzoss oc Tydsche, saa motte hwn oc læsis paa wort Dantsche maal icke alsomeniste oss Dantsche mend, till lerdom oc wnderwiisning, men oc saa till fruckt oc forbædring, Oc fordi samme bog paa then tiid er aff prenteriid icke wdganghen, tha haffuer hwn paa noghen stwnd wærett wnyttig och wfructsommelig, men dog wnder thett haab, at nar wij finge waall paa prentere, tha kwnne hwn (offuerseet 97

oc forbædret) wdgaa i samme gode mening, som hwn er først screffuen wdi, Fordi haffuer ieg nw i nest forledne dage paa thet ny samme bog offuerseett, noget forbædrett oc reenere fordantschett end hwn tilforn war, saa att meg haabis att hwn maa nw komme wdi liwsett wstraffelige, Oc ther ieg war i beraad, huem ieg schulde henne nw tilscriffue, bød oc bad meg werdig herre mett gud her Joachim Rønnow electus till Roschilde domkircke, myn naadige och gwnstige herre, att ieg samme bog schulde tilscriffue Danmarcks riigis raad, oc menige Danmarckis riigis indbyggere, oc helst fordi, att samme riige haffuer aff Arilde tiid wærett oc nw er eet friit kaare riige Oc thenne bog wnderwiiser merckelige huore een kaaret konge seg haffue scall emod syne wndersotte ther hanwm kaarett haffue, Wdi samme mening som een [iijb] koning bør att regeere land oc riige, scall hand oc saa kaaris till landtz oc riigis regemente, Huilcken mening icke scall agtis aff kiød och blod, men effter Gudtz raad, ther inthett saa megett anseer wdi landz oc riigis regemente, som gode wndersottis lycke oc salighed, Icke agter hand heller huore riige, mechtige oc weldige wndersotte, nogre landschaff haffue, men huore fromme, gode, retsindige, gudfrøctige, kerlige, spagferdige oc trofaste, Huar som regemente er, er icke altid riige, men huar som eett gott oc Christeligt regemente findis ther findis oc saa riige, Och thett findis i the land som haffue een retferdig oc een wschyltig konge, ther saa haffuer lydige wndersotte, tro oc retsindige, att som hand biwder thenom inthet ther Gud er emod, saa lyde the icke heller 98

wdi noger Gudtz fortørnilse, Huad er een konge andet end mangel mandtz fader? Oc fordi bør hanwm icke anderledis atth ansee syne Christne wndersotte, end een god fader syne kiere børn, Thett haffuer fordi een Christen Furste att besinde, som regemente haffuer offuer land oc riige, thet er offuer Gudz frij folck, Huore hand er Gud oc syne Christne wndersotte plictig att holde huess tro och loffue, hand thenom soorett och tilsagt haffuer, saa well som wndersotte plictige ere, att holde hanwm huess wnderdanighed, willig och trofast tie[iva]niste, huldshaff oc mandschaff, the hanwm soorett oc tilsagt haffue, Oc ere fordi huer andre aff eens wilkaar liige plictige, huar till om the wele icke lade seg røre aff ære oc redelighed, aff eed och retsindighed, eller aff breff, handfestning oc recess, tha schulle the iw lade een screffuen keysere low røre seg som i then bog ther kaldis Consuetudines Feudorum in capitulo de forma fidelitatis in fine klarlige scriffuis, Att som een wndersotte kand seg forbyrde emod syn herre, saa kand oc herren forbyrde seg emod syn wndersotte, nar hand icke holder syne breff, forseglinger, tilsaffn oc soorne eder, Saa haffuer naturlig och Gudtz low forpligtett een herre oc Furste till syne wndersotte, oc thenom till hanwm, att the saa schule handle mett huer andre, som theris wilkaar wore skiffte, Fordi huess thet icke skeer, tha er huerckin Furstin eller wndersottin retsindig blantt hedninge end sige blant Christen, Saa haffuer ieg fordi wdi then allerbeste mening, schaffett Danmarcks riigis herre och konge som nw her effter komme scal, saa lenge Danmarcks riige bliffuer effter Gudtz forsyn wnder kongelige regemente, eders 99

werdiige strengthed oc herredømme, myne kiere herschaff, och menige Danmarcks riigis inbyggere, alle myne Christne brødre, thenom som sagt er haffuer ieg schaffett thenne nærwærandis bog for [ivb] een raadgiffuere, till atth ydelige haffue wdi hender, som Alexander Magnus haffde Homerum, Cyrus konge Xenophontem oc Augustinus Keysere officia Ciceronis, och helst fordi atth samme raadgiffuere kand huerckin bedraghis aff smyger eller fordeell, ey heller rædis schade och forderffue, Alle haffue wij raad, lerdom och wnderwiisning i thenne bog, Konghen haffuer then lerdom hanwm sømmer, hans neste leemmer raad oc ridderschaff then thenom tilhør, och siiden then menige almwge thett thenom bekommer, Merckelige raader Demetrius Phalereus herrer och Furster for alle, till atth læse i bøger, fordi the thett offte finde ij bøger, som theris wanner och raadgiffuere taare thenom icke rwndelige tilsige, och mett større tolmodighed læse wij wor brøst aff scrifft och bøger, end wij henne høre aff leffuendis røst, Meghett ladis och forsømmis aff wiise och kloge mend, land och riige till wbodelig schade, fordi atth sandhed hoss mange er ij lde hørd, och synderlige hoss Furster och weldige herschaff, Thi beder ieg ydmygelighe alle edre werdighedtz och strenghedtz herredømme, och menigh Danmarcks riigis indbyggere, att i alle anamme thenne bog metth eett blytt och gwnstigt ansigt, och i samme gode mening som ieg henne fordanschett haffuer, Thett sind [va] ønscher ieg alle som magt oc befalling haffue, stor eller liiden, at the gierne læse oc høre thenne bog oc haffue henne for een daglig raadgiffuere oc tha schulde theris regemente først 100 bliffue Gud tacknemmeligt, ther nest thenom selffue bestandigt, oc paa thet siiste menigheden gaffnligt oc profiteligt, Oc swmmelige att sige tha lærer boghen oss først at wdkaare een Furste oc een forstandere, oc huad wilkaar wij schule ansee i samme kaaring, Ther nest bescriffuer hwn Fursters oc Furstebørns, tucktemestere oc raadgiffuere, oc huoredane the wære schulle oc mett huad wilkaar oc mening the schulle læris oc wnderwiisis, Ther nest gør hwn forskiell paa konger oc tyranner, met beggis theris rette controfeyt bode aff scrifft oc skiell, Fræmdelis bescriffuer hwn om smyger oc thenom ther smygre kwnne, oc bewiiser huar fore smygrere schulle icke wære i konghe raad och handell, Ther nest om then konst ther fred gjør, Om skatt oc exiiss, Om Fursters rwndhed oc welgerninger, Om low att skicke oc forbædre, Om forstandere oc

theris befaling, Om contractt oc forligilse till fred, Om Fursters oc theris børns gifftermaall, Om huad een konge gjøre scall then stwnd fred er, Om orlog oc feyde att føre, huar mett boghen endis, Att alle thee som samme bog till hende kommer maa faange begæring, løst och sind [vb] till att læse henne mett grantsche, fliitt oc rett besindelse, oc ther effter rette seg, saa ther aff maa til megen Christelig handell komme fruct, gaffn, salig regemeste oc fred, thet wnde och giffue then hymmelske Første oc Konge Gud fader som mett syn søn, Jesu Christo wdi then Helligandz enighed leffuer och regnæer een sand Gud, Welsignet æret oc loffuett ewindeligen Amen.

Roschildie in profesto beati Laurentij martyris Anno domini M. D. XXXiiij.

101

Register paa xvii article som swmmelige bescriffuis i thenne bog.

- Huore een koning scall kaaris Fo. j
- Een god Furstis controfeyt Fo. xxij
- Een tyrannis controfeyt Fo. xxij
- Forskell emellom konger oc tyranner Fo. xxij
- Julius Pollux bescriffuer een god konge Fo. xxx
- Samme Pollux bescriffuer een ond konge Fo. xxxi
- Om skatt att giffue Keyserin Fo. xxxvij
- Om thet folck ther smygre kand Fo. l
- [via] Om then konst ther fred gjør Fo. lx
- Om skatt oc exiiss Fo. lxix
- Om een kongis Rwndhed Fo. lxxij
- Om low att skicke oc forbædre Fo. lxxxiiij
- Om forstandere oc theris befaling Fo. lxxxvj
- Om contractt oc forligilse till fred Fo. lxxxviiij
- Om kongers oc theris børns gifftermaall Fo. xcj
- Huad konghen gjøre scall nar fred er Fo. xcij
- Om een retsindig kongis embede Fo. xcv
- Om orlog oc kriig att føre Fo. Xcviiij

102

Een Christen Furstis wnderwiisning oc lære, Først dictett paa latine aff Doctore Erasmo Roterodamo, oc siden wdsett paa Dantsche aff broder Paulo Helie som her effterfølger.

Hvaar som er wedtaget, att een Furste scall mett røst wdkaaris, ther scall icke saa agtis forfædris høgbarne stæmme, legoms skønhed eller høghed (huilcket wij læse wære agthet aff mange wlerde oc wforstandige folck) som een teckelig oc sagtmodig natur, spagt sind oc icke framfwst, eller saa megett hastigt, att hand mett lyckins formeering bliffuer een tyran oc will tha icke lyde gode raad, Icke scall hand heller wære saa blødsindig att hand aff huer mand lader seg locke oc leede.

[1b] Scall oc hans alder agtis, att hand scall icke wære geckelig, om hand er megett gammild eller dragis aff løse begæring om hand er for megett wng. Saa gøres oc behoff att then wdkaaris som er karsk oc swnd, att hand lenge kand leffue, thi att maange herreskifte kwnne icke skee wden menighedtz store schade.

Wdi seglatz befallis icke styrett, then som ij slegt, riigdom, eller skønhed offuergaar andre, men then 103 som ij konst att styre andre offuerrinder, Saa scall land oc riige then offuer alt befallis som i kongelige gaffuer andre offuergaar, som er wiisdom, retwiished, sagtmodighed, forsyn oc fliitt till menighedtz gaffn.

Deylighed, skønhed, guld, oc ædele steene gjøre inthe meer till een stadtz gode regemente, end the ther till gjøre, att een styre mand scall well styre eet skib.

Thet eniste een furste bør att agte wdi sitt regemente, thet bør oc falckett att agte som hanwm wdkaare, som er sandelige menighedtz gaffn oc profiitt, thet langt bortkaster syn eghen besynderlige fordeel oc baade.

[2a] Dess værre, thet kand omwendis som thu wdkaarer, dess grannere scalthu see till huem thu wdkaarer, paa thet att een thymis wrædelighed scall icke wære oss een lang pyne.

Men huaar som een furste fød is oc icke wdkaaris, som i fordom tiid Aristoteles siger att mange gjørd is oc nw er almyndelige wedtagett, thet paa henger een god furst is haab, att hand well opfødis, att thet kand skarffuis mett tuckt oc god lerdom som menigheden er fratagett, i thet hand scall icke wdkaaris, Oc thet fore scall hans bryst som saa er fød een Furste, oc er tomt oc wforsøgt, opfyld is mett gode meninger strax hand kommer aff woggen, oc wdi then ny barndom scall indplant is høffuiskhed, thet kand mett tiid, mett alder oc brug sagtelige opwoxe oc moess, oc nar hwn bliffuer een tiid well rodfest, tha wedhenger hwn alle dage.

Ther er aldels inghen ting saa hartt siider eller saa 104 fast wedhenger, som thet ij wngdommen pood is oc indplant is, wdi huilcken alder, stor magt paa ligger huad wij lære oc inddricke, men alsomstørst, huad een pryntz oc een Furste tha lærer oc tillwænie s.

Huaar som icke er friihed till att wdkaare een [2b] Furste, thet scall met liige stor flydt then wdkaaris, som een Furste scall tuckte oc oplære, Att thet scall fød is een god Furste, scall aff Gud ønsch is, Men nar som hand er fød oc scall aff god lerdom oc tuckt forbædr is, thet staar een stor partt till oss.

I fordmw tiid war sliig seed, att thenom som haffde gott forschyldett aff noghen menighed, schulde opsett is till heder beled e, stytter, bwer, oc thet paa hederlige titel, men inghen er sliig heder saa megett wærd som then thet trolige optuckter een Furste, agtind is meer menighedtz profiitt end syn fordeel.

Land oc riige er een god konge alting plictig, oc thet nest then som hanwm gjorde god, mett tuckt oc god lerdom.

Inghen tiid er saa beqwem till att straffe oc lære een konge, som nar hand er saa wng hand wed seg icke att wære konge, tha scall hand hold is fra fwle oc wqwemme ting, oc mett noget strenghed twing is till dygd oc thet som gott er.

Efter thi att the foreldre som icke ere platt wilde eller daarsche, mett saa stor flytt opføde ther is børn, som ere dog icke fødde wden [3a] till een agher eller eett hwss, huore megett større flytt scall thet fordi gjøris paa een kong is opfødilse, som fød is icke alsomeniste till eet land eller een stad, men till mange land oc stæder, oc saa gott som till een werden att raade oc regeere, ænthen een god mand mange till 105 lycke oc gaffn, eller een ond mand mange till schade oc forderffue.

Att well bestyre land oc riige, thet er megett erligt oc Fursteligt, men thet er dog icke myndre ære att forskicke seg een god efftherkommere.

Saa well scalthu regeere ligerwiiss som thyn liige schulde icke komme efter teg, dog dess emellom scalthu saa opføde thyn børn, att thet regerind is efter teg, kwnne bliffue bædre end thu æst.

Inghen priss er een koning meer erlig, end nar hand skicker seg saadan een efftherkommere som regnis bædre end hand thi att sliig straff er hanwm een stor ære.

Then priiss er aldsomslæmmist, nar som een ond efftherkommere, gjør then hellig oc god som tillforn war wtaalig oc wfordraffuelig then stwnd hand leffde oc begæris nw igien.

[3b] Een wiiss oc god Furste scall saa opføde syne børn, att ligerwiiss som thet ere fødde till land oc riige, saa schule thet oc opfødis till landz oc riig is beste, oc icke efter ther is werdslige oc løse begæring, Menighedtz gaffn scall altid offuerwinne forældr is kødelige oc werdslige begæring er.

Huore maange beled e een koning opreyser, oc huore maange slott oc stæder hand opbygger, tha kand hand icke wdi noget maade saa deylike lade efter seg syn hwgkommilse som wdi een god søn, thet icke wanægter seg huilcken som mett gode seeder betegner een god fader, Then dør icke som lader sitt leffuendis beled e efter seg.

Wdwellie seg fordi till thet thet embede, wdaff all syn hob, eller oc hente till seg (ihuar thet find is) thet mend 106 som ere faste, agte oc wkrencte, oc wiise aff lang tiidtz forsøgilse, oc icke alsomeniste aff bøger, huilcke som ere reuerentz werde for ther is alder skyld, oc haffue magt aff eet erligt leffnett, oc ælsch is for ther is leffsalige oc qweme omgengilse, paa thet att wngdommen forfærett aff mesterins haardhed, begynder icke før att hade dygd end wiide huad dygd er, eller aff formegett selsswold wanarther seg ij thet maade hanwm

icke burde.

[4a] Wdi all tuckt oc lerdom, oc besynderlige een konings, scall slig maade altiid holdis, att tucktemesterins strengthed, twinger wngdommens løsagtighed, men samme strengthed scall hand dog wnderstwndwm formilde mett leffsalig omgengilse.

Sliig scall een kongis tucktemestere wære (som Seneca merckelige scriffuer) att hand kand straffe for wden haardhed, oc priise for wden smyger, huilcken som kand rædis for syn strengthed, oc ælschis for sin qwemme oc løstige omgengilse.

Offte see herrer oc Furster nøye till, huem the faa een skøn hest, een hwnd eller een fwgell att gjøre tam oc lock, inthet agtindis huem the faa theris søn i hender, men tiitt befale hanwm then læremestere, ther een bonde eller een borgere wille icke betro till syn søn, Men agte huad thet kand gaffne att føde een søn till land oc riige, nar som hand icke læris till att regeere land oc riige.

Icke scall heller then som fødis till land oc riige haffue huer qwinne till fostermoder men thenom som ere gode oc erlige, oc ther till serdelis oplerde, Icke scal hand heller omgaass mett løsagtige selscaff, men wære ibland bluge oc [4b] gode børn, the som haffue 107 wærett erlige opfødde, Løsagtige børn oc dreng, dranckere, oc the som whøffuische ere i snack oc tale, oc serdelis thet falck som smygre kand, schule altiid affwiis langt fra theris øgen oc øren, thi att the ere icke end nw saa faste y sinde, att the kwnne ey snarlige forkrenckis.

Effter thi att mendischins største qwemhed oc natur er redebon till ontt, oc inghen er saa wel fød, att hand kand ey forderffuis aff forgifftig lerdom, Huad kand ther andet wentis, aff then Furste end megett ontt (fordi the bewiise icke alle konge sind oc willkaar som ere konge børn) som strax fra syn barndom opfyldis met ond lerdom, opfødis bland daarlige qwinner, ældres bland løsagtige piger, bland draffuels spelemend, oc forderffuelige smygrere, bland gecke oc piibere, bland dranckere oc daablere, oc løsagtighedtz mestere, bland daaer oc schalcke, bland huilcke hand icke andett hør, lærer oc inddricker, end legoms løst oc løsackighed, bram oc hoffmodighed, wrede, gyrighed, oc wrædelighed, oc strax tagis fra thenne schole, oc settis till att regeere land oc riige.

Effter thi att then beste konst bland andre er altiid swaarist, oc inghen konst er ænthen [5a] saa drabelig eller saa twng som att well regære, hwij begære wij tha inghen lerdom till then konst, men meene wære aldelis nock, att wære ther till fød.

Huad scall gammild andett bruge end synd oc wrædelighed, nar som barn icke andet leegte end synd oc wrædelighed.

Att alle schulle wære gode thet kand mand neppelige ønsche, men thet er tha icke wmweligt wdaff 108 maange twsinde att wdsøge een eller een anden, som ij fromhed oc wiisdom er ypperlig, aff huilcken maange kwnne snarlige bliffue gode.

Een wng Furste scall lenge haffue till syn alder mistancke, boode for wanwittighedtz sag oc naturins hastighed, Oc wogte seg well, att hand seg inghen merckelig ting fore tager wden kloge mendtz raad, oc serdelis gamble mendtz, bland huilcke hand scall altid wære, att wngdommens wanwittighed kand tempereris mett the gamblis reuerentze.

Then som haffuer anammett een Furste att lære, tencke seg att hand haffuer icke anammett een almyndig befaling, men ligerwiiss som hwn er stor, saa er hwn oc farlig, oc først scall [5b] hand ther till haffue thet sind ther sliigt eett embede sømmer, oc icke agte huore maange læn hand kand faa, men meer att hand kand antuorde land oc riige een god Furste, som haffuer betrott hanwm till alt sitt haab.

Tenck thu tucktemestere huor megett thu æst thiit fæderne land plictig, som haffuer teg betrott till all syn salighed, Thet er ij thyne hender, huad eller thu wilt besckicke landett een god frelsermand, eller oc een forgifftig pestilentze.

Then som menigheden haffuer antuordet sitt barn i skiød, scall først agte huortt samme barns natur er wendt, fordi thet kand aff nogre teghen i then alder wel formerckis om thet er meer beqwemt till wrede oc hastighed end till hoffmod, meer till stortt welde oc herlighed, eller stortt naffn oc rygte, Meer til wkyskhed oc daabill end till gerighett, meer till fred end till orlog, meer till wanmectighed end till wredelighed, Ther nest huaar hand finder hanwm 109 meer redebon til synd, ther scall hand mest bescherme hanwm mett gode bud, oc ther paa arbeyde att hand kand tha drage then wng natur wdi andre seeder, oc twertt emod, huar hand fornømmer hans natur att wære beqwem till dygder, eller till the synder [6a] som synis att wære dygder, som er stormodighed oc formeghen rwndhed, ther scall hand gjøre naturins beste meth flitig wynskiffuelighed.

Dog er thet icke nock att bescriffue een regill ther thenom kand drage fra ontt oc locke till gott, Men scall ther oc settis i theris bryst oc for theris øghen andre høffuische ting, wdaff huilcke theris hw oc hierter

kwnne opweckis, som ere gode fabill, oc effterlignilse, exempill oc wiise mendtz tale, ord oc gerninger, som schulle graffuis ij ringe oc formalys paa wegge, oc taffler, oc andre ting som then alder haffuer lyst till, att thet kand altid møde thenom oc wære for theris øghen, oc saa nar the haffue nogett andett att giøre.

Ædele oc erlige sind optendis megett aff merckelige mendtz exempill, Men dog ligger ther magt oppaa, huad meninger the fra første tilwænies, Hender thet seg saa fordi, att wij anamme eett wlærdt barn at wnderwiise tha schulle wij strax ther till giøre wor flydt att thett først indriccker retsindige meninger, oc mett nogre lerdomme, ligerwiiss som mett krafftig lægedom beschermis mod falsche oc almyndige folckis meninger, Men hender thet seg saa, att wij anamme thet barn som nw er [6b] bedragett wdi falsche meninger, tha schulle the mett røder opryckis, oc gode meninger indplantis ij theris sted, fordi som Ariston siger wdi Senece bog, Thet er forgeffuis 110 att lære oc siige een galynd mand huore hand scal tale, gaa, eller haffue seg obenbare eller hemelige bland folck, wden mand først fortager hanwm galenschaff, Saa er thett oc forgeffuis att lære noger, landtz oc riigis regemente, før end falsche oc almyndige meninger, som nw ere megett wedtagne, ere aff hans bryst wdelte.

Icke scall heller tucktemesterin offuergiffue seg om hand fanger then att lære som er haard att tracktere, effter thi att inghen natur er saa haard, ther kand ey tæmmis oc forbædris met gode lerdome.

Scall hand oc altid lære samme barn hand anammett haffuer, dog hand formercker thet att wære qwempt oc tucktigt, fordi dessbædre iorden er dess snaere forderffuis hwn, oc opfyldis mett onde yrter oc wnyttig grøde, om bonden seer icke dess nøyere till, Saa er thet oc saa mett mennischins gode natur, ther dess snaere besmittis att hwn er god, wden hwn mett god lerdom bewaaris oc dyrckis.

[7a] The flodemaall oc strandbrædde pleyer mand altid att best bescherme, som mest brydis aff flod oc storm. Ther findis wtalige ting, som konge sind kwnne bedrage fra thet som rett er, som er stor lycke, megen rigdom, offuerflødighed oc eet kræseligt leffnett, Item stor friihed, aff huilcken the meene, alt thett att wære seg sømmeligt som thenom er løsteligt, Ther nest fremfarne kongers onde oc daarlige exempill, oc offuer alt smyger, som er een forkled fastelaffns tro, Oc fordi scall hand emod alle desse ting beschermis mett gode oc Christne kongers bud oc exempill, Ligerwiiss som then mand er icke een pyne wærd, men mange, som then kelde forgiffuer 111 met edyr, ther huer mand scall dricke wdaff, Desligest er oc then alsomschadeligst ther forgiffuer eet konge bryst met onde oc wrange meninger, fordi the komme icke een mand, men saa maange wtalige till schade oc forderffue.

Er thet saa att then pynis till døde, som kongens myntt forfalscher, megett meer haffuer then pyne forschylt som kongens sind oc natur forderffuer.

Thi scall tucktemesterin, mett stor mandom oc alffuære, oplære konge børn mett thet første, then stwnd the ere aff ontt wbesmittede, [7b] oc beqwemme till att giøre thet thenom sigis oc peegis fore, Wiished haffuer oc barndom och wngdom mett seg, ligerwiiss som andre ting, Oc altid scall hand lære thenom thett samme, dog mett atskillige fwnd oc wdi atskillige tiider, oc thet begynde mett løst oc lempe, som siiden scall mett stortt alffuære tracteris oc handlis, Oc nar hand formercker att barnett haffuer løst till thet fabill oc æwynty, ther Esopus scriffuer om then mwss som frelste een løwe aff sitt fengsill, oc nar barnett gjør seg ther aff latter oc gammen, tha scall mesterin sige, att samme æwintyr høer een herre oc een konge till, och mercker att hand scall aldels inghen forsmåa, men forschylde seg mett welgerninger alle folckis yndiste fordi inghen er saa swaag oc wanmecktig att hand ey mett tiiden och løckis omløb, kand bode gaffne oc schade, ther thenom er ofte hæentt, som wore mecktige nock.

Oc nar hand formercker att barnett ler oc bespotter ørnyn, som lod seg forderffue i grwnd aff een taarbiist, tha scall hand giffue hanwm thet for eett exempill, 112 att i huore wansterck hans fiende er, tha scall hand huerckin biwde hanwm till slags, eller oc forsmåa hanwm, Thet hender gjerne, att then som icke [8a] kand mett magt, hand schader dog ofte mett liist oc snedige fwnd.

Oc nar som hand haffuer mett løst hørtt och lærtt Phaetontis fabill, som waar solens wogensuend, tha scal tucktemesterin lære hanwm at thet fabill er then kongis exempill, som wdi wngdom for wden wiisdom anammer land oc riige at regeere bode seg oc andre till stor schade.

Oc nar hand siger hanwm thet fabil om then eenøgede kempe huorlwnde Wlysses wdhwlede hans øge, tha scall hand sige barnet, att then Furste er samme Polyphemo liig som haffuer stor magt oc inghen wiisdom.

Huem er then som icke gjerne høer oc mercker huorlunde att bier oc myer haffue eet synderlige wiist regemente? Nar tucktemesterin mercker fordi, att theris regemente falder barnett well till sinde, tha scall hand ther aff wddrage then lerdom, som een konge well bekommer, Oc er først at wiisyn (som er biernis konge) flyger inghen tiid langt bortt, oc hans winger ere fordi smæerre end kroppin tilsiger, ther til met haffuer hand inghen gad, Saa scal oc een konge oc een herre wære mitt wdi sitt riige, oc icke altid bruge syn strenghed, men ofte wære mild oc barmhiertig, oc i sliig samme maade [8b] tha scall oc mesterin giøre mett andre ting.

Thet er icke well mweligt at sette her alle exempil, men alsomeniste at bescriffue her eet fwnd huore thet kand best gaa till att tage orsage til wnderwiisning wdaff andre fabill oc exempill.

113

Oc er thet saa att hanwm scall nogett haardelige sigis, eller thet som skarpt er scall hanwm fore settis, tha scall tucktemesterin aff eett gott forstand føge syn tale ther effter, Hand scall loffue oc priise hanwm for andre, men dog i the støcker som ere sande oc høffuische, oc straffe hanwm hemelige, mett leeffsalig tale oc gode ord, oc besynderlige, nar som hand er kommen till alder.

Offuer alt tha scall thet først settis hanwm i bryst oc hierte, att hand haffuer drabelige oc merckelige meninger om Christo Jesu, Oc Jesu Christi lerdom well tilhobe føget scal hand strax indricke, oc thet aff then hellige euangelij kelde, huaar wdaff lerdommen bode reenligere, oc met større krafft wddragis, oc thet scal hanwm sigis att Jesu Christi lerdom hører inghen meer til end een Christen Herre oc konge.

Een stor partt aff folck bland then menige mand er forgiffuett mett falsche meninger, oc [9a] meer forwndrer the werdsins skugger oc spøgelse, end the ting som sandelige ere, Men een god furste bør icke att wndre paa the ting, som menige falck megett affholde, men holde seg thet i sandhed for ont som ont er, oc agte thet for gott som i sandhed gott er, Inghen ting er sandelige ond, wden then som haffuer fæle oc handel mett slemhed oc wretferdighed, oc inghen ting er sandelige god, wden then som haffuer fæle oc handell mett høffuiskhed oc retferdighed.

Thi scall tucktemesterin thet fly oc forarbeyde mett thet første att hand elscher dygd, som then alderskøniste ting ther till er, oc ther nest att hand hader 114 wdygd ligerwiiss som then alderslemmiste ting ther till er.

Icke scall heller thet barn som er fød till land oc riige, haffue wnder paa riigdom, ligerwiiss som paa then ting ther er merckelig, oc fordi scall thet icke heller tilhobesanche rigdom y huess maade thet kand mett rett eller wrett, Men thet scall wnderwiis att thet er icke sand heder oc ære som nw almyndelige holdis for heder oc ære, Men thet er een sand heder, ther aff seg selff effterfølger dygdige gierninger, oc dess erligere kommer, att hand liidett begæris.

[9b] Thet som almyndelige holdis for løst, staar een Christen Furste saa ylde, att thet neppelige sømmer nogett menische, thi scall hanwm foregiffuis een anden løst som er ewig oc fræmtwrinde, bode i thette timelige, oc saa i thet tilkommende ewige lifff.

Hand scal høre, att ædelhed, foreldris belede, wabn oc gammill tiidtz teghen, oc ald anden forgengelig bram oc hoffmod, ere icke andett end forgengelige naffn, wden nogett aff thenom haffue begyndelse aff ære oc dygd.

Een Furstis werdighed, storhed, herlighed oc Furstelighed scall icke begyndis eller beskyttis mett løckins bulder oc methold, som er mett riigdom oc megett falck Men aff wiissdom, wbesmittet leffnett, oc retferdige gerninger.

Icke scall heller døden wære hanwm rædelig oc icke heller begrædelig i andre wden hand er sleem oc werlig, Then er icke meer hellig som lenger haffuer leffuitt, men then som dygdelige haffuer leffuett, lang alder scall icke dømmis aff maange aar, 115 men aff retferdige gerninger, Oc fordi ligger ther icke magt oppaa till mennischins salighed huore lenge, men huore well thet leffuer.

[10a] Dygd er seg selff een stor løn, oc fordi er thet een Furstis store ære, att hand ramer menighedtz gaffn, oc saa mett syn eghen død, om lyckin kwnne icke anderledis føge seg, dog then Furste dør icke som slas i hiell for menighedtz beste, Ther nest, huadsomhelst menigheden elscher oc haffuer kærtt for løst skyld, eller oc wnder paa nogett som kosteligt er, eller oc effterfølger thet som nytteligt er, tha scall thet alsomeniste dømmis effter dygd oc høffuiskhedtz regill, Oc twertt emod, huadsomhelst menige falck fly ligerwiiss som thet ther er hart oc wløstigt, eller oc forsmaa thet som inthet er agthet, eller oc sky thet som er schadeligt, tha schule sliige ting icke i sandhed flys, wden the haffue fæle oc handell mett wanheder oc wanære.

Desse ting schule indplantis wdi een wng furstis siell, oc indscriffuis i thet kleyne bryst, ligerwiiss som een hellig low, Aff sliige titele scall hand høre maange priis oc aff theris modstandere maange straffuis, att hand aff the alderbeste ting kand faa mod till een sand ære oc priiss, oc aff the ting som ere i sandhed slemme oc fwle, bliffue stormodig till att hade oc forsmaa alt thet som er werligt oc forsmædelegt.

Men maa komme her emod scall robe then [10b] konge tienere ther meer kand squaldre end noger koone saa sigindis, Thu bescriffuer oss icke her een konge, men meer een naturlig mestere, eller een wiissdoms elschere, Wdi sandhed, ieg bescriffuer 116 een god konge, nar som thu for een Furste, begær een gæck oc een awe, som kand wære thyn liige, Wden thu elscher wiissdom tha kanthu well wære een tyran, men een konge eller een pryntz kanthu icke wære.

Inghen ting er bædre end een god Furste, oc een tyran er slig een beest, att inthe spøgelse er wnder solen saa schadeligt, icke heller meer vanteckeligt oc vbehaveligt aff alle.

Thu scalt icke tro wære wredelige sagt aff Platone, oc priisett aff merckelige mend, tha menigheden att wære salig oc hellig, nar konghen elscher wiisdom, eller nar then er regerindis som wiisdom elscher, Then kaldis wiisdoms elschere, icke ther kand logicam eller Phisicam som ere om naturlige ting, Men then som forsmaar the ting ther synis gode oc icke ere, Oc aff eett fast oc stadig hierte, effterfølger the ting som ere sandelige gode, Att elsche dygd oc wiisdom, oc att wære een Christen mand, thet er eett, dog att ord oc naffn ere atskillige.

[11a] Huad er meer daarligt end att dømme een konge aff sliige konster, som ere, om hand kand well Dantze oc springe, merckelige daable oc megett dricke, wære hoffmodig oc staalt, Item om hand kand kongelige bescatte syne wndersotte, oc om hand gjør megett andett som oss blugis att scriffue end dog somme blugis icke att giørett,

Saa meget som herrer oc Furster legge wind oppaa att the schule wære besynderlige fra then menige mand, wdi kleder seeder oc spiisning, saa scall oc een Furste wære langt fra then menige mandtz falsche oc fwle meninger oc holde seg wwerdig till 117 att nogett meene effter theris wedtagne waaner, fordi then menige mand tecktis aldrig the ting som ere rettelige gode.

Tenck huore slemt thet er, att wydt offuer gaa andre falck mett guld, ædele steene, dyrebare kleder, megett falck, oc andett werdsins praal oc smykke, som ere dog wduortis ting oc icke thitt eget gode, oc wære dog ij dygdelig handell sielsins rette smykke, myndre end then ringeste som i noger menighed kand findis.

Then Furste som lader syne borgere till syne ædele steene, guld, purpur kleder oc andett [11b] sligt werdsligt bram, ther lyckin pleyer att giffue, huad gjør hand andett i sandhed, end lader thenom see oc wndre paa the ting, som alt thet onde kommer wdaff, ther mett konge low oc rett pynis oc straffis.

Ædrughed oc affhold wdi andre falck tilleggis ænthen fatigdom eller karighed, om noghen will thet ylde dømme, Men samme ting wdi een konge ere ædrughedtz exempill, nar som then bruger syn ting sparlige, ther haffuer saa meget som hanwm løster.

Thet staar icke well att then opwecker synd, som bør att pyne synder, oc fordi er thet saare slemt, att tillstæde then gerning wdi seg selff, ther hand forbiwder andre.

Wilthu forkynde teg att wære een mechtig herre, tha see till att inghen gaar teg offuer wdi syn eghen godhed, som er ij wiisdom, mandeligt sind, affhold fra legoms løst, reentt oc wbesmittet leffnett, oc tycker teg att thu wilt holde feyde mett nogre andre Furster, scalthu icke meene att thu æst tha theris offuermand, nar som thu haffuer wundet thenwm 118 fra, eett støcke land, eller slaget theris falck aff marcckin, men om thu æst myndre besmittet mett synd end the ere, myndre gerig oc myndre høg[12a]ferdig, ther nest myndre wred oc framfwss end thee ære.

Then største oc ypperste ædelhed sømmer een konge, oc effter thi ther findis scriffuett om trenne ædelhed, oc then første oc ypperste er aff dygd oc retferdige gierninger, then anden aff god oc qwem wiisdom, then tredie oc mynste aff ypperlig merckelige oc riig slegt, tha tenck huor thet er een konge wbeqwemmt att forheffue seg aff then ædelhed som mynst er, oc saa er mynst att hwn er plat inthet, wden hwn er kommen aff dygd, oc forsømme then ypperste, ther saa er ypperst, att hwn kand alsomeniste rettelige haffuis.

Wilthu synis att wære ypperlig, tha scalthu icke lade till syne, konstelige wdskaarne eller formalde beled, fordi huess i thenom er priiseligt thet er maleryns ære, huess konst the bewiise, Thii scalthu heller dygdsins beled wdtrycke wdi thiit leffnett.

Oc er thet saa teg fattis then som teg scal lære tha lad tyne kongelige smykke lære teg, huad mercker then aalye oc Chrisme thu smwrdis mett then tiid thu kryntis till konge, andett end att een Furste scall haffue alsomstørst mildhed oc barmhiertighed, fordi att wmild[12b]hed pleyer altid att følge stor magt, Huad mercker guld wden besynderlig wiisdom, huad mercker ædele steenis klare skyn wden merckelige dygder som ære icke almindelige? Huad mercker skynendis purpur klede wden een alsomstørst kierlighed ther thu scalt haffue till thyne wndersotte?

119

Huad mercker kongelig spyr andett end fasthed i the ting som ere retferdige, oc lader seg ther icke fradrage? Oc er een konge langt fra desse willkaar, tha ere kongelige smykke hanwm meer till forsmædilse end till ære:

Er thet saa att guldklæde, spyr, purpur klede, oc maange swene gjøre konger, Hwy haffue wij icke fastelaffns gecke till konger, som thiitt oc offte komme fræm ij leeg wdstafferede mett sliige smykke?

Wilthu wiide huad een konge oc een geck thenom attskill, sendelige icke andett end konge hw oc sind, Mett sliig willkaar haffuer falcket soorett teg huldschaff oc mandschaff.

Kongelige krone, spyr, guldekæder, kleder, belter oc andett smykkerij ere dygsins mercke oc tegn paa een god konge, men paa een ond konge tha ere the schalcke noder.

[13a] Oc effter thi thet staar ylde att een konge er ond, tha scall ther dess grannere wogtis, att hand icke er som maange wærett haffue ther wij aff læse, oc gud giffuett att ther wore icke end nw till aff samme slag, aff huilcke om thu borttager kongelige kleder, oc huess thenom wduortis smykker, oc lader thenom nagne, tha finder thu icke andett igen, end een mechtig daablere, een woffuerwindelig dranckere, een skarp blughedtz oc iomfrudoms krenckere, een snedig beswigere, een wmettelig beschattere, som er klæd oc skiwld alsomeniste i meneder, kircke wold, oc roof, oc ander falskhed oc wgering.

Nar thet kommer teg y sind oc tancke att thu æst een konge, tha tenck att thu æst bland Christett falck een Christen konge, oc att teg bør saa megett att 120 offuergaa hedinsche konger (som dog ere loffuede oc priiste) som een Christen mand bør att offuergaa een hedning.

Icke scalthu heller meene att Christendommen er eett læckertt leffnett, wden thu meen thet sacramentt wære lætt, som thu haffuer mett alle Christne mennischer soored Gud y titt dob, oc forsorett alle the ting som dieffuelin teckis oc Gud mysteckis, Alle the ting som [13b] ere then hellige læst emod, the misteckis Gud.

Christi sacramento ere teg almyndelige mett andre Christne falck, oc thu wilt dog icke, att lerdommen scall wære teg almyndig, Christi ord haffuer thu loffuett att holde, oc thu gaar dog wdi Alexandri magni oc Julij Keyzers fodspor, Thu begæer att een Christen løn scall wære teg mett andre almyndelig, oc thu wilt dog meene att Christi low hører teg inthe till.

Thu scalt icke heller tro att Christus er wdi sedwaaner, eller oc y eneste Gudtz bud ther holdis saa hæn, eller oc y kirckins bud, Een er icke fordi Christen, att hand aldeneste er døpt eller smwrdr, eller ther aldeneste hører messe, Men thend som haffuer Christum kær aff alt sitt hierte, oc beteer thet wduortis mett Christelige oc gode gerninger.

Oc wogte teg well att thu icke noghen tiid saa tencker, Hwy sigis meg desse ting, Jeg er icke prest eller mwnc, Men thet scalthu tencke att thu æst bode een Christen mand oc een konge, oc thet hører een Christen mand till, att haffue wederstyggitse till ald fwlhed, oc thet hører een konge till att offuergaa andre wdi reenhed oc wiisdom.

121

[14a] Er thet saa, thu begær aff thine wndersotte, att the schule wiide thyn low, oc henne fuldkomme mett gerning, megett meer scalthu thet æsche aff teg selff, att thu scalt lære Jesu Christi thyn Keyzers low, oc henne mett gerning fulkomme.

Er thet saa, thu agter thet att wære een stor synd, oc icke kwnne nock pynis, nar som noghen falder fra syn keyser oc konge, ther hand haffuer sooreet oc tillsagt troschaff oc huldschaff, Hwy agter thu thet saa ryng, oc holder thet for leeg oc gammen att thu gaar aff Jesu Christi bud, poo huess ord ther er dog soorett, ij thet hellige sacrament dob, huilcken thu haffuer giffuet titt naffn wdi scrift, oc huess sacrament thu æst tilbwnden oc tegnett mett.

Er thet saa att thette skeer alffuerlige, hwy holde wij tha thet for leeg, Er thet oc leeg oc skempt, hwy berømme wij oss tha aff Jesu Christi naffn oc titel, Døden scall wære alle mennescher eens bode konger oc wndersotte, men effter døden tha hender thenom icke eens dom, fordi tha scall ther mett inghen saa megett strengis som mett thenom ther mechtige wærett haffue.

[14b] Thu scalt icke tro att thu haffuer strax forschyldegg teg Jesu Christi wenschaff, om thu sender een flaade skib mod Turckin eller opbygger een Capell eller eett closter, Mett ingen ting kanthu meer forschylde teg Gudtz wenschaff, end nar thu bewiiser teg mod thine wndersotte een god oc salig Furste.

Wogte teg well att theris røst som pleye atth smygre gecke teg icke saa sigindis, Desse bud høre icke konger oc herrer till, men kirckins personer, Een konge 122 er icke prest, thet giffuer ieg magt, oc fordi siger hand icke messe, Hand er icke biscop, oc fordi predicker hand icke, icke wyer hand heller prester, Hand er icke stadfest ij sancti Benedicti orden, oc fordi bær hand icke mwncke kwll, men hand er thet som er megett meer, Hand haffuer icke loffuett, att holde Francisci regill, men Jesu Christi, fordi tog hand eett hwytt klede wdi sitt dob, thi bør hanwm att striide mett andre Christne mennischer, om hand will mett thenom løn haffue, ænthen scalthu som æst een konge tage thiit korss eller oc Christus kender teg icke, Huilckett er mitt korss motthu sige, Thette er thiit korss, nar som thu effterfølger thet som rett er, oc gjør inghen mand offerwold, Thu scalt inghen beschatte, Thu scalt inthe embede oc inghen befaling haffue fall, Thu scalt icke [15a] lade teg forkrencke mett gaffuer oc smwgensæt, Oc enddog titt fadebwr y saa maade formynschis, then scalt scalthu dog inthet agte, att thu kantt gjøre retferdighed baade oc profiitt, Ther nest nar som thu wdi alle

maade forarbeyder thyne wndersottis gaffn oc salighed, oc thu haffuer eett skelligt leffnett, oc wogter teg for offuerflødighed, oc legoms løsactighed, oc twinger teg mett wegt oc wmage, Wær stwndwm glemmind, oc dess i mellom husuale teg aff een god oc retferdig conscientze, Fræmdelis nar som thu wilt heller fordrage thyn wrede, end thu wilt henne heffne, thyn menighed storlige till schade, Maa komme att noghen partt aff titt riige gaar teg fra, bær then sorg mett tolmodighed, oc holt thet for stor baade, att thu gjør faa mennischer schade.

123

Dygd oc menighedtz beste scall altid offuerwinne thyn eghen løse begering, Ther nest kandthu oc icke bescherme titt riige, retferdighed wforkrenckett, mennischins blod wspylt, eller Gudtz loff wforældrett, tha nederlæg feyde mett tiiden, Men kanthu oc icke beskytte thyne wndersotte mett mynde end thu setter titt eghen lifff till forwæd, tha scall menighedtz gaffn wære teg kæere, end titt eghet lifff.

[15b] Men maa komme att nar som thu thette gjør ther till høer een Christen konge, tha scall well nogen daare sige att thu gjør eett konge embede icke fyldist, oc scall fordi sige teg att wære icke nock mandelig, Tha scalthu husuale thyn conscientze oc tencke, att thu wilt megett heller wære een retferdig mand, end een wretferdig konge.

Nw seer thu huore een konge haffuer oc sitt korss att bære mett Christo Jesu, nar som hand altid holder thet fastelig som er rett oc skell, aff tillbørighed, oc icke aff daarlige mennischers tycke.

Mett andre mennischer offuersees i maange maade, bode for wngdoms oc alderdoms sag, mett wngdom wdi wanwittighed oc mett alderdom wdi ledighed oc aarckeløshed, Men then som haffuer eett konge embede (thi hanwm bør att forarbeyde huermandtz gaffn) hand maa huerckin wære wng eller gammill fordi hand kand icke wære wanwittig eller aarckeløss wden maanghen mand till schade, Wiise mend sagde ij fordwm tiid, thet at wære een arm fornwmstighed, ther noger mand fanger aff meghen forsøgilse, Fordi then fanger mand seg till schade, Thi scall sliig fornwmstighed wære langt fra een konge, fordi liige [16a] som hwn hender træle, oc wanwittige 124 falck, saa kand hwn icke hende een konge, wden menighedtz store schade.

Er thet saa som Aphricanus rettelige siger, att thenne røst (ieg haffde icke meentt att saa schulde gangett) staar een mand ylde, megett meer tha staar hwn een konge ylde, fordi sliig fornwmstighed, dog hwn kaaster konghen megett, hwn kaaster tha menigheden alsommest, Een tiid maa komme er aff een wng oc wforfarind konge aarloff wrædelige begynt, som tiitt stander paa y xx aar, Nar ther aff er kommett megett ontt, paa thet siiste bliffuer hand wiiss oc siger, Jeg haffde icke trott eller meentt att saa schulde ganget.

Een tiid effter sitt eget sind, eller for een anden mandtz bøn skyld, tha skickede oc tilsette hand forgifftige høffuitzmend som forderffue hanwm syn gantsche menighedtz gode regemente, oc nar hand thet formercker, tha siger hand, Jeg haffde icke meent att saa schulde gangett, Men thenne fornwmstighed købis hanwm oc riigett alt for dyrtt om alle ting schule købis mett samme fare, Oc fordi scall een god konge oplæris wdi god oc merckelig lerdøm, att hand kand wære wiiss aff eett rett oc klogt skell, oc icke aff slomp eller een scha[16b]delig seedwaane, Oc huess andhen forsøgilse som wngdommen negter hanwm then scall gamble mendtz raad oprette.

Icke scalthu heller tro att ald thet sømmer teg som teg løster, huilckett daarlige qwinner oc the ther smygte kwnne pleye att raade herrer oc konger, men saa scalthu selff lære teg, att thu scall inthe lade teg løste, wden thet som sømmeligt er, Icke scalthu 125 heller tro att alt thet sømmer teg som andre er sømmeligt fordi thet som er andre falck een liiden wildfarilse, er teg een stor oc groff synd.

Dess mindre scalthu noger ting tillstæde teg selff, att maange sige henne wære teg sømmelig, oc fordi scalthu selff were teg dess haardere oc strengere dommere, att andre falck skone teg oc offuersee mett thine gerninger.

Titt leffnett er wdi huermandtz aasyn, thi kand thet icke dyllies, oc fordi æsthu ænthen god, maange till gaffn, eller oc ond maangen mand till schade oc forderffue.

Dess støere heder teg gøres aff huermand, dess støere flytt gjør ther till, att thu æst samme heder icke wwerdig, Fordi ligerwiiss som inghen heder eller ære kand wære een god [17a] konge formeghen, saa kand heller inghen pyne wære een ond konge nock, Oc ligerwiiss som inghen ting er meer salig end een wiiss oc god konge, saa er heller inghen pestilentze meer forgifftig, end een daarlig oc ond konge.

Inghen pestilentze findis heller till, ther saa snartt befenger oc wiidere wdsprees end een ond konge, Twertt emod, tha er ther inghen geenere wey till att forbædre folckins seeder mett, end een god kongis reene oc erlige leffnet.

Menige folck effterfølge snarist kongins gerninger, Wnder een daablere daablis gerne, oc wnder een stridtz mand stridis gerne, wnder een dranckere drickis gerne, oc wnder een wkysk driffuis wkyskhed, oc wnder een haard oc grwm herre er altid klagemaall oc trette, Ransage oc besøg gamble Historier 126 oc

Crønicker, oc tha scaltu finde att sliige seeder haffde folckett, som herrenis leffnett war.

Inghen planete oc inthe himmel teghen kand saa forwandle noger forgengelig ting, som een kongis leffnett kand drage till seg syne wndersottis sind oc natur.

Dog att bispers oc presters leffnett gjøre ther megett till, tha gjør een kongis alsommæst, [17b] Fordi maange ere ringere till att forsmåa klerckeriid om the ere onde, end att efterfølge thenom om the ere gode.

Ligerwiiss som clostermend drage icke maange til att efterfølge seg endog att the ere gode, fordi the holde thet som the haffue loffuett, men ere the onde tha fortørne the huermand, men ther er inghen som ey røris till att efterfølge een konge.

Thi scall een konge flittelige wogte seg atth hand er icke ond, thi att hans onde exempill gjør saa maange onde mett seg, oc fordi scall hand gjøre sin fliitt att wære god, att saa maange kwnde forbædris aff hans gode exempill.

Een god oc salig Furste, er Gudtz leffuendis beled (som Plutarchus siger) huilcken Gud som er aff godhed oc magt then alsomstørste, Aff godhed will hand alle gott, oc aff magtt kand hand thet gode affsted komme, ther hand will noghen wnde, Twertt emod Een ond oc forgiiftig konge er dieffuelins sande beled, Huilcken som aff magt oc ondschaff er megett stor.

All then magt hand haffuer, bruger hand [18a] gerne till mennischins forderffue, Waar icke Nero sliig een ond werdsins gud? waar icke oc saa Caligula?

127

Waar icke oc saa Heliogabalus? Huess leffnett waar icke alsomeniste een werdsins pestilentze, men theris hukommilse er end nw huer mand wederstygkelig.

Thu som æst een Christen Furste, nar thu hør eller læss att thu æst gudtz beled, tha scalthu icke forheffue teg ther wdaff men wære dess meer flittig, att thu kandt lignis thyn figur, som thu æst digtett effter, oc dog thet er gantsche swaartt att kwnne naa, tha er thet alsomslemmist att kwnne thet icke naa.

Then hellige scriffet setter trenne gudtz eyedomme, som ere Aldsomstørst magt, wiisdom oc godhed, Dese træne ting bør teg att haffue, fordi att haffue magt for wden godhed thet hør een tyran till, oc magt for wden wiisdom, er icke riige, men wold oc forderue, thi scalthu forarbeyde teg stor wiisdom att thu kant well staa riige oc regemente fore, som lœckin haffuer teg giffuett, paa thet thu kant self alsombest see till, huad som scall efterfølgis oc flys, thet er, huad som scall gjør is oc ladis, Ther nest att thu kant wære maange god oc profitelig fordi thet hør godhed till, Fræmdelis mett thyn magt, scalthu gjøre saa [18b] maange gott som teg bør att wnde gott, oc megett større schall thyn willie wære till gott end thyn magt kand tillrecke, oc dess større magt thu haffuer, dess myndre ont scalthu wele gjøre noghen mett samme magt.

Gud hand elschis aff alle thenom som gode ere, oc hand rædis aff inghen wden aff thenom som onde ere, serdelis mett then redsle som noghen rædis syn schade, Saa scall een god Furste inghen wære rædelig, 128 wden onde mennischer oc schalcke, dog saa att the haffue salighedtz haab, om the kwnne lægis oc forbedris.

Twertt emod, tha elschis diæuelin aff inghen oc rædis aff alle, oc mæst aff thenom som gode ere, fordi the onde haffue noghen wenlig handell mett hanwm, men the gode platt inghen, Saa er desligest een tyran vbehawelig oc hadelig aff the beste, Oc inghen handler saa megett mett hanwm som the alderwerste.

Sanctus Dionysius bescriffuer oss trenne skick oc orden saa sigindis, Thet som Gud er bland himmerigis herschaff, oc een bisp bland kirckins personer, thet er een konge wdi sitt riige, Saa att huess gode the haffue scal ryn[19a]de till theris wndersottis gaffn, ligerwiiss som aff een salig kelde, Thet er megett wskickeligt nar menigheden aff then forderffuis, aff huilckin henne burde att wente syn salighed.

Menig almwe er wlydig, oc altid rede till bulder oc oprør aff syn eghen natur, The som regemente oc befaling haffue snarlige bedragis aff gerighed oc hoffmod, thi haffuer mand icke wden eett salighedtz ackere till att fly, som er een wkrenckelig konge, Men er thet saa, att hand er forkrenckt mett daarlige oc forgiiftige meninger, huad salighedtz haab kand tha menigheden haffue?

Gud som inghen haffuer behoff for syn skyld oc aff inghen æscher gott seg till gode, hand gjør dog alle gott, Saa scall oc een god konge gjøre (ther betegner Gudtz beled) forschylde gott aff alle, oc ther fore icke agte syn eghen ære, seg aldene till gode.

Som Gud haffuer skickett solen paa himmelin till 129 syn effterlignilse, saa haffuer hand bland mennischin skicket een konge till sitt leffuendis beled, Men inthe er saa almyndeligt som solen er, oc hwn giffuer alle stierner liwss oc skyn, Saa scall oc een konge wære [19b] almyndelig wdi menighedtz gaffn, oc

haffue saa wiisdoms liwss hoss seg, att hende thet seg saa att alle andre bleffue blinde oc forwildte, tha scall een konge aldrig fare wild.

Gud er aldrig wred, icke haffuer hand heller noger løss begæring, dog regæer hand werden wdi alderbeste maade, Saa scall oc een konge mett rædeligt wiid oc gott skæll for wden wrede oc løse begæring, regære land oc riige.

Oc som inthet er yppermere end Gud, saa scal oc een konge wære laangt fra menige folckis fwle oc løse begæring.

Som Gud regærer alting well, oc thet seer inghen, dog att huermand fornømmer Gudtz welgerning, saa scall icke heller land oc riige fornømme een herris magt wden nar thet ophøyes oc forbædris aff hans wiisdom oc godhed, Men anderledis giøre tyranner, nar the fornømmis inghen stæd wden huer mand till schade.

Som solen synis sagtist att gaa nar hwn er høgst paa himmelin, saa scalthu dess meer wære sagtmødig oc mild, att løckin teg megett ophøyer.

[20a] Thu beteer icke eett Fursteligt sind nar som thu wilt inghen fortørnilse liide, eller icke tillstæde att een anden scall haffue støere regemente end thu, men nar som thu forsmaar nogett att giøre ther een konge staa ijlde, tha beteer thu eett konge sind.

130

Dog att all trelldom er arm oc slem, tha er then aldsomarmist oc slemmist, aff huilcken wij tiæne synd oc løse begering.

Huad ting kand wære slemmere end att then scall tiæne wkyskhed, hastighed, gerighed, hoffmodighed, oc andre sliige herrer, som haffuer dog anammett regemente offuer frij mennischer.

Efter thi att Hedinsche herrer oc konger wilde gaa i døden, paa thet the wilde spare theris wndersottis blodstyrting, oc ther mett meer agtede menighedtz beste, end theris eget liff, Huore wrædeligt mwnde thet tha wære, att een Christen Furste scall raade mett syn løse oc syndige begæring, wdi sitt regemente, menigheden till stor schade.

Nar som thu anammer herredømme oc regemente, tha scalthu icke agte, huore stor heder oc ære, men huore stor tyngte thu anammer, [20b] oc icke scalthu offuerlegge huore stor skat oc rente thu haffuer ind att komme, men huad flijtt, thu scalt styre oc regære mett, Icke scalthu heller meene, att thu æst kommen till menighedtz regemente ligerwiiss som til eett rooff men som een god tillsyns mand wdi eett boschaff.

Inghen er god till forstandere (som Plato siger) wden then som ther till trengis oc nødis, Then som begæer oc stwnder efter herredømme, ænthen er hand een geck eller een daare, thij hand icke forstaaer huore farligt thet er att haffue herredømme, eller oc hand er een ond mand oc begær regementett seg self till gaffn oc icke menigheden till nytte oc forbædring, eller oc hand er een wanwittig mand, oc fordi icke offuerweyer huad tyngte hand anammer, 131 Then som scall wære beqwem till riige oc regemente, hanwm bør baade att wære flittig oc god, oc ther till oc saa wiiss.

Nar som thu anammer stor regemente, tha scalthu icke tencke teg att wære dess meer løcksalig, men agte meer att thu tager teg een stor tyngte paa thyn axell, saa att thu scalt nw wære myndre aarckeløss oc leedig, oc meer affholdig fra legoms løst oc løse begæring.

[21a] Thenom sømmer rettelige konge naffn, som icke welde seg menigheden till, men heller offre seg selffue till menighedtz beste, fordi then som haffuer regementett seg till gode oc agter thet efter sitt eget gaffn, i huad naffn eller titell hanwm giffuis, tha er hand sændelige een tyran.

Som inthe naffn er skønere end eett konge naffn, saa er inthe meer wederstyggeligt for huer mand, end eett tyranne naffn.

Thet skell er emellom een konge oc een tyran, som er emellom een barmhiertig fader, oc een w mild herre, Een god fader lader sitt liff for syne søner om behoff giøres, Men een wbarmhiertig konge begæer icke andett end fordeell, oc meer ramer hand sitt beste, end sine wndersottis.

Icke scall heller thet wære teg nock at thu kaldis een Furste, Maange haffuer hafft then titel som wore dog een forgifftig pestilentze som Phalaris oc Dionisyus, thi scalthu offuerlegge wdi titt eget hierte oc tencke huad thu æst, I sandhed (siger Seneca) gerninger oc icke naffn skelne een konge oc een tiran.

Oc mett korte exempill Aristoteles i syn bog [21b] 132 (hand scriffuer om menighedtz regemente) giør sligt forskel emellom een konge oc een tyran. Først agter een tyran sitt gaffn, men een konge menighedtz beste, Nar een konge scal nogett anheffue, tha offuerweyer hand om thett kand komme hans wndersootte till

gode eller ey, men een tyran hand offuerweyer sitt eget gaffn, Een konge forarbeyder hand end stwndwm sit eget gaffn, tha skøder hand dog offuer altt menighedtz beste, Men een tyran, er hand end nooger tiid menigheden profitelig, tha gør hand thet meer seg till gode, end for menighedtz beste.

Then som bruger sine wndersotte seg till gode oc gaffn, hand haffuer thenom, som bønder haffue asen oc heste, bønder bruge icke thenom wden till sitt eget gaffn, Men the som mett wbarthiertig bescatning øde theris folk eller oc grwmmelige slaa thenom i hiell, eller aff hoffmod sette thenom i liffs fare, the bruge frii borgere megett slemmere end menige folck bruge theris træle, eller oc kødmangere thett ffæ the slagte, Fordi scall een kongis tuctemestere indskiwde hannwm the tyranne naffn som ald werden forhaaner oc fortaler, som ere Phalaridis naffn, Mezentii, Dionysij Siracusani, Neronis, Caligule, Domitij som wilde kaldis een gud, Ther nest scall hand [22a] hanwm foregiffue gode exempill om gode konger, som haffue wærett langt fra tyranne wilkaar, oc thenom scall mesterin fortellie, mett stor ære priss oc loff.

Ther nest scal hand lade formale oc controfeye for hans øgen oc tancke, boode een tyrannis oc een konges belede, att hand ther wdaff kand meer optendis til att behaffue een god Furste, oc meer forfæris for een tyran.

133

Een god Furstis controfeyt

Først scall hand saa bescriffue een god Furste, att hand er eett dywr som er aff himmelin kommett, ligere Gud end menniskin, oc fuldkommett i alle dygder, som er født alle mand till gode, oc er sandelige giffuett aff Gud till att hielpe oc styrcke werdsins forgengelige ting, Thet som alting offuerseer till sitt gaffn, oc inghen ting kand wære bædre eller sødere i noger menighed, Huilckett som haffuer een [22b] fæderlig hw till alle, Huilckett huer mandtz liff er meer kærtt end sitt eghet, Huilckett som icke andett gjør end forarbeyder dag oc natt, att huer mand kand liide well, Huilckett som aldtiid haffuer rede løn till thenom som ere gode, oc naade till thenom som ere onde om the kwnne bædris, Thet som will saa forgeffuis forschylde gott aff syne wndersotte, att thet mett syn liffs fare forarbeyder theris salighed, Thet som holder righins gaffn att wære syn fordeell oc baade, Thet som altid wogher oc fordi maa huer mand rolige soffue, Huilckett som stæder seg inghen aarkeløshed, Huar fore landhet maa tryggelige leffue, Huilckett som tiltager seg stor wmage, att the som ere wndersotte maa wære ij rolighed, Paa huess ene dygd, all menighedtz salighed henger, Thette att wære een Christen Furstis belede, scall tucktemesterin giffue hanwm fore som er fød till konge riige.

134

Een tyrannis controfeyt [23a]

Twertt emod scall hand sette for hans øgen eett stortt spøgelse oc soortt, som er tilhobe kommett aff een draghe, een wlf, een løwe, een ødle, een biørn, oc aff andre maange sliige forfærlige beester, Saa att samme spøgelse haffuer paa alle siider sex hwdrede øgen, oc er fuldt mett tender paa alle siider, oc wdi alle maade forferligt, uilckett som haffuer krogede klør, oc een wmettelig bug, som altid er fwldt oc druckett aff mande blod, som er woghet oc henger paa huer mandtz løcke oc liff, oc will huer mand ont, oc synderlige thenom som gode ere, Huilckett som er ald werden een forgifftig ondhed, Huilckett huer mand (som menigheden well will) wederstygger oc hader, Huilckett som icke kand fordragis for syn storhed, oc icke heller tagis aff dage wden menighedtz store fare, fordi een tyran er saa beschermett mett riigdom oc stor magt, Thette er een tyrannis belede, oc huess i samme maade kand optenckis hadeligt att wære, Sligt eett spøgelse waar Caligula, Sligt waar Claudius, Sligt waar oc Busyrides (som poeter the scriffue) Pentheus oc Midas, huess naffn som nw ere all werden till spott oc had.

[23b] Forskell emellom konger oc tyranner

Een tyran altid gjør thet hanwm løster, men een konge gør thet som er gott, rett oc skæll, Een tyrannis løn er rigdom, men een kongis er heder oc ære, Een tyran driffuer sitt regemente, mett trwzell, 135 falskhed oc andre snedige fwnd, men een konge (som er wforkrenckt) regerer mett wiished oc wellgerninger, Een tyran regæer seg till gode, men een konge menigheden till gaffn. Een tyran beschermmer syn welfartt mett wdlendinge fræmmede røffuere oc schalcke, men een konge meen seg att wære tryg nock, aff then wellgerning hand gjør syne wndersotte, oc aff theris gode willie, ther hand seg forschyldett haffuer, Een tyran haffuer altid had oc mystancke till thenom som i hans menighed ere dygdige, wiise, kloge oc megtige, men een konge elscher thenom som sijne wenner oc hielpere, Een tyran haffuer ænthen løst till wwiise folck, att hand kand trenge oc beswaare thenom effter syn løst, eller oc till schalcke ther hand kand bruge till syn haardhertz beschermilse, eller oc till thet folck ther smygre kand, aff huilcke hand kand høre thet som hand [24a] gerne gjør, Twertt emod then som er megett wiiss hand er een konge megett kær, nar hand kand aff hans wiise raad megett hielpis, oc gode mend agter hand mæst, fordi hand maa tryggelige forlade seg till thenom, Oc frij wenner som rndelige staa paa sandhed thenom elscher hand, fordi hand forbædris aff theris omgengilse.

Boode konger oc tyranner haffue maange hender oc øgen, men megett atskillige leemmyr, Een tyran arbeyder well ther paa, att rigdom scall komme wdi hans land, dog saa hand recker till faa mend oc helst till the onde, att hand kand styrcke syn magt, mett syne gode wndersottis armod, Men een god konge haffuer slig mening, Att huess rigdom oc welfart hans wndersotte haffue er hanwm saa kerdt, oc seer 136 oc lier thet soo gerne som thet wore alt sammen i hans eget fadebur, Een tyran æscher oc begæer at alle schule wære hanwm wndergiffne, mett dom, trette oc klagemaall, men een konge haffuer løst till syne wndersottis friihed, Een tyran will rædis, men een konge will elschis, Een tyran haffuer inghen ting meer mystanckt end gode borgeres oc stæders samdirectighed, oc ther wdaff glædis een konge, Een tyran haffuer løst til at føre wsamdirectighed ibland syne wndersotte, oc till att styrcke [24b] huess wsamdirectighed som er aff wlycke tillkommen, oc sliige fwnd bruger hand till syn grwmhertz beschermilse, Men een kongis iid er att oppeholde eendirectighed, Oc huor saa hender att noget vprør aff wløcke begyndes, tha lader hand thet strax affstille, fordi hand wed att sliige ting er een menighertz pestilentze oc forderffue.

Nar som een tyran formercker att noger menighed forbædris, tha finder hand strax eett fwnd mett orlog oc krieg, eller andhen tyng, till att trenge, twinge oc forarme syn almwge, Men een konge gjør oc liider megett ther offuer, att hand kand haffue een ewig fred, wdi syn menighed, agtindis att all menighertz schade kommer aff wfred, Een tyran drager till sitt gaffn, fordeell oc beschyting, ald low, sætt oc skick, wilkaar, bud, oc dage, ther till wiidt oc wwiidt, men een konge skicker alle desse ting til menighertz beste, Sliige oc andre fwnd theris lige høre een tyran till, som Aristoteles scriffuer i then bog hand scriffuett haffuer om menighertz regemente, dog hand drager alle desse wilkaar till trenne.

Thet første een tyran legger wind oppaa er, att 137 hans wndersotte schulle huerckin wele eller taare sette seg op emod hans tyranne støc[25a]ker oc brug, oc thet skeer nar hand saa schaffer alting, att hans wndersootte ere icke mandelige till sinde, ey heller wise oc kloge, fordi hand kand tha haffue thenom ligerwis som træle till trælæri, oc besynderlige nar som the haffue qwindske oc bløde sind aff leckerhedt oc wrent leffnett, Hand well wed, att ædele oc mandelige sind kwnne hans tyranne gerninger icke fordrage.

Thet andett een tyran legger wind oppaa, er, att hans wndersootte skulle icke sette loffue till huer andre indbyrdis, oc thett skeer nar hand ypper wsamdirectighed, had oc affwind bland syne wndersootte, huaar fore the beklage oc beklaffe huer andre, seg selffuer till schade oc forderffue, men tyrannen till styrke oc beschermilse.

Thet tredie legger hand wind oppaa, at the schulle icke taare anheffue nogett nytt stycke, oc thet skeer nar som hand i alle maade forminsker syne wndersoottis magt oc rigdom, fordi een tyran well wed att inghen wiissmand tager seg thett offuer ther hand kand icke frembringe.

Een konge scall fordi wære langt fraa desse wilkaar, oc platt inthet wide aff thennom, oc [25b] serdelis een Christen konge, thi att haffuer Aristoteles (som dog waar een hedning) wæritt saa god oc saa lærd, oc saa well bewist seg att hand kwnne sligt besinde, megett bædre bør then att bewise seg, som haffuer regementett aff Christo Jesu.

Bland stwmme oc wskellige creatur, haffue wij oc een beschreffuen konge, Then øffuerste som er 138 offuer byer oc kaldes wysin, hand haffuer een stor bolig mitt i haaben ligerwiss som hand schulde wære i thet alder tryggiste stæd, ther till er hand ledig oc gør inthet, dog skicker hand alle gerninger, oc nar som hand er boorte eller tabis tha forwildis een heell by swerm, Fremdelis haffuer hand icke thett fantzwn the andre byer haffue, men hand er boode støere oc skønere, oc (som Seneca siger) wdi een ting andre byer meget wliig, huilke ther ere saa megett wrede, att nar the nogett stynge, tha møste the theris gadt wdi thett saar the wredelige stinge, men naturen gaff wisin inghen gadt, paa thett att hans wrede schulde wære wbewæbnett, oc fordi schall thette naturlig exempill, wære store herrer merckeligt.

Wilt thu wide een tyrannis belede bland wskellige creatur, tha offuertentck the dyr som leff[26a]ue wdaff roff, som ere løffuer, biørne, wlfue oc ørne, ther skiule seg langt fra andre diwr, ligerwiiss som the wiste att

the waare ij huer mandtz had, men dog offuergaar een tyran thenom i grwmhed, fordi the spare theris egett køn oc feyde paa andre, Men een tyran hand feyder mest paa sitt eget køn, thi att hand forderffuer andre mennischer, dog att hand er selff eett mennische.

Gud hand bescreff i then hellige scriff, een tyrannis belede saa sigendis, Thette scall wære eder kongis rett, som scall regnere offuer eder, Edre s ner scall hand tage oc sette i syne wogne, oc hand scall gøre thenom till syne reysener, oc lackeyr hooss syne wogne, oc aff thennom scall hand skicke seg fogeder oc embetzmend, oc the schulle pl ye hans agre, oc høste hans korn y hwss, oc the schulle wære 139 smeder till hans waabn oc wogne, Aff edre d tter scall hand tage oc gøre seg twettirscher, bagirscher oc stwekoner, edre agre wyngaarde oc oliuegaarde scall hand tage fra eder oc giffue syne tienere, scall hand oc saa tage tiende parthen aff edertt korn oc wijn, oc giffue syne swene, Edre drenges oc piger, oc the allerbeste, oc eder assn scall hand tage och sette ij syn gerning, Aff edertt qweg oc f e scall hand oc tage tiende, oc ij schulle alle bliffue [26b] hans tr le, oc paa then dag schulle y robe fra samme kongis ansigt, som y haffue eder wdkaarett, oc herren scall dog icke høre eders røst.

Oc enddog hand kalder hanwm her een konge oc icke tyran, tha scall thet icke wære noger mand wnderligt, thi att y fordwm tiid tha waar konge naffn saa hadeligt som nw er tyranne naffn.

Men effter thi inthet er b dre end een god konge, hwij wilde wor herre giffue sitt folck sligt eett belede fore? Thet gjorde hand fordi att the schulde icke wærett konge begærindis forf rede aff desse forscreffne ting, ther hand kallede een konge rett, then tiid hand bescreff thenom tyranne seeder oc wilkaar, Thi att Samuel prest oc prophett haffde dog wærett thenom konge god nock, oc well regerett folckett y maange aar, Men the kwnne theris salighed oc welfartt icke forstaa, oc fordi begærede the konger mett andre hedninge, som thenom schulde mett hoffmod magt oc wold regære, Oc y huore megett ontt her er i thette tyranne belede, dog see wij end nw i wor tiid att Christne konger gaa nogett n r then samme wey, all werden till stor oc forderffuelig schade. [27a] 140 Merck nw een god kongis belede, som wor herre oc scriffuer wdi thet gammill testament saa sigendis, Nar ther bliffuer een konge skickett bland eder, tha scall hand icke skicke seg eett stortt tall heste, hand scall icke leede folckett igen till Egypti land mett maange reysen r, hand scall icke haffue maange hwstruer, paa thet the schulle icke wende hans sind oc hw, Icke scal hand heller haffue maange pund guld eller s lff, Oc nar som hand siider paa siit kongelige lofft oc s de, tha scall hand lade bescriffue seg myn lowbog, tagindis bog att scriffue effter, hoss presterne som ere aff Leui slegt, oc samme bog scall hand haffue hooss seg alle syne dage, paa thet hand kand l re att r dis syn herre oc syn gud, oc att holde hans ord oc ceremonier, som ere bwdne oc befaled y loghen, Icke scall heller hans hierte forheffue seg wdi høgferdighed, offuer syne brødre, oc huerckin scall hand gaa till then högre eller til then wenstre siide, men rett fr em, att hand maa lang tiid regn re oc hans børn effter hanwm offuer Israel.

Biwdis thet een Hebraisk konge at lære Gudtz low, som icke waar andett end een figur oc skugge till then sande Jesu Christi low, huore megett meer tha b r een konge som Christen [27b] er, att wiide then hellige l est oc henne mett gerning fuldkomme.

Will icke Gud att een Jøde konge scall hoffmode seg offuer sitt folck, men kalder thenom hans br der (icke tr le) huore megett myndre b r een Christen konge thet att gøre offuer syne Christne wndersootte, ther Christus kalder syne brødre, dog hand er een konge offuer alle konger, H r nw huore 141 Ezechiel propheta han bescreff een tyran saa sigendis, Konger oc herrer mitt ibland theris folck, ligerwiiss som wlfue ther tage roff oc wdstyrte blod.

Plato kalder konger oc Furster menighedtz g mmere, saa att the schule thet gøre syn menighed, ther hwnde gøre som wogte f e, men skeer thet saa att hwnde bliffue till wlfue, huad hoob oc trøst kand tha then arme hioord haffue.

Samme Ezechiel prophett paa eett andett sted kalder een grwm oc gyrig konge, een l we, oc straffer hand oc alle hyrder, som føde seg selffue oc glemme hiorden, meenendis ther mett alle the konger oc forstandere, som regeere seg selffue till gaffn. Oc sanctus Paulus siger saa om Nerone Keysere, Jeg er frelst aff l wens mwnd. [28a]

Desligest gjorde then wiise konge Salomon, then tiid hand bescreff een tyran saa sigendis, Een wbarmhiertig konge offuer fattige folck, er som een l we ther rober, oc strax haffuer hwnger paa thet ny, Oc eett andett sted siger hand saa, Huaar som wmlde mend anamme regementett, tha græder folckett som thet wore kommett wnder trelldom, Oc atter eett andett sted siger hand saa, Nar grwme mend oph yes tha scall folckett skiwlis, Som Esaias scriffuer, nar wor herre waar wred paa sitt folck for theris synder skyld, tha h tte hand thenom saa sigendis, Jeg scall giffue thenom børn till konger, oc qwindsche mend schule regære offuer thenom, Huad er thet andett end hand giffuer till kende, att inghen støere modgang oc pyne kand hende eett riige end een daarlig oc wmlid konge.

Men huad gøres desse steder behoff til bewiisning, 142 effter thi att Christus (som er een konge offuer alle) saa klarlige skelner oss een Christen herre fra een hedning, y then hellige l est saa sigendis, Hedinsche herschaff regære offuer theris folck met wold oc magt, men ibland eder scall thet saa icke wære.

Findis ther fordi herredømme ibland hedninge, tha bør thet icke saa att findis bland [28b] Christett folck, Thij er regemente bland Christett folck icke herredømme, men een Christelig tilsyn, konge riige er icke wold oc magt, men een welgernerig.

Icke scall heller een konge smygere for seg selff saa sigindes, Desse wilkaar høre bisper oc prelater till oc icke meg, fordi the høre teg till, om saa er thu æst een Christen mand, men æstthu icke Christen tha haffuer thu inthe mett thenom att schaffe, Icke scall heller thet røre teg, att maange bisper ere langt fra thette belede, huad the gøre thet maa the see seg om, men tenck thu huad teg bør att gøre, oc huad teg well staar.

Thu scalt icke thet fore agte teg att være god att andre ere værre end thu, icke scalthu heller tro att alt thet sømmer teg som andre konger gøre, rett oc høffuiskhed schulle være thyne gerningers regill, oc icke fræmmede oc onde exempill.

Oc er thet inghen thu kand offuerwinne, tha gør thyn flyd thet till att thu kand teg selff offuerwinne, fordi thet er een dygdelig krig oc staar een konge saare well, wdi huilcken hand bliffuer daglige bædre.

[29a] Er thet saa att tyranne naffn oc gernerig ere slemme ting, icke bliffue thet ther aff dess bædre, att maange haffue deell i samme naffn, fordi dygd 143 oc ære agtis icke aff eett stort tall, men aff høffuiskhed oc godhed.

Scriffuer oss merckelige Seneca, att paa then sted wij sette siøtiwffue oc schalcke, schulde oc settis konger som haffue tiwffue sind oc hierte, fordi sind oc hierte skelne een konge oc een tyran oc icke naffn.

Scriffuer oss Aristoteles aff nogre stæder thet wore saa slemme, att nar som noget schulde settis i raad oc anamme befaling, tha motte hand swerie att hand schulde hade menigheden, oc gøre all syn fliid thet till, att henne kwnde liide ylde, Men een konge pleyer anderledis att swerie, Dog see wij mange saa regere menigheden som the wore hennes besorne fiender.

Ther er altid tyranne regemente huar kongen liider well oc folcket ylde, oc nar som een mandtz løcke woxer aff een anden mandtz wlyccke, fordi thet er ligerwiiss som een herre icke andet gjorde, end wilde bliffue riig oc mechtig aff syne wndersootis schade oc forderffue.

[29b] Then som will haffue oc beholde eett konge naffn thet scall hand icke gøre mett rædsle oc trwtzel eller hødtzell, men aff welgerneriger seg thet forskyldte, Er hand i sandhed een tyran tha gaffner thet føge att hand aff thenom (thet smygere kwnde) kaldis een konge, eller landsens fader, eller beschermere, fordi saa wele end the smygere som leffue wdi een tyrannis tiid, wore effter kommere wele dog icke smygere, Thu seer nw att i fordwm tiid, wore maange forfærlige konger, thet inghen torde knyste emod then stund the leffde, men theris ondschaff begaas nw mett stort had, oc mett saa stor friihed 144 talis thet nw om thennom, att theris naffn aff huermand spottis.

Een god Furste scall icke mett ander mening oc agt regeere sitt riige end een god bomand regeer sitt hwss, Huad er eett riige andett end eet stort hwss ? Huad eer een konge andett end maangen mantz fader? hand er yppere end folckett, dog er hand eett menniske aff samme slegt, eet mennische regerer andre mennischer oc then som er frij, hand regeerer oc andre frij folck, oc icke wskellige creatur som Aristoteles merckelige oc rettelige siger.

Huad naffn kand være slemmere, eller meer bespotteligt, end som Homerus scriffuer att [30a] Achilles kallede then konge, som seg till gode regerede land oc riige, kallede hand hannwm een røffuere som slwger siit eghett folck, Huad kwnde hand kalde then meer forsmædelige som hand regnede wwerdig till riige oc regemente? Men (som then samme Homerus scriffuer) nar hand wilde kalde een konge wed sitt eget naffn, tha kallede hand hannwm folckens hiwrde, Een hiwrde, oc een røffuere, ere meget atskilde Mett huad dristighed wellde oc tiltage seg somme fordi konge naffn, thet wdkaare faa mennischer, oc helst the werste, huilke the bruge mett ny fwnd oc paalegge, till att sluge menige mandtz guld oc penninge oc wende thenom altsammen till sitt fadebur, Oc hues the haffue saa wbarthiertige trengt fattige folck wdaff, enthen thære wbequemmelige wdi legoms løst, eller oc grwmmelige wdi krig oc orlog, Oc then som wdi sliig regemente kand mæst swig oc schalckhed, hanwm holde the mæst wdaff, ligerwiiss som een Furste 145 wore syne wndersottis fiende oc icke fader, Oc then synis mæst att være kongen tro, thet mæst schade tencker folckett till.

Ligerwiiss som een god boomand, meen att thet er hans gaffn, nar thennom falder lycke till som hannom ere anrørendis, Saa er thett een god konge saa kertt aldt thet gode hans [30b] wndersootte eye oc haffue, ligerwiiss som thet wore i hans eget fadebur huilcke thet ere hanom saa tilbwndne, att the ere rede att wowe liiff oc helbreyde for hannwm end sie godtz oc penninge.

oc retsindig konge.

Fordi er thet icke wnyttigt att høre mett huad titell Julius Pollux skelnede een nyttig konge fra een tyran, Strax effter Gud tha sette hand een konge, fordi hanwm bør att wære Gud alsomligest, oc dog att wor dantsche will neppelige følge latinen aff gretsche wdsett, saa proppert som wedburde, Jeg will tha ganget thet neste ieg kand, att thett kand forstaas huore hand paa gretsche kallede, oc bescreff een god konge.

Mett desse effterscreffne naffn ærede hand een god konge saa kallendis hanwm, Fader, mild, teckelig, mischundelig, forsynlig, rett[31a]wiiss, mandelig, from i synd, frij, oc then som penninge forsmaar, icke sin løse begering wndergiffuen, som er herre offuer seg selff oc offuer legoms lyst, Then som haffuer eett gott skell oc er skarp oc rædelig i 146 dom, som er attwocktig oc well forfarind, klog i raad oc rettferdig, ædrug, oc megett agtendis Gudtz loff oc tieniste, oc mennischins gaffn, som er astadig for wden falsk oc swig, oc altid tenckindis thet som merckeligt er, som er altid agthet i syne gerninger, oc er fornumstig oc klog i megen handel, oc windskiffuelig wdi sitt embetz regemente, een god beschermere, redebon till welgerning oc seen till heffn, wiiss, stadig oc wkrenckelig, y syne gerninger, megett beqwem till retferdighed, altid agtindis thet som sigis om konger, att the schule altid wære som een weyskaal, Som er god, oc snar att komme i tall mett, oc lystig till omgengilse, thenom gaffnlig som wele tale mett hanwm, barmhiertig oc redebon till att rame theris beste som hanwm ere lydige, Then som haffuer syne swene kæer, oc striider mandelige nar thet bør seg, oc er dog icke orlog begærindis, Then som elscher fred, oc lader forliige till fred, oc holder fred oc ther till gør syn flyd, att hand forbædre kand syne wdersoottis wilkaar, Then som rettelige kand bewiise seg een konge oc een leedsagere, Then som kand sette een god oc sa[31b]llig low, Then som er fød till att forschylde gott aff huer mand, i thet hand er Gudtz belede, Maange andre hederlige ting bekomme een konge, ther kwnne wdleggis mett een heell tale, dog att the kwnne icke fortellies mett besynderlige ord:

Effter thi att een hedinsk mestere, bescreff een hedning sliigt eett konge belede, huoredantt kandthu tencke een Christen mestere, bør att bescriffue een Christen konge?

147

Saa bescriffues een tyrannes belastinger oc vdygder

Men nw wele wij see huad farffue hand malede een tyran mett saa sigindis, Een ond Furste scall mand saa straffe, hand er een tyran, grwm, græselig, een afftregere, oc een woldsmad, som altid er penninge begærindis, glubindis oc then som sitt eghet folck sluger, hoffmodig oc høgferdig, ond att gaa till, wgaffnlig att handle mett, haard till om[32a]gengilse, wløstig wdii snack oc tale, meget oc ylde wred, snar til att ærre, forferlig oc stwm, Then som effterfølger legoms løst, wden affhold oc maade, wforsynlig, wmandelig, oc wretferdig, wraadig, schalckactig oc wbarmhiertig, Then som fattis sind oc skiell, oc er løss oc wstadig, oc then som snarlige beswygis, oc er snar oc redebon till ont, wmild, oc effterfølger syn løse begæring, som icke kand straffis, oc er een forhaanere, Then som er ophoff till krieg oc orlog, som er swaar oc twng att fordrage, oc hanwm kand inghen ting formeenis. Effter thi att Gud er langt fra tyranne natur, tha er y sandhed inghen ting mere hadelig for Gud, end een forgifftig konge, oc effter thi att inghen beest er meer schadelig end een tyran, tha følger thet oc gott skell, att inghen ting er huer mand saa hadelig som een ond konge, Huem wille begære att leffue nar hand bode wore hadelig for Gud, oc forsmaad aff alle mand, Fordi then tiid een Keysere som hed Octaius Augustus fornam att ther giordis maange forbaand paa hans halss, oc nar eett forgick tha kom strax eett andett i stæden, tha sagde hand 148 att thet waar icke gott att leffue, nar een waare hadelig for huer mand, oc schulde beschermes syn salighed, mett huer mandtz blod oc fare.

[32b] Oc fordi er thet riige meer warafftigt, meer fræmtwrinde oc regeeris mett større løst oc rolighed, som regeris mett dygd oc kierlighed, huilckett wij finde oc formercke aff gamble Crønicker, Inthe wold oc magt war nogen tid saa beschernet, att thet kwnne lenge wære bestandigt, Men saa tiit oc offte som tyranne regemente begyntis i nogre land oc riige tha forginge the snarlige.

Then som mange rædis, hand scall oc wden twill wære ræd for maange, oc then kand aldrig wære tryg som huer mand ønscher aff dage.

I fordom tiid, haffde noghen well regeerett, tha skickedis hanwm stor heder oc ære effter syn død, Men om tyranner waar then seed, som nw er om wilffue oc biørne, att then schulde haffue løn aff menige mand, som menige mandtz fiende tog aff dage.

Thet første konger bleffue till, tha tilsettis the aff menige folckis samtycke for theris store dygd skyld, som wytt offuergick menige folckis dygder, oc skickede seg meget effter Gudtz godhed, Thet schulde fordi konger offuertencke som først gjorde konger, oc tencke seg at konge naffn er thenom platt wwerdigt nar thenom [33a] fattis the wilkaar, ther først haffue konger giort.

Som alle naturlige mestere samtycke, tha findis atskillige fwnd till att regeere nogre menigheder effter, Men dog er thet fwnd bæst huar som een er regerindis effter Gudtz exempill, som er allene i sitt regemente, paa thet att alting kand wære hoss een 149 mand, men dog saa om hand effter Gudtz exempill offuergaar alle andre i godhed oc wiisdom, oc inthet andett gjør end arbeyder menighedtz gaffn, oc findis thet icke saa, tha haffuer slig menighed een schadelig oc forderffuelig regemente, effter thi konghen er then modstandig som er then allerbeste, ther sandelige er Gud.

Then menighed regeeris allerbest, som haffuer een fuldkommelig konge y alle dygder.

Men nar thet kand neppelige skee, att sliig een konge kand findis, oc daglige begæris at then motte end faa regeementett, som wore maadelige god, effter then beleylighed seg nw begiffuer, Tha er thet konge rige best som er met thet regemente forblendet wdi huilket ænthen faa oc merckelige mend ere regeerindis mett konghen, eller oc mange aff all menigheden ther til wduolde, paa thet att konghen scal icke [33b] falde wdi trengsil wold oc magt, men liigesom elementhen temperere huer andre, saa scall oc menigheden regeeris, Oc skeer thet saa att konghen will menigheden gott, scall thet saa beschedis att andre reghere mett hanwm icke till straff eller twang Men till hielp oc trøst, Men er hand icke god tha giørs oc behoff att thet er till, ther een mandtz trengsill wold oc offuerfald kand twinge oc tæmme.

Endog att herredømme oc offuermagt findis till wdi atskillige slag, først som mennischen er offuer wskellige creatur, herschaff offuer theris swene, foreldre offuer theris børn, mend offuer theris hwstruer, Tha siger Aristoteles att kongelige herredømme oc offuermagt ære ypperst ibland alle the andre oc thennom 150 kalder hand mest guddommelige, fordi the synis att offuergaa thet som mennischeligt er,

Er thett fordi guddommeligt att wære een konge, tha att wære een tyran er thet y sandhed att staa y hans sted, som er altid emod Gud, oc hannwm meget wliig.

Ligerwiiss som wij see att een swend er bædre end een anden, oc een herre er yppere end een anden oc een konst offuergaar een anden, saa bør een konge i then alderstørste konst att off[34a]uergaa andre, oc then konst er icke andett, end met wiissdom oc gott skeell att regeere land oc riige.

Then som er herre hand scall biwde, oc swenden scall lyde, men een tiran biwder thet hanwm løster, oc een konge thet som menigheden er profiteligt oc gaffnligt.

Hworelunde scal then rettelige biwde, ther icke wed huad som er best men regner ont att wære gott, forblindett enthen aff wanwittigheed eller oc aff løse begering.

Som øgett bør att see, ørett att høre oc næsyn att luckte, saa bør een konge att forarbeyde syne wndersoottis profiitt oc gaffn, Men hand kand dog thet icke gøre wden stor wisdom, Haffuer hand fordi icke wisdom tha kand hand icke meer regeere, end eet blint øge kand see, Som Zenophon scriffuer wdi syn regementis bog, huore thet skicker oc følger seg meer effter Gudtz end effter mennischens regemente att regere offuer thenom som ere frii oc welwillige til att lyde oc huore thet er een arm ting, att biwde offuer dwmme creatur som dog trengis oc nødis till trelldom, Men effter thi att mennischin er eet guddommeligt 151 dywr oc i twenne maade frij, først aff naturen oc saa [34b] aff logen, tha er thet een stor dygd aff kongen, att folcket befinder welgerning oc icke trelldom wdi hans regemente.

Vogte teg att thu icke tencker thenom alsomeniste att høre teg till, eller att wære thine som tiene teg y stegærs, keldere, iagt, eller daglige staa oc gaa met teg nar thet offte skeer att ingen hører teg myndre till end sligt folck, Men alle thine borgere oc wndersotte schal thu holde for thyne egne, oc findis nogre blant ald thin hob som merckelig er oc wduald, hanwm scall thu altid haffue hoss teg huilcken som er god oc haffuer sitt fæderne land kertt.

Oc nar thu offuerseer thine steder oc land, tha scall thu icke saa tencke, Jeg er een herre offuer alle disse ting, thet er y myn magt att gøre aff thenom huad meg løster, Men will thu tencke thet som een god herre wel stor tha scal thu saa tencke, Desse ting ere meg antwordede till tror hand, thij bør meg att woge ther offuer, att the wnder myn befaling kwnne forbædris oc icke forargis.

Oc nar thu seer thet wtalige folck som thu haffuer wnder teg, tha scalthu icke saa tencke, saa mange haffuer ieg swene oc tienere, men tenck saa, Alle desses regemente henger meg ald[35a]ene paa, meg haffue the betroet att beschermte thenom, oc thet som thenom er anrørindis, Alle see till meg som børn see

till theris fader, Saa mange twsinde kand ieg gjøre gaffn, om ieg bewiiss meg een god konge, oc stor schade om ieg bewiiss meg een ond konge, thi bør meg saa att skicke myn ting, att ieg er icke ond, paa thet ieg scall icke schade saa mange Christne mennischer oc dødelige.

152

Thu scalt altid tencke att Herredøme, Keyseredømme, riige, Furstedømme oc magt, ere hedinsche naffn oc icke Christne, Christendoms riige er icke andett end till syn, welgierning oc gæmme, eller oc een kierlig befaling.

Men er thet saa att thu haffuer løst till herredøms naffn, tha scalthu agte thet som hedinsche mestere scriffue, att sligt scall een kongis herredømme være, offuer sitt folck, som sielin haffuer offuer mennischins krop, Sielin regerer kroppen fordi hwn er wiiss, oc fordi regherer hwn meer kroppen till gaffn end seg selff, oc sielin att regneere wdi kroppin, thet er kroppins salighed.

Thet som hiertett er wdi een leffuendis krop, thet er een god furste wdi syn menighed, Er thet saa att hiertett er reentt oc wforkrenckt, [35b] tha giffuer thet all kroppin liff, thi att hierthet er blodtzins oc aandens kelde, Men er hiertett forkrenckt tha forderffuer thet alle leemmyr, Oc hierthet er thet som først leffuer i mennischin oc siist døør, Saa bør oc een konge att være, att hende thet seg saa, att alt folcket bleffue forblindett forkrenckt oc forargett, burde hanwm end tha aldene att være wforkrenckt oc wbesmittett aff alt daarschaff oc geckery.

Som wij see att regementett wdi mennischin staar till then ypperste som er sielin, oc wdi sielin er regementett hoss wnderstandilse oc skell som ther er ypperst, Ther nest, thet som regærer all werden, er oc bæst oc ypperst, som er Gud, saa scall oc then ther haffuer tagett een menighed (ligerwiiss som een stor krop att regeere) alle andre offuergaa wdi godhed wisdom, oc atwogt, Oc saa megett som raadmend 153 oc høffuitzmend oc andre forstandere offuergaa menige folck, saa megett bør een konge thenom att offuergaa.

Findis ther nogett ont ij sielin, tha kommer thet aff kroppins fæle oc smitte, som altid er løse begæring wndergiffuen, oc huess gode kroppin haffuer, thet flyder aff sielin ligerwiiss som aff een salig kelde, Oc fordi ligerwiiss som thet er emod all naturlig skick, nar [36a] ont kommer aff sielin oc ij kroppin, oc kroppins godhed forderffuis aff sielins smitte, Saa er thett oc emod all skick nar orlog, oprør, onde seeder, forgiifftig low oc forkrenckte høffuitzmend oc anden sliig landtz oc riigis pestilentze, haffue begyndilse aff konger oc Furster, effter thi att theris wiisdom, burde slige ting att affstyre om the end wore begynte aff daarlige wndersotte, Men dog see wij offte (dess wær) huore mange stæder forderffuis aff daarlige kongher som menige folck haffde kommett ij gode pynte oc skicke.

Thet er wchristeligt att forheffue seg aff herredøms titell ther mange hedninge haffue dog forsmaad, saa att thet som the aff hoffmod begærede, wille the dog icke kaldis for affwindtz sag, men een Christen herre scall thet holde for syn børilige rett, att hand kaldis then som gjør store oc gode gerninger.

Octavianus Augustus som mett wold oc magtt haffde seg tiltagett herredømme, lod seg dog at være forsmædeligt, att hand schulde kaldis herre, oc ther hand war een tiid saa kaldett aff een piibere bland alt folckett, tha foragtede hand then ære bode mett ord oc ansigt, ligerwiiss som wold oc trengsill haffde 154 wærett hanwm kast for næsin mett sliig titel, [36b] Oc schulde icke een Christen konge effterfølge een hedning wdi sliig sagtmoghighed?

Esthu alle thyne wndersottis herre, tha schulle the være thyne tienere oc træle, oc fordi tha scall mand see till, om eett gammilt ord bliffuer icke santt ther saa lyder, Saa mange thu haffuer tienere, saa mange haffuer thu fiender, Effter thi att natwrin lader alle mennischir fødis frij, oc trelldom er opkommen emod natwrin, ther hedninge oc saa bekiende, tenck huad thet er wbeqwempt, att een Christen mand scall bruge wold oc magt mod een anden, ther loghen haffuer først, oc ther nest Jesu Christi død oc pyne frelst oc forløst fra trelldom, Sanctus Paulus kallede Onesimum Philemonis broder fordi hand war døpt, dog att hand war hans fødde træll.

Huad thet er wredeligt att haffue thenom for træle, som wor herre haffuer mett sitt eget blod giffuett een almyndig frihed, Huilcke hand aandelige føder mett samme sacrament hand teg føder, dog thu æst een konge, och haffuer oc kaldett oss alle till eett wdødeligt arff, oc end wilthu komme thenom wnder thyn trelldom, som haffue mett teg een almyndig herre, oc een konge som er Jesus Christus.

[37a] Effter thi at alle Christne folck haffue een herre, hwy wele tha the som her paa hans wegne regeere, tage efftersyn aff huermand, wden aff hanwm ther oss burde alsomeniste att effterfølge, Aff andre maa wy well tage exempill, nar theris handell haffuer fæle mett dygd oc ære, Men Jesus Christus 155 er eet wist exempill till all dygd oc wiisdom, dog att samme wiisdom synis wantro mennischir att være geckerij, hand agtis tha hoss Christne mennischir att være Gudtz krafft oc wiisdom.

Nw will ieg icke heller att thu scalt saa tencke, Thette er meer at træle end regnere, fordi thet er ij sandhed alsomskøniste regemente, wden thu wilt tro oc meene, att Gud er een træll som regeerer thenne gantsche werden forgefuis, huess welgerning alle creatur fornømme, wden alt wederlag, Eller wden thu wilt

tro oc tencke att sielen (som altid forarbeyder kroppins salighed) er oc een trell att hwn haffuer kroppin aldellis inthet behoff, Eller wden thu wilt meene att øghen oc andre merckelige leemmyr ere oc saa træle, effther thi att the i saa mange maade gøre kroppins gaffn.

Thett er oc sømmeligt att thu saa tencker, om thyne wndersotte forwendis alle mett Circes troldom till asen oc swyn, tror thu icke at thitt [37b] riige wore forarget, Men dog haffue wij større rett mett wskelige creatur end met mennischin, fordi wij maa iage thenom, sælie oc slaa i hiell, som oss løster, oc thet maa wij icke gjøre mennischin, Thi forarger then sitt riige som aff frij mennischir gør træle, dess yppere the ere thu haffuer regemente offuer, dess meer mandelige oc erlige schalthu regnere, oc fordi ramer then thyn maiestatz oc Furstelighedtz beste, som beschermer thyne borgeres friihed oc werdighed.

Paa thett Gud schulde icke regeere noger wwillig tha gaff hand bode mennischin oc syne engle frij wilkaar, att hans riige kwnne være dess meer merckeligt, 156 Dog findis mange som meene seg tha att være megtige, nar the saa holde theris borgere wnder twang oc redsle, att the kwnde biwde offuer thenom, som offuer wmellinde creatur.

Om skat at giffue Keyserin. [38a]

Schalthu oc wiide att huess som staar wdi lesten eller apostole bøger, att wndersotte schule fordrage theris herschaff, lyde theris fogeder, hedre theris konger oc giffue thenom skatt, thet er sagt om hedninge, fordi att then tiid wore inghe Furster Christne

Thi bød hand att wij schulde fordrage wmilt herschaff paa thett att stæders fred oc landeskick oc wederteckt schulde icke offuertrædis oc brydis, nar som the rettelige brugede theris embede, oc icke befaledede att gøre synd.

Een hedinsk konge æscher heder oc ære, sanctus Paulus biwder att wij schulle oc gøre hanwm heder oc ære, æscher hand skatt, tha schulle wij oc giffue hanwm skatt, Een Christen mand er inthe dess wærrer, att hand gør een hedning heder eller een tyran ære, effter thi the haffue dog theris rett, oc mand scall thenom icke opwecke till ont mett noghen orsage.

Men huad siger sanctus Paulus om Christett folck, i sandhed saa, I schulle icke være huer andre nogett plichtige wden kierlighed oc wenschaff, Icke waar fordi Christus plichtig att [38b] giffue Keyserin skatt, dog hand lod giffue hanwm een told penning.

Christus wdi lesten (then tiid the aff skalckhed 157 attspurde hanwm om thenom burde att giffue Keyserin skatt) bad lade seg see then penning som skatthen betaledis mett, Ther hand fick samme penning att see ligerwiiss som hand haffde icke wist huess beledede ther stod paa, spurde hand huess scrifft oc beledede thet war, The swarede oc sagde, Keyserins, Ther hand fornam huore hand atspordis aff schalckhed, tha swarede hand thenom twylactige saa sigindis, Tha maa y giffue Keyserin thet Keyserins er, oc Gud thet hanwm hør till, Bode suarede hand till theris schalcke mening, oc ther till mett gaff hand thenom att kende huess the wore Gud plichtige, Som hand wille saa sige, Huess y ere Keyserin plichtige ther ieg icke kender, maa y forsørge, men meer schule y agte huess y ere Gud pligtige, Huess befaling ieg haffuer oc icke Keyserins.

Inghen scall heller her emod tencke saa sigindis wilthu oc tage fra Christne konger theris rett, Giffuer thu een hedning større rett end een Christen herre? Thij att ieg siger huad een Christen herris rett er, Een hedning haffuer slig rett mett syne wndersotte, att hand [39a] twinger thenom mett redsle, nøder thenom till trelldom, fordriffuer oc foriager thenom aff theris rette eiedom, oc tager theris gotz fra thenom, oc fræmdellis att gøre thenom martyres paa thet siiste thet er hedninge rett, Wilthu oc att thenne rett scall tilhøre een Christen konge? eller tror thu att hans rett er formynschett fordi hand icke desse ting maa gjøre som ere synd?

Then herre taber icke syn rett som Christelige regeerer land oc riige, men hand anderleedis besiider land oc riige, end hedninge, oc megett erligere 158 oc tryggere, oc thet scalthu saa mercke, Først, The som thu twinger mett wold oc trelldom, høre teg icke till, fordi samtycke gjør teg till konge, Men the ere sandelige thyne, som lyde teg mett frij oc god willie, Ther nest nar thu haffuer thenom wnder stor redsle, tha haffuer thu thenom icke halffdelin, fordi att thu haffuer kroppin aldeene, Theris sind hierte oc gode willie ere megett langt fra teg, Men nar som een Christen kierlighett binder folcket oc kongen tilsammen, tha bewilger folcket kongen gerne nar som behoff gøres.

Een god Furste æscher inthet aff syne wndersotte wden nar land oc riigis gaffn oc nytte trenger hanwm ther till, Twertt emod huar [39b] som wold oc magt brugis, oc icke welwillighed y huore megett hand tager aff thenom, tha haffuer hand altid myndre end inthet, Inghen faar meer end then som inthet biwder oc gott forskylder.

Ther nest, then heder som giøres een tyran, er icke sand heder, men smyger, trelldom, een skrømpelig tuckt oc tieniste, Icke er thet heller rett kongelig ære som hand beteer for sitt folck men hoffmod oc bram, icke heller konge magt, men wold oc trengsill.

Men een Christen konge haffuer dog alle desse ting, wed theris rette naffn, Inghen faar større heder end then som inghen heder er begærindis, Inghen tiener mennischin heller, end then som inghen tieniste kreffuer, Paa inghen kaaste the heller theris rigdom, end paa then the wiide att samme bekaastning scall komme menigheden igen till gaffn, oc fordeell.

159

Emellom een konge oc hans folck er altid eett forbaand oc een sooren handell, Folckett ere teg plictige skatt, tieniste, heder oc ære, thet giffuer ieg well magt, Men thu æst oc plictig att wære folckett een salig oc god herre, Nar [40a] som thu æscher skatt aff thenom, ransage teg selff, om thu mett titt embede haffuer giort fyldist for samme skatt.

Aristoteles negter herredømme att wære wdi eyedom eller magt offuer syne wndersotte, oc tillstaar att herredømme er meer ther wdi att hand nytter oc bruger thenom y dygd oc dygdig handel, oc fordi findis kongelig ære meget myndre y stor titell, slegt eller beschatning end wdi dybe oc drabelige raad eller merckelig tilsyn.

Effter thi een menighed er een krop som er tilhobe kommen aff mange leemmyr, blant huilcke konghen er oc een leem, dog hand er yppere end the andre leemmyr, thi bør hanwm saa att regeere, att alle leemmyr kwnne liide well, oc icke saa att somme twingis oc wdsweltis, oc andre tryffuis oc feedis, oc er thet saa att een konge tryffuis oc liider well, menigheden till schade oc trengsill, tha er hand huercken leem eller konge y samme menighed, men een røffuere.

Siger Aristoteles att een træll eller een leydreng er syn herris leffuendis leem, om hand er hans rette herre, oc emellom een leem oc then som leemmyr tilhører, er altid naturligt [40b] wenschaff, fordi the haffue aff huer andre hielp oc trøst, Men er thette santt emellom een herre oc een træll som er køpt aff een steen paa torget, meget meer tha bør thet at findis emellom Christett folck oc een Christen herre.

160

Een konge som inthet andett gør oc icke andet tencker, end huorlwnde hand kand twinge mange penninge aff syne wndersotte, eller mett ny skick oc snedige fwnd tilhobe sancker megthen rigdom, oc selger embede oc megthen befaling, huad heller scall hand kaldis een købmand, eller een konge, eller oc thet som sandist er een røffuere?

Then tiid Cresus war offuerwunden aff Cyro konge, tha saa hand att Cyri swene løbe fra hwss oc till hwss mett stortt bulder, hand sporde huad the giorde, hanwm war swaret, att the løbe omkring oc toge borgernis gotz till bytte, som the pleye att giøre ther seyer haffue wundett, Tha sagde hand till Cyrum, Huad hører ieg nw? Jeg meente desse ting hørde teg till som meg haffuer offuerwundett, oc er thet saa som thet y sandhed er, hwij lader thu tha berøffue titt eghet folck? Ther Cyrus hørde thenne røst, tha formeente hand thenom att røffue lenger, Samme røst scall een konge altid komme i hug saa sigindis, [41a] Huess ther tagis fraa myne wndersotte hører meg till, oc same wndersotte hører oc meg till ther berøffuis oc fratagis, huess ieg synder mod thenom, synder ieg oc saa emod meg selff.

Saa schalthu regeere att thu æst altid rede till regenschaff, oc endog att inghen æscher regenschaff aff teg, tha schalthu dess strengere aff teg selff æsche regenschaff, fordi then tiid schall komme oc mett thet snariste, att then scall æsche regenschaff aff teg for huilcken thet scall teg inthet gaffne, att thu haffuer wærett konge, wden att dess større magt thu hafft haffuer, dess strengere dommere finder thu fore teg, Wore thu end all werdsins herre tha kandthu 161 thenne rettere oc dommere icke swyge, icke fly fra hanwm, icke ræde hanwm, icke heller krencke hanwm mett smwgensætt.

Nar thu haffuer een tiid antuordett teg noger menighed, tha æstthu icke lenger thyn egen oc fordi motthu nw icke lenger leffue effter thyne egne seeder, Then mand thu giffuer teg wdfore, bør teg aldelis att giøre fyldist fore.

Inghen mand giffuer seg wdi then striid som mand kalder Olimpiacum certamen, wden hand offuerweyer merckelige huess wilkaar samme striid haffuer mett seg, Icke klager [41b] hand heller solin att wære for hed, swed eller støff att wære hanwm twnge, fordi att sliig fiigt haffuer altid desse wilkaar mett seg, Saa scall oc then som regemente anammer offuer land oc riige, offuerweye the wilkaar hans embede tilhøre, som ere, att hand scall ofte ramme andre folckis beste, oc forsømme sitt eget, waage att andre kwnne soffue dess tryggere, Arbeyde paa thet att andre kwnne haffue roo oc hwyle, oc wdi thitt leffnet schal thu bewiise stor

wskyldighed, nar thet er andre nock att the haffue maadelig wskyldighed, Thiit egett besynderlige gaffn scalthu altid offuergiffue, oc tencke paa menighedtz beste, Thu scalt alle mand gjøre gott, oc saa thenom som ere wtacknemmelige oc wforstandige fordi the wiide icke bæder, oc somme scalthu nøde till att haffue gott, Nar desse ting teckis teg icke, hwij wilthu tha haffue konge embede? eller hwij lader thu icke righet op for een anden? Oc huar thet huerckin kand eller maa skee, tha giff then mand thyn befaling, som the ting bewiise kand, ther teg burde att bewiise.

162

Een wiiss mand ibland the Grecker, sagde, att merckelige oc erlige ting, ere altid swaare oc twnge, Saa er kongedømme oc een erlig ting, men megett swaar, thi bør teg att offuer[42a]tencke i huess maade, thu scalt teg bewiise een god konge, Icke scalthu heller lade teg leede aff andre konger, som agte regementett saa ryngge, att een borgere haffuer større wmage mett sitt hwss att regeere, end the mett land oc riige, Oc fordi er thet icke wredelige sagt i gammill tale, att then som fødts till land oc riige, hanwm bør ænthen att fødts een konge eller een daare.

Effter thi thet hører till mennischelige wilkaar att mand scall altid lære then konst, hand agter att giffue seg wdfore, oc fordi bør een konge megett meer att lære landtz oc riigis regemente, før end hand giffuer seg ther wdfore, Andre konster læris y firehande maade, som er aff natwrin, aff wnderwiisning, aff efftersyn oc aff waane.

Plato ønscher wdi een Furste then natur som er blød oc spagferdig, oc siger saa, endog att een skarp oc framfwss natwr tien oc er beqwem till alle konster, dog er hwn wnyttig till landtz oc riigis bestand.

Natwrin haffuer offte then brøst, ther mand kand forbædre mett lerdøm, Men tha findis noger natur saa haard, ther kand icke forbædris aff noger god lerdøm, Neronis natur [42b] wor alt slemmere end hwn kwnne forbædris aff syn hellige tucktemestere Seneca, anderledis end hand schulde iw dog bliffue een forgiiftig konge.

Gode bud fordi (som sagt er) schule strax læris aff een god konge oc herre, oc for then sag wille Plato att tucktemesterin schulle seentt lære een konge 163 Logicam som er then konst ther disputerer om twenne modstandige meninger oc haffuer inghen alffuarlig fasthed om dygd eller wdygd.

Exempill att regeere effter, scall altid tagis aff Gud, oc Jesu Christo som war Gud oc mand, huess regill oc lerdøm ther bescriffuis i then hellige lest, oc nar thet er icke trygd att een konge scal wdi syne siiste dage bruge seg først wdi landtz oc riigis regemente, thi bør hanwm altid att øffue seg.

Ther ligger føge magt oppaa, att then som scall worde een god harpere, opslider een harpe eller too, Men nar som een konge haffuer anammett regementett, oc will tha først lære seg till att regeere, thet kand icke skee wden menighedtz store schade, Oc fordi scall hand tilwænie aff barndøm (att hand kand dess bæder aff god lerdøm regeere oc dømme) att [43a] siide hoss thenom ther raade oc dømme i nogre sager, oc nar høffuitzmend oc forstandere tilsettis, oc scall hand oc saa høre andre kongers oc Fursters sendebud, oc theris bøn oc begæring, Men tha scall hand inthet skicke eller beslutte wden thet stadfestis aff wiise mendtz samtycke, før end hand kommer till then alder hanwm giffuer større wiisdom oc meer forfaring paa alting.

Er thet saa som Homerus siger, att een konge (ther mange twsinde folck, oc saa stor een tynge er befalett) bør icke at soffue then gandsche natt, Huoredan Vergilius siger, hans Eneas war, huore meget myndre haffuer een konge ledighed till att korte syn tiid, eller oc spylde syn gantsche alder, mett wartaffell, daabill, dantz, iagt, geckerij oc daarespiill, eller andett huaserij oc squalder.

164

Huad dwger then Furste, ther saa er leedig oc aarkeløss, att mæden hand leeger oc daabler, tha forderffuis menigheden mett splidactighed, paa alle steder findis roff oc tiwffuerij, fattig almwge trengis till armod oc reeb aff stor beschatning, the arme offuerfaldis aff wmilt herschaff, oc gyrige høffuitzmend gjøre huess thenom løster oc icke thet som rett er.

[43b] Hanwm bør icke att soffue som siider till styrett, megett myndre een konge, som altid er wdi fare, Inthe haff eller inghen strand kand noghen tiid liide saa stor storm som konge riige daglige liide, fordi scall een konge altid waage, paa thet hand scall icke fare wild, thi hand thet icke gjøre kand wden manghen mand till schade.

Eett stortt skib, dyre waare, oc megett gotz gjøre een god skipper icke høgferdig, men heller flittig oc waaghen till theris wareteckt, Saa scall oc een god konge wære dess meer waaghen att hand haffuer mange att styre oc regeere, oc ther wdaff icke wære høgferdig.

Wilthu tencke huore stor befaling thu haffuer teg offuertaget, tha fattis teg aldrig gerning oc wilthu teg tilwænie att forløste teg wdi menighedtz gaffn, tha fattis teg aldrig løst oc glede, oc nar een god konge thette gjør tha gjøres hanwm icke behoff till tidkortt att øffue seg wdi løse oc wsømmelige gerninger.

Thet er sagt aff wiise mend, att mand scall altid wdkaare thet leffnett som er best, oc icke megett løstigt, fordi thet som er gott fran thet første, bliffuer well løstigt mett tiiden, Saa scall oc een god koning gjøre. [44a] 165 Er thet saa att een maleere haffuer løst aff een well formalett taffle, een bonde desligest, een wrthegaarsmand oc andre embitzmend haffue oc løst till theris handewerck, Huad scall tha een konge wære meer løstigt, end att beskwe oc betencke syn menighed, som er bleffuen god oc drabelig aff hans forsyn.

Dog thet er wmagsompt oc twngt att wære een god konge, tha er thet meer wmagsompt att wære een ond konge, Thet som scal gøris effter høffuiskhedtz reegill oc natwrins eenfoldighed haffuer altid myndre wmage, end thet som scall giøris mett konstelige fwnd oc snedige omslag.

Nar thu fordi saa tencker, Thet orlog lagde ieg need klogelige, then splidagtighed stilledede ieg well wden blodstyrting, Ther ieg gjorde then herre till høffuitzmand tha ramede ieg menighedtz beste, oc gjorde mitt naffn fyldist, Om thu æst een god konge, tha fornømmer thu aff saadane tancker stor løst oc glede, wdi thitt hierte, oc sliig løst er een Christen herre werd, oc till samme løst schalthu mett gode gerninger giffue teg daglig orsage, oc anden glede oc løst schalthu lade fattig almwge beholde, ther thenom well bekommer.

[44b] Salomon priisis aff huermand, fordi ther hand haffde eett friitt kaar, att ynske huad hand wille, oc ther till schulde faa huess hand ynste, tha ynste hand icke rigdom, icke ald werdsins regemente, icke syne fienders fornædring, icke stortt naffn eller meghen ære, icke heller werdsins løst, men wiisdom, effter huilcken hand kwnne erlige regeere land oc riige, som hanwm war befalett.

166

Tweett emod tha spottis Midas aff huermand, fordi hand wiiste inthet bædre att ynsche end guld, Oc fordi bør ther att wære een dom wdi bøger oc wdi leffnett, Wij ynsche wor konge oc herre karskhed seyer, loff priiss lang alder, oc ther till oc saa riigdom, Men huar wij rettelige ælste wor konge, tha schulde wij alsomeniste ynsche hanwm thet som Salomon ynste seg, oc till eett teghen at hand haffde icke daarlige ynskett tha war hand loffuet aff Gud, Hwij dømmen wij nw thet att giøris mynst behoff till menighedtz regemente, ther alsomeniste er nytteligst, oc hører ther synderlige till.

Somme meene wære schadeligt till menighedtz regemente, att een konge er wiiss saa sigindis, Wiisdom giør hanwm ræd till hierte oc mod oc wmandelig till sinde, Men the [45a] schulle wiide, att thet er icke dristighed, mod, eller mandelighed, nar hand aff wanwittighed inthet rædis, men thet er een wredelig dierffhed, eett forswffett oc forbiistrett hierte, thi scall mand wdi andre kelder søge effter konge styrcke, fordi att ij sliige maade tha ere wnge oc wforsøgte folck modige oc stercke, oc galne folck megett sterckere, Thet er een salig redsle, aff huilcken mand fornømmer tilkommendis fare, oc kand hende fordi fly, Huilcken redsle oc saa fortager een mand the ting som bode ere slemme oc schadelige.

Then scall wære megett forsynlig som scall ene forsee alle mand, oc megett wiiss som scall rame huermandtz beste, Thet som Gud er offuer himmell oc iord, Solen i thenne synlige werden, oc eett øge wdi een leffuende krop, thet bør een konge att wære wdi syn menighed.

167

I fordwm tiid nar wiise mend wille bescriffue oc betegne nogett skelligt fwnd att leffue effter, tha gjorde the thet mett konstelige omslag, oc lode wdgraffue paa hellige stæder oc belede, fwgle, dyr, oc andre teghen, huar mett the hemelige wnderwiiste, huorlwnde huer y syn statt schulde seg bewiise, Oc saa betegnede the konge belede, The lode formale eett [45b] øge, oc ther hoss een kongelig spyr, att the twenne ting schulde wære liffsins regill, merckindis ther mett, att een konge schulde haffue saa fast eett sind, att hand schulde aldrig træde fra rett oc skell. Oc ther till mett schulde hand haffue stor fornwmstighed oc tilsyn, Thet første mercker spyrin, thet andett, øgett.

Somme malede een konge spyr mett sligtt fantzwn, offuen paa spyrin malede the een storck, ther schulde wære mildhedtz teghen, oc wnder spyrin eett grwmpt dyr, merckendis ther mett, att nar onde oc grwmmen begæring begynte att regneere wdi kongins sind, som ere wrede, heffn trengsill, wold, oc offuerfald, tha schulde mildhed oc mischund offuer sitt fæderne land, twinge oc tæmme desse dyr.

Som Plutarchus scriffuer, The folck som kalledis Thebani haffde blant theris hellige belede nogre som wore sidindis, oc hendeløse, oc thet ypperste blant thenom war oc saa øgenløst, Att the wore sidindis, thet mercker att the som regeere andre, schulle haffue theris løse begæring saa wnderdanige oc stillede att the schulle inthet bulder gøre, men wære stille som the waare siidendis, Att the waare hendeløse, thet mercker att the schulle icke tage smwgensætt for lande rett, att konghen som [46a] 168 ypperst war, war bode hendeløss oc blind, thet mercker, att een konge scall icke alsomeniste træde fra thet som rett er for gwnst oc gaffue skyld, men icke heller dømmen effter noger mandtz ansigt, fordi hanwm bør att anamme alle sager mett øern, oc icke mett øghen eller hender.

Scall oc een konge lære wiisdom aff syne kongelige teghen oc smykke, Huad betegner konge smørilse, andet end stor mischundhed? Huad mercker kongelig krone andet end een fuldkommelig wiisdom? Huad

mercker halssbaand oc guldkæde andett end alle dygders samfwnd? Huad ædele steenis atskillige klarhed, andett, end att alle dygder som ypperlige ere thenom bør een konge att haffue? Huad mercker brendindis purpur klede andett end een brendindis oc inderlig kerlighed, som hanwm bør att haffue til syne wndersotte, Huad mercke hans Waben andett, end att hand ænthen scall lignys syne forfædre, om the haffue wærett gode, eller oc offuergaa thenom wdi dygd oc godhed, Huad mercker thet swerd som bæris for hanwm, andett end hans menighed scal wære tryg wdaff swerdtz beschermilse, induortis fra forgifftige schalcke oc wduortis fra riigens fiender.

[46b] Een god kongis embede er først att hand scal wele alt thet som gott er, ther nest scall hand offuersee i huess maade ontt kand formeenis oc fordriffwis, oc gott kand optagis øgis oc stadfestis, Maa komme thet er een anden mand nock att hand haffuer eett gott hierte, thi att laaghen paamynder hanwm, oc forstandere bescriffue hanwm huad hand giøre scall, men wdi een konge er thet icke nock, 169 att hand er god wden hand er oc saa wiiss, om hand scall wele the ting ther ere alsombest, thi att wiisdom scall leedsage hanwm till the ting som schulle ønschis oc begæris.

Een konge som inghen wiisdom haffuer, oc thet beledede som Croesi eller Cyri titell staar paa thenom skill inthet at, wden thet, att samme beledede fornømmer inghen mandtz schade, men een ond konge aber seg menigheden till stor forderffue.

Thu scall icke agte teg aff rigdom, legoms styrcke eller deylighed, men aff sind oc hierte, Icke scalthu heller holde teg for thet, som mennischin giffuer teg mett loff oc priiss, men døm teg altid selff aff thyne egne gierninger.

Then stwnd thu æst een konge tha tilleg teg inghen priiss eller ære, wden then som een [47a] konge er werd oc sømmelig, Priser noger mand thyn deylighed, tenck att i saa maade priissis qwinner, forwndrer noghen at thu æst well talinde, tenck att then ære hører sophister til oc thenom ther wij kalde oratores, Priser noger mand thyn styrcke, tha tenck att then ære hører kemper till oc icke konger, Om noger priser thyn høghed scalthu saa tencke, Thenne priser meg rett om aff høghed kand dragis nogett gott, Noghen priser thyn rigdom, tenck att slig ære hører købmend till, Oc fordi nar thu haffuer sliig priiss hørt, tha schalthu wiide oc tencke, att thu haffuer end tha inthet hørt, huar wdaff een konge bør att prisiss.

Huad priiss bør tha een konge att haffue? Sandelige om hand haffuer øghen bode fore oc bag, oc som Homerus siger om hand er megett wiiss, oc 170 kand agte thet som fræmfarett er, oc well offuersee thet som komme schall, Ther nest om hand haffuer wiisdom till menighedtz gaffn, oc icke till sitt, dog hand er seg selff wiiss nock, nar hand ramer menighedtz beste.

Om noger mand wille saa prise een læge, hand er deylig, stærck, feed, riig, hand er een mechtig daablere, springere oc sangere, oc kand well leege kasebwld, tencker thu icke strax [47b] huad hører thet een læge till? Saa schalthu oc tencke nar gecke oc the ther smygke kwnne priisse teg i sliige maade, Huad kommer thet een konge wed?

Een læge bør att kwnne trenne ting, Først scall hand kwnne lægedoms konst, oc wiide siwgens oc kroppins styrcke som siwghen er wdi, oc huad lægedom hand haffue scall till huer siwge besynderlige, Ther nest bør hanwm att wære een tro mand, oc icke andett agte end then siwgis karskhed, thij att hoffmod oc gyrighed haffue bedragett manghen mand till att giffue eedyr for salig lægedom, Fremdelis scall hand ther till gøre all syn flytt att then siwge kand worde karsk oc swnd, Desse samme ting bør een konge megett meer att bewiise mod syn menighed.

Aristoteles wdi syne regemente bøger, wil icke att een konge scall haffue Nerei deylighed, icke Milonis styrcke, icke Maximini høghed, icke Tantali rigdom, inthet aff desse ting ynste hand een konge, Men huad tha? Sandelige een fuldkommelig dygd, Wdi andre ting war hand till fredtz mett maadelighed, men dygd wille hand att een konge schulde haffue fuldkommelige. [48a] 171 Kanthu bode wære een god konge oc een god mand, tha haffuer thu eett merckeligt embede, men kandthu icke wære bode, tha er thet bædre att thu offuergiffuer kongedømmett end thu scalt wære een ond mand, Offte findis een god mand, som wore tha icke een god konge, men inghen kand wære een god konge, mett mynde end hand er iw oc saa een god mand, Dog (dess wær) att konge wilkaar ere nw ther till komne, att desse twenne ting kwnne icke saffnis, saa att thet holdis for geckerij, om then som bescriffuer een konge siger, hanwm bør att wære een god mand.

Thu kantt icke wære een konge wden thu regheris aff gott skell, thet er wden thu effterfølger raad oc rett, emod thyne sindtz løse begæring, oc icke kandthu heller biwde offuer andre, wden thu wilt selff lyde dygd oc høffwiskhed.

Thenne tyranne røst (Saa will ieg, oc saa biwder ieg, myn willie er skell oc sag nock) scal wære langt fra een konge, oc megett meer thenne røst, som huermand nw siger till spott oc spee, Folck hade then the rædis, Att effterfølge syn løse begæring, hører tyranner oc qwinner till, oc rædsle er een ond gæmmere, till thet som scall wære langwarigt.

[48b] Thet scall wære een kongis ewige agt, att hand scall inghen wele ont, men alle gott, oc serdelis syne wndersotte, Thet som ont er, scall hand ænthen fordrage eller læge, effter som hand tencke kand att menigheden behoff giøres, Then konge som icke haffuer thette sind offuer syn menighed, hand er een tyran.

Om noger mand kalder teg een røffuere oc een 172 tyran, ther som hand schulde kalde teg een konge, mwne thu icke thet tage till mystycke, oc pyne hanwm ther fore som forschyldett wore, fordi thet wore een stor forhaanilse, oc then ther icke burde att fordragis, Men nw schalthu saa tencke att then megett meer forhaaner seg selff som will thet wære, een anden kalder hanwm, Thet er meer at wære een tyff end att kaldis een tyff, oc thet er større synd att skende een iomfrw, end att breyde then, thet giortt haffuer,

Wilthu høre gott om teg, tha scall thet hende teg, om thu gjør thyn flytt att wære thet thu wilt kaldis, thet loff eller priiss er icke santt som sigis aff redsle, eller oc giffuis aff thenom som smygre kwnde,

Oc tha gaar thet ylde till, nar folckett taar icke tale om een kongis leffnett, oc gerninger, [49a] kwskede aff trwsell oc redsle, fordi saa megett som nw tiess, tha schulle wore effterkommere tale, dog ther fantz aldri noger tyran saa forfærlig, att hand alle twnger kwnde styлле.

Thet scall een Christen heerre agte oc wogte som Seneca merckelige siger, att iblant thenom som haffue konge naffn, findis nogre aff saa onde wilkaar, att ther som thu lygner thenom mett Phalaride, Dionysio, oc Polycrate, huess naffn all werden bespotter, tha schulde desse icke synis tyranner mod thenom, Icke ligger ther heller magt oppaa huad wey thu gaar, men hwartt thu haffuer agthet teg, Then som seer till menighedtz gaffn, hand er een konge, men then som seer till sitt eghet gaffn, hand er een tyran, Huad naffn schule wij fordi giffue thenom, som oppeholde theris salighed mett menighedtz 173 schade oc forderffue, oc ere tyranner i handell oc gierning, dog att the ere falschelige konger till naffn?

Plato forbød wdi syn low, att noghen schulde sige Gud wære sag till thet som ontt er, fordi Gud er naturlige god. Men een konge er Gudtz beled, om hand er ellers een rett konge, oc fordi ere the konger langt fra thette beled, som ere begyndilse oc ophoff till huess onde, som findis wdi mange land oc riige.

[49b] Icke scall heller then hør is ther saa wille sige, thette er att sette een konge till rette, Fordi att then setter hanwm meer till rette, ther lader hanwm sømme the ting som ere emod dygd oc høffuiskhed, Huad er att sette een konge till rette, andett, end gjøre hanwm sliig som menige folck pleye att wære, som er att tiene wrede, wkyskhed, høgferdighed, gyrighed eller oc att leffue wdi geckerij oc daarschaff, Thet motte iw wære een arm ting, att thet schulde icke maa sømme een konge, som dog sømmer Gud.

Gud lader seg icke andet sømme end thet som dygdeligt er, oc gott skell giffuer seg, oc huess hand andett giorde, tha wore hand icke Gud, Huilcken som will fordi att thet scall wære een konge sømmeligt som er emod naturligt oc gott skell, huad gjør hand andett end fratager hanwm kongelig ære, oc gør hanwm een aff the slemmiste som findis wdi noger menighed,

Een konge scall icke blugis att wære høffuiskhed wndergiffuen, effter thi att Gud saa er, icke scall hand heller meene seg att wære dess ryngere konge, nar hand aff syn yderste magt effterfølger then himmilsche konge. [50a] 174 Thenne oc anden sliig god sæd scall strax plantis wdi thet wnge bryst, aff foreldre, aff fostermoder, oc aff tucktemestere, Thette scall hand lære aff willighed, wnød oc wtrenge, fordi thet er beqwempt att een herre scall saa læris som mett tiiden scall regeere offuer willige oc frij folck, Hand scall lære att elske dygd oc att haffue wederstygghilse till all fwlhed, oc fra thet som ont er scall hand holdis mett blugsill oc icke mett redsle, Oc endog att een god Furstis haab er ther wdi att hans seeder ere forbædrede, oc hans løse begæring er stillede, tha er thet største oc beste haab wdi gode oc retsindige meninger, fordi att blugsill forbædrer ofte onde seeder, løse begæring fortagis oc saa mett alderin oc retsindig lerdom, men huar wdygd er lerd oc indrwckin, oc meenis at wære dygd, oc thet holdis for een konge som er wærre end een tyran, thet er, nar som the kelder ere forgiffne, aff huilcke liffackthged schulde komme, tha er thet ont att læge nogen kranckhed, Oc fordi scall læremesterin mett thet alderførste som sagt er, wdælte onde oc wrange meninger aff een kongis bryst, oc plante saa gode oc retsindige meninger i samme sted. [50b]

At een konge schall seg wogte for thet folck ther smygre kand

Thet regemente som nw bescreffuet er, kand icke holdis, wden the som smygre kwnde, trengis langt fra een herre oc een konge, Stormecktige herrers salighed er altid bespænt mett sliig pestilentze, 175 oc helst fordi att wij aff natwrins skrøbelighed, høre heller smyger oc thet oss behaffueligt er end thet som santt er, Oc fordi att stormecktige herrer wente seg icke falskhed, tha kwnde the for henne icke wogte seg, oc helst fordi the wdi alting er icke nock forfarne.

Oc att inghen scall thette forglemme, eller meene att ther kommer føye schade aff smyger, tha scall een konge wiide oc legge paa sinde att heele keyseredømme oc riige ere aff smyger grwndelige forderffuede, Oc altid nar wij læse noger menighed wære forderffuett, tha finde wij att the som smygre kwnne, haffue regeerett spyllett. [51a]

Thet wiste oc well Diogenes, then tiid hand atspordis, huilckett dyr skadeligst war, oc swarede saa, blant wilde dyr een tyran, men blant spage dyr then som smygre kand.

Thenne farlige pestilentze som er smyger, haffuer mett seg eett søtt edyr, men dog saa forgifftigt, att mange konger haffue ladtt seg gecke oc daare aff thenom ther smygre kwnne.

Thi scall then fostermoder først wdkaaris, som er langt fra thenne ondschaff, eller oc gantsche lidet aff hanwm besmittet, Fordi at qwinne kiøn pleyer altid att smygre, oc ther till met gaa the oc alle gerne i theris moders seeder oc fodspor, Oc nar slig sød snack oc blød opfødilse pleyer gerne att forderffue børns gode natur, tha schule qwindfolck trengis langt fra een konge, fordi the ere bespente mett twenne wting, som er geckerij oc smyger.

Ther nest scall hanwm skickis till selschaff the staaibrødre, som ere tucktige oc erlige i seeder, eller 176 om the ere icke, tha schulle the ther till læris aff hans tucktemestere, saa att the ere løstige i theris snack oc tale, men dog for wden smyger, oc ther kwnne saa qwemmelige tale, at the paa wild platt inthet ænthen digte [51b] eller liwge, Men om tucktemesterin oc huoredan hand scall wære, er tilforn nock omtalett.

Ligger ther oc stor magt oppaa, huad daglige tienere hand haffuer, fordi ther findis mange, som snarlige lyde børns løse oc wforstandige begæring, ænthen aff daarschaff eller oc fordi the wente thenom ther fore gwnst oc gaffue, Fordi scall mand wdsøge the tienere, som ere hiertige oc heele oc retsindige, oc thenom scall mand forfære fra smyger, mett wnderwiisning oc trusill, oc stwndwm beskencke thenorn ther till att the som tilbørligt er, well staa theris befaling fore, Oc her till kwnne thet megett hielpe, nar then obenbare pyntis, ther paafwndis att haffue mett tale eller tieniste kommett een konge i then handell som hanwm icke well stode, Oc att samme tienere oc saa pyntis till døde, om brøden fwndis merckelig oc stor.

Icke scall thet heller synis att wære grwmpt oc wmilt, att liffuett tagis aff then, som besmitter oc forkrencker thet alderbeste, ther land oc riige besiider, effter thi wij offte tage liffuett aff then som haffuer staalett faa penninge, oc thet gøre wij for wden all gammill oc merckelig low, Men kwnne thet icke wedtagis fordi thet synis eett nytt fwnd (dog att Alexan[52a]der Keysere i Rom lod binde Thurinum till een pæll att røge hanwm till døde fordi hand saalde røg) tha kand ther dog tiltenckis 177 eett konsteligt omslag, om hand wore fwnden i noghen anden halssløss gerning, Men dog schulde hans pyne saa forkyndis, hanwm fordi wære pyntt, att hand een tilkommendis kongis sind oc natur haffde forderffuett mett eett forgifftigt smyger, Straffis oc pynis then som icke kommer till rett regenschaff mett indtægt oc wdgiift megett meer synder een forgifftig smygrere mod menigheden, som forgiffuer een kongis wngdom, mett tyranne stycker oc meninger, end then som stieell een føge ting aff hans fadebwr. Then som forfalscher kongens myntt, hand straffis mett atskillige pyner, Oc the som forfalsche kongens sind oc natur schule haffue løn oc læn.

Oc thet giffue Gud att Carneadis ord wore icke saa sande som the ere, oc synderlige blant Christett folk, ther sagde, Att inthe læris saa rettelige aff konge børn som att riide, fordi att wdi alle ting tha skonis oc smygris for thenom, men een hest som icke forstaar, huad heller een ædill mand eller wædill, riig eller fattig, konge eller fattig swend siider paa hanwm, oc fordi kaster hand aff om hand icke rettelige siidis. [52b]

Dess wær, Wij see thet offte skee, att icke alsomeniste fosterqwinner, daglige staaibrødre oc tienere smygre for konge børn, men oc saa theris tucktemestere, som agte theris eghen fordell, icke ther till seendis huore god the lade konghen, men huore riige the kwnne fare aff tienisten, Paa wild oc wenschaff tale oc saa the som ere predickefædre oc lære Gudtz ord, att the kwnne oc forhuerffue kongers oc theris tieneris hyldist oc gwnst, eller synis the nogett att straffe tha smygre the aldermest, 178 Dog giffuer ieg thet icke magt att somme met stort rob oc bulder i theris predickin forhaane oc tale forsmædelige om konge leffnett, eller seeder, men thet æscher ieg aff thenom, att the kwnde fræmsette een god Furstis belede, wden forsmædilse, oc icke priise thet wdi een Christen konge, ther hedninge haffue straffett wdi hedinsche konger, Oc icke paa myndis kongen heller aff syne høffuitzmend, hans raadgiffuere raade hanwm icke heller wenlige, ydermere konghens friibaarne mend, fordi the haffue atskillige wilkaar oc seeder, arbeyde alle paa konghens hyldist, ænthen ther mett att twinge theris wwenner, eller oc att formeene theris eghen schade, Prester smygre oc saa, oc læger giøre oc saa, Oratores oc sendebud the ophøge konger oc Furster met stort [53a] loff oc priiss, oc att høre thenom holdis nw for stor høgtiid, Eett salighedtz ackere war ther till, som dog offte swyger oc feyll, oc thet ere the sandelige som kaldis kongers scrifftefædre, fordi ther som the wore retsindige, tha motte the kerlige oc rwndelige wnderwiise konger i thet hellige sacrament scrifftemaall, men thet hender seg offte, att nar som huer agter sitt eghet gaffn oc profiitt, tha glemmer hand menighedtz beste, Men myndre schade gøre Poeter oc rethores, fordi huer mand wed att the meer priise konger aff theris konst, end aff kongers forschylding.

Megett meer forgifftige ere spaamend, som loffue konger langt liiff, seyer, oc offuerhand, land, riige oc

andhen sliig werdslig begæring. Somme loffue the bradød, schade oc modgang, oc ther till bruge the twenne natwrins fiender, som ere haab oc redsle, 179 iblant spaamend rægnis oc thet folck, som mand kalder stiernekickere, ther pleye att sige oc tale om tilkommende ting, effter himmilsche teghens wnderwiisning, Men om sliig handell oc spaadom, er wiisdom konst eller ey, bør icke att bewiis paa thette sted, dog att samme konst som hwn nw brugis er een farlig oc forgiiftig pestilentze blant werdslige ting. [53b]

Men the ere tha megett meer forgiiftige, som kwnne smygre aff konst mett stor friihed, saa att nar the synis i noger ting att wære modstandige, tha tilskynde the alsommæst, oc nar the straffe tha priise the mæst, Sligt folck bescreff Plutarchus merckelige i then bog hand kalder, skylsmysse emellom een sand wæn oc then ther smygre kand.

Twenne tiider taghe snarlige wed smyger, barndom aff wanwittighed, oc alderdom aff skrøbelighed, men wdi mennischins gantsche alder tha findis daarschaff, som altid haffuer mett seg syn eghen kerlighed, oc sitt eghet behaff, oc fordi rettelige paa mynte oss Plato, thet smyger wære farligt, wdi huilcket noger mand smygrer oc offuerdrager mett seg selff, fordi mand steder snarlige andre att gøre seg thet, som hand gerne gør seg selff.

Findis oc eett tigindis smyger, som er wd i formalning, beledede oc titell, Saa smygrede Appelles for Alexandro magno then tiid hand formalede hans beledede, oc liwnyld wdi beledhens hand, ligerwiiss som hand haffde wærett myndig oc mecktig offuer yld oc elementer, Oc Octavius Keysere haffde ther aff glede oc frygd att hand maledis effter Apollinis beledede, som war een affgud, Store beledede som off[54a]uergaa 180 mennischelig høghed, høre oc saa till thette tigindis smyger, oc dog att sliige ting ere ryngede, oc synis att haffue føge paa seg, the haffue dog megett hiem att bæere, oc fordi bør thenom att controfeye oc wdstaffere een konge, i thet skick, fantzwn oc kledebon, som hanwm sømmer oc beqwem er, som kand betegne oc bewiise een wiiss oc god konge.

Oc wore thet gott att theris beledede maledis mett noghen gerning, oc icke aarckeløse, Alexander war malett siidendis ligerwiiss som hand haffde hørt sager oc thet eene øre war tilluckt, att thet schulde bliffue wkrenckt till att høre saghens wederpantt, saa scall oc een kongis beledede controfeyes, Eller oc saa, som Darij kongis beledede war formalett, mett eett æble wdi syn hand, eller oc Scipionis beledede, ther gaff een fanghen iomfrw syn festemand wkrenckt igen, oc ther till mett thet guld som hennis foreldre betalede hennis fengsill mett, Mett sliig formalning schulde konge hwss prydis oc smyckis, oc icke mett the ting, som lære løsacktighed, høgferdighed eller wmildhed.

Dog will ieg icke att heder, ære, oc titele schule nægtis eller sønyes konger, men ieg will att the schule haffue sliige titele som thenom paa mynder, huess theris embede tilhør, thet er, [54b] ieg wille heller att the schulde saa kaldis, gode, wkrenckelige, mylde, oc barmhiertighe, wiise, welgernings mend, hiertige, waagne, sagtmodige oc then som forarbeyder menighedtz beste, Slige titele oc bynaffn schulde hanwm heller giffuis, end hand schulde kaldis ærefuld, woffuerwindelig, stormecktig, seyerfuld oc andre 181 dess liigis smygrindis bynaffn som ere høgbyrdig Furstelig oc naadelig, oc andre guddoms naffn, ther ieg will nw icke fortællie, dog giffuer ieg thet magt att wij aff een gammill och almyndig seed kalde Paffuen i Rom alderhelligste fader, fordi hand aff sliig titell paa myndis huoredan hanwm bør att wære, meer end hand kalledis alsomriigist eller alsommegtist.

Kand thet icke anderleedis skee, end konger schule iw høre sliige bynaffn, tha schule the dog andre ting icke forlade, wdi huilcke thenom bør meer att forlyste seg, Alexander then strenge forfwlde alle thenom mett pyne oc had som smygre kwnne, oc war noghen befwnden, ther føyde syn tale effter smyger, eller wdi syne lader oc fackter gaff smyger till kende, tha lod hand strax mett haanhed forwiise hanwm fra seg, Men war hand then mand, som ey war beqwempt att hand schulde for[55a]haanis, tha straffede hand hanwm mett eett skarpt oc wret ansigt.

Thi scall eett konge barn paamyndis, att nar thet scall end høre sliige bynaffn, tha scall thet wende seg thenom till gode oc gaffn, Maa well skee, thet kaldis sitt fæderne landtz fader, tha scall ther saa tenckis, att ther gaffs aldrig konger bynaffn, ther thenom saa well stod, som thet, oc serdelis gode konger, oc fordi scall hand ther till gøre syn flytt, att hand er werdiig thet bynaffn, oc tencker hand thet, tha er samme titell hanwm een paamyndilse, men tencker hand andett, tha er hand hanwm eett smyger.

Hand kaldis stormecktig oc woffuerwindelig, tencke seg huore thet er wbeqwempt att then kaldis 182 woffuerwindelig, som lader syn eghen wrede offuerwinde seg selff eller som daglige offuerwindis aff wkyskhed, eller nar hoffmod bedrager noger mand huortt thet will, Then er alsomeniste woffuerwindelig, ther will inghen løss begering fyre, oc lader seg aff inghen ting bedrage fra thet som rett oc dygdeligt er.

Nar hand kaldis alsomypperst, tha scal hand tencke, huore een konge bør ther fore att kom[55b]me alting wdi fred, rolighed oc gode pynte, Men nar hand aff hoffmod oc wrede, fører bulder oc trette, figt oc orlog blant alle ting, tha pryder samme titell hanwm inthet, men breyder hanwm syn skam oc last.

Nar hand kaldis hederlig oc erlig, tha tencke seg att ther er inghen sand heder oc ære till, wden then

som kommer aff dygd oc dygdelige gerninger, Findis fordi noget konger som wkskhed gjør fwl oc slem, gyrighed bekrencker, oc hoffmod besmitter, huad er tha erlighedtz titell, wden een paamyndilse om hand far wild aff wanwittighed, eller oc een spottelig snybbe, om hand witterlige synder.

Nar som hand hører syne land oc riige beneffnis, tha scall hand icke forheffue seg, som hand wore ther offuer een myndig herre, men saa scall hand tencke, huore manghen mand ieg er plictig att bewiise meg een god konger.

Er thet saa att noget mand bær hanwm fore høgbaarinhedtz, Furstelighedtz oc naadelighedtz bynaffn, komme seg i hug att sliige naffn sømme inghen, wden then som regeerer land oc riige effter Gudtz exempill. [56a] 183 Oc nar som hand hør merckelig digt seg till loff oc ære, tha scall hand icke strax giffue thet magt, men er hand icke sliig som hand sigis ther wdi, tha tencke seg, att hand paamyndis, oc gøre syn flytt ther till, att hand kand wære samme priiss werd, men er hand nw sliig som hand sigis att wære i samme digt, tha legge seg ther paa wynd, att hand kand forbædris,

Scall hand oc saa haffue mystancke till screffuen low, fordi hwn smygrer oc tiit oc offte for een konger thi hwn er till hobe sætt oc digthet aff thenom, som wore keysere oc konger besorne.

Nar som loghen siger att een konger er icke pligtig att lyde loghen, effter thi hwn er hanwm wndergiffuen, tha wogte seg hand icke strax tencker alt thet wære seg sømmeligt hanwm løster, Wdi een god Furstis hender maa mand alting sette, wdi een maadelig Furstis icke alting, men wdi een ond Furstis hender inghen ting.

Gantsche klogelige, raader Demetrius Phalereus konger oc herrer, till att læse i bøger, Fordi the finde thet offte screffuet i bøger, som theris wener icke taare thenom tilsige, men [56b] før end hand thet gør, scall hand berede seg mett wiise tancker i saa maade.

Maa komme att then bog thu læss er digthet aff een hedning, oc thu æst een Christen mand som læss i samme bog ther endog hand scriffuer megett gott, tha bescriffuer hand icke rettelige een god kongis beled, oc fordi wogte teg, att thu thet icke altid gør, thu ther screffuett finder, men alting schalthu lygnæ oc maade effter Gudtz low oc regill.

184

Oc fordi scall thet synderlige agtis, huad bøger een konger scall læse wdi, nar ther paa er stortt forskell, huad børn tilwænes att læse mett thet første, oc serdelis konger børn, Wreen oc whøffuisk snack besmitter offte een god natur, men een ond leyte megett meer, The dwmme bogstaffue omwendis till mennischins seeder oc natur, ther dog er bøielig till ondschaff oc skrøbelighed.

Ligerwiiss som eett barn ther aff natwrin er hastigt, flux, glubinde oc framfwst snarlige bedragis till grwmhed oc tyranne stycker, om thet læss wbered Achillem, Alexandrum then store, Xersem eller oc Julium Cesarem. [57a]

Oc wille noghen lyde mitt raad, tha schulde eett konger barn strax thet kwnne tale latine, læris wdi Salomonis bøger, in prouerbiis eius, in Ecclesiastico oc libro sapientie, dog icke saa, att noghen schulde giffue hanwm thet dybelige fore, effter then hellige scrifftis firæ wdtydninger, men wnderwiise hanwm beqwemmelige mett faa ord aff samme bøger, wdi the stycker som een god konger welstaa, Oc først scall hand lockis till att ælsche bode læremesterin som bøgerne screffuet haffuer, oc lerdommen desligest, Thu æst skickett till att reghere land oc riige, Oc Salomon lærer then konst som ther hører till, Thu æst nw een konger søn oc i fræmtiiden een konger, Hør fordi then alderwiisiste konger, som lærer oc bereder syn søn till att reghere land oc riige

Ther nest scall eett konger barn lære then hellige læst, men her ligger stor magt oppaa huore barnett kand tildragis att ælsche Jesum Christum, som haffner oss først lærtt then hellige læst, Thette staa 185 megett i hans fornwfft som barnett lære scall, om hand thet gjør kortelige, klarlige, lystelige oc krafftelige, Dog scall hand icke lære hanwm alt thet som læsthen indeholder, men thet som er een konger anrøndis, oc the ting som kwnne fordriff[57b]ue aff konger bryst, forgifftige oc onde meninger, som nw ere aldmyndelige wedtagne.

Ther nest Plutarchi wiise tale, seeder oc leffnet, Inghen ting findis ther till saa merckelig som samme Plutarchi wiise tale oc snack Oc fordi wille ieg att the schulde hanwm foregiffuis, synderlige for noget anden lerdom, Nest Plutarchum setter ieg Senecam ther met syn scriff oc lerdom wnderlige tilskynder oc optender till høffuiskhed, oc drager then ther hanwm læss fra wbeqwemme ting, oc altid borttager tyranne regemente.

Scall oc megett wddragis aff Aristotelis bøger, som ere om stæders regemente oc kaldis Politica, oc aff Ciceronis høffwische gierningers bøger, som kaldis Officia Ciceronis, Men om disse ting haffuer Plato screffuet allerbest, oc Cicero effter hanwm wdi syne lowbøger, The bøger hand screff om menighedtz regemente ere forgangne.

Oc endog mand henter aff historier stor fornwmstighed, tha henter mand oc saa aff thenom stor forgiffthighed, wden the læsis mett stor grantsche, See till fordi att store herre naffn, oc lerde mendtz ord oc rygte, som aff gammill tiid haffue wærett i agt oc amyndil[58a]se, bedrage teg icke, Herodotus oc Zenophon wore boode hedninge, oc mæst haffue the framsett een ond kongis belede, Dog att the haffue alsomeniste screffuett historier, fordi the ænthen 186 wille wellyste folck eller oc bescriffue een god kongis belede, Salustius oc Liuius dog att the scriffue megett merckelige oc altsammen aff dyb konst oc forstand, the giffue tha alt thet icke magt, som the fortellie oc scriffue, men tha priise oc loffue the sompt, som een Christen konge icke sømmer eller welstaar, Nar thu hører Achillem, Xersem, Cyrum, Darium oc Julium Cesarem, tha scalthu icke lade store oc forgengelige naffn røre eller bedrage teg, fordi thu hører icke andett end grwmme oc wbarhiertige røffuere, Saa kalder Seneca thenom wnderstwndwm.

Men findis noget iblant theris scrifft som een god konge welstaar, thet scalthu tilhobe sancke, som thu læsde ædele steene aff dreck oc skarn, Aldrig war noget tyran saa sleem, ther ey nogett saa blænnede i syne gerninger, att war thet icke end kommett aff dygd thet kwnne tha føgis effter dygds exempill.

Megett er wdi Phalaridis breff som well bekommer een hellig konge, oc kongelige nock wende hand till Perillum thet grwmme fwnd, [58b] som hand paafand till att pyne mett then tiid hand lod hanwm selff først forsøge samme pyne.

Megett giorde Alexander aff geckerij oc daarschaff, men rettelige war hand Darij kongis qwinner wbewaarett, then tiid the førdis hanwm grebne wdi hender, oc rettelige lod hand følge fra seg eett qwindfolck, ther hand fornam att hwn war een mandtz ægte hwstrw, Slige exempill aff mange schulle wddragis, Fordi att hedinsche exempill som gode ere, optende meer till dygd, nar wij saa tencke, Effter thi att een hedning oc een tyran war saa dygdelig 187 emod syne fiender, oc barmhiertig offuer thenom, megett meer bør meg een Christen konge thet att bewiise, Effter thi att qwinner saa giorde, megett meer sømmer mend thet som erligt er, Item er thet saa att nogett staar een hedning ylde, meget wær staar thet samme een Christen konge oc herre.

Onde exempill kwnne oc saa brugis till gode, Som nar thu læss att Julius Keysere hand brugede syn fornwmstighed, oc store forstand till høgferdighed oc hoffmod, saa bruge thu samme ting til landz oc riigis beste, Oc nar thu agter hans leeffsalighed mett huilcken hand [59a] betæckte sitt weldige tyranny, tha bruge thu samme leeffsalighed emod thyne wndersotte, att the ther fore kwnne elsche teg.

The wærste kongers exempill, meer optendne stwmdwm till dygd, end the bæstis, Huem er then som icke hader gyrighed, nar hand læss att Titus Vespasianus lagde exiiss oc skatt paa all twætt, bode reen oc wreen, oc sagde thet war een god luckt som baade falder aff, Oc then forbannede røst som Nero bød syne høffuitzmend, saa sigindis, Thu weest huess ieg haffuer behoff, see till att inghen beholder nogett igen, Huilcken som will læse wdi historier huad som forekommer, tha kand hand i sliige maade, thet bruge seg till gaffn, oc wende till eett gott regemente.

I blant saa mange konger oc herrer, schalthu wdkaare the alderbeste, som Aristidem, Epaminondam, Octauium, Traianum, Anthonium pium, Alexandrum, Mammeam, dog scalthu icke effterfølge thenom wdi alle ting, men thet beste schalthu wdlæse 188 aff the alderbeste, effter thi thu finder oc thet i Daudid oc Salomone teg bør att sky oc fly, dog the wore priisede oc loffuede gode konger aff Gud.

[59b] Fordi huess thet icke burde saa att wære, tha kwnne inthe wildere creatur optenckis, end then Christen mand, som sette seg till exempill, Alexandrum, Julium, oc Xersem, Huess leffnett oc regemente hedinsche scriffuere oc saa straffe oc foragte, Oc som thet er een arm ting att offuerwindis aff thenom, om the haffue giortt nogett gott, saa er thet oc een Christen mand stor daarschaff, att effterfølge thenom i alle theris gerninger.

Scall oc een konge wnderwiisis, att then hellige scrifftis exempill, schule icke heller alle effterfølgis, hand scall lære oc wiide, att the striider, mandrab oc stor haardhed, som thet hebraische folck brugede emod theris fiender, schule dragis till aandelig wnderstandilse, Fordi huess thet icke skeer, tha er thet forgiiftigt oc forderffueligt, att læse thet gamble testamentis bøger, Megett war thet folck tilstæd, effther then tiidt leylighed, som icke sømmer Christett folck ther aff himmelin kaldis.

Saa tiit som een konge tager bog i hand, tha scall hand sette seg i sind, att hand will icke læse aldene for løst skyld, men fordi hand will seg aff læsning forbædre, Then som haffuer [60a] merckelige i sind, att hand will forbædris, hand finder well snarlige thet hand kand wdaff forbædris.

Then haffuer een stor partt aff godhed, som will bliffue god, Ligerwiiss som then ther kender syn høgferdighed, wrede oc wkyskhed oc hader thenom, oc i sliig tancke tager bog i hand, hand finder snarlige 189 thet hans siwge læge kand, oc thet som kand ænthen fordriffue hans frestilse, eller oc henne formyndsche.

Aff inghen hører mand sandhed saa klarlige, saa nyttelige, eller mett myndre blygsill, som aff bøger, men tha scall een konge saa haffue seg mett syne wener, att the som rwndelige lære oc paamynde hanwm,

kwnne tiene seg ther fore tack, The som daglige omgaa mett konger oc herrer, kwnne thenom best lære oc paamynde, bode i timelig tiid, oc ther till mett nyttelige oc wenlige, Oc fordi bør een konge att fordrage oc mett thenom haffue metlidilse som thet icke rettelige gøre, att the som thet rettelige kwnne, schule [icke] (forfærede aff een andhens wgnst) thet lade att gøre, som the bode well gøre kwnde, oc thenom burde att gøre. [60b]

Wdi stor storm lade skibmend seg sige aff huermand, i huore kloge the ere, men eett riige haffuer altid storm, Huem kand nock priise Philippi kongis i Macedonia fornwstige rwndhed, ther hand gaff een suend friihed, aff huilcken hand war hemelige paamyntt, huore hand een tiid (ther hans kleder wore dragne offuer hans knæ) sad icke saa høffwischelige, som wedburde.

Thet som hand gjorde wdi een ringe ting, bør een konge megett meer att gøre, mod thenom, som hanwm wnderwise wdi the ting eett heelt riige kwnne komme i last oc schade, som er om reyse i fremmede land, om ny low att skicke, dage oc fred att gøre eller om orlog att føre.

190

Om then konst ther fred gjør. [61a]

Endog att alle scriffuere oc læremestere ij gamell tiid, skiffte alle konster (ther land oc riige regheris wnder) i twenne, som kalledis konst till fred oc till orlog, Een konge schall dog saa wislige reghere, att hand haffuendis fred, trengis aldrig till att føre orlog.

Oc fordi scall een konge først lære, att kende syne land oc riige, oc thet kand skee i trenne maade, aff landtz bescriffuilse, aff historier, oc aff forsøgilse mett wandring oc reyser wdi syne egne land oc stæder.

Thi scall hand først wiide syne landtz oc steders beyleghed, begyndelse, yd, øffuelse oc lerdøm, seeder, low oc priuilegie, Inghen kand læge nogett legomme wden hand kender thet, Inghen kand dyrcke then agher, hand er icke bewant mett, Oc endog att een tyran pleier thet samme att gøre mett stor flytt, hand er tha icke fordi een god konge, fordi retsindig mening, oc icke gerning, gør oss retsindige oc gode konger, Een god læge randsager legommens natur, att hand kand dess bæder læge oc raade bod, men then som will dræbe eller forgiffue hand ransager oc legommens complex, att hand kand dess wissere sla i hiell. [61b]

Ther nest, att hand kand elske thet land hand er regerindis offuer, tha scall hand sliig willie oc begæring haffue ther till, som een god bonde haffuer till syne foreldris iord oc grwnd, eller oc een god mand till syn slegt, oc thet scall hand først agte, att hand kand gøre then menighed bædre, som hand 191 haffuer anammett att reghere, i huem hand scall tha lade henne effter seg.

Er thet saa att hans wndersotte ere frij, tha scall mildhed giffue hanwm eett fæderligt sind offuer syne søner, Men ere the icke frij, tha scall myldhed raade hanwm till, att wære fæderlig offuer sitt fæderne land, oc thet scall hand lade seg opwecke oc optendne till kerlighed mod syne wndersotte, ligerwiiss som eett brendinde blwss, Hand scall tencke att eett riige er icke andett end eett stortt legomme, wdi huilckett konghen er een merckelig leem.

Ther nest scall hand tencke huad gwnst oc yndist the ere werde, som haffue befalett all theris løcke oc salighed, wdi een mandtz tro, Tiitt scall een konge, sette theris exempill for syne øghen, som meer ælste theris wndersottis gaffn, end theris eghet liff, oc paa thet siis[62a]te scall hand tencke, att hand kand ingelwnde gøre syne wndersotte schade, wden hand gør seg oc selff schade.

Ther nest scall hand ther till gøre all syn flytt att hand kand elschis aff syne wndersotte, dog saa hand bliffuer wed then agt, som konge statt till hør blant syne wndersotte, Oc mange seg till skaffe yndist oc welwillighed, daarlige oc wredelige, mett troldom oc troldoms ringe, dog att inghen troldom haffuer ther till saa stor magt som dygd, effter thi att inthet er meer elscheligt, oc ligerwiiss som dygd er sandelige god oc wdødelig saa forschylder hwn oc mennischin eett ewigt yndist oc wenschaff, Ther nest scall hand elsche om hand will elschis, att hand kand wdi sliige maade drage syne wndersotte til seg, som Gud drager all werden till seg, Huilckett hand gør mett god oc stor forschylding.

192

The beswigis oc bedragis, som mett gestebud skenck oc selsswold, drage seg almwen till, nar the aff sliig gwnst, meer forhuerffue folckins priiss oc loff end welwillighed, dog att sliig priiss er huerckin sand eller warafftig, fordi dess emellom forøgis folckins gyrighed, oc nar hwn er øgt for wden ende, tha tycker

folc[62b]kett att thenom er inghen ting nock, oc tha rwmore the strax oc gøre oprør, wden theris willie gøris i alle maade.

Thi er thet meer att forderffue sitt folck, end att drage thenom till seg, Oc aff sliige willkaar pleyer thet att hende een konge mett sitt folck, ther hender daarlige nygifftemend ther mett smiger, skenck oc skonsill, drage theris qwinners kerlighed till seg, thet the schulde haffue giortt mett dygd oc fromme gerninger, oc fordi skeer thet saa, att the huerckin elschis eller agtis, Oc for gode oc seedefulde qwinner, haffue the thenom haarde oc onde, oc for lydige hwstruer, gienstridige oc fulde mett wæderknwr, Eller oc thet hender thenom, ther qwinner pleyer att hende, som mett troldom tildrage seg theris mendtz willie oc kerlighed, oc saa haffue the for wiise mend aber oc gecke

Een Hustrw scall først lære wdi huess maade henne bør att elsche syn husbonde, Ther nest scall bonden saa bewiise seg i alle maade, att hand er wærd att elschis, Saa scall oc folck wdi eett riige wænies till thet allerbeste, oc saa scall een konge bewiise seg i alle maade for folckett, The elsche lenge, som aff beraad mod oc betenckt hierte begynde att elsche, For[63a]di som sagt er, then som will elschis aff syne, hand scall i alle maade saa bewiise seg, att hand kand elschis.

193

Ther nest kand thet oc icke schade, att hand tiltencker i huess maade hand kand wiislige føge seg effter huermandtz willie, Men ther scall hand først arbeyde oppaa, att the som gode ere, haffue gode meninger om hanwm, oc att hand kand priisis oc loffuis aff thenom som huermand priiser oc loffuer, Oc thenom scall hand tage y sitt raad, oc haffue omgengilse mett, thenom scall hand gøre heder oc ære, oc holde hoss seg i stor agt, Oc wdij saa maade kand thet snarlige skee att huermand fanger god mening om konghen. Huilcken gode mening ther er een kelde till all welwillighed.

Jeg kender the Furster, som aff syn eghen natur wore fromme nock, oc the komme dog i huermandtz screff oc had, Fordi menige folck dømmе gerne herrer oc Furster, effter thett folckis seder oc wilkaar, som the helst handle oc omgaas mett.

Oc i sandhed tha wore thet ønscheligt oc begæreligt att een konge wore oplerd iblant thet folck som hand schulde worde regerindis off[63b]uer, fordi thet wenschaff haffuer stor fræmgang oc warafftighed, som haffuer syn begyndilse aff naturlig omgengilse.

Menige folck hade tiitt oc offte thet som gott er nar thet er wbekentt, oc wnderstwndwm ælsche the thet som bekentt er, dog thet er ont, Att thet kwnne skee, wore thett i twenne mode profiteligt, først wore konghen folket meer till willie, oc agtede thenom meer for sitt eget folck.

Saa schulde oc folckett aff hiertett dess bæder vnde hanwm, oc agte hanwm meer for theris eghen herre, oc for then sag giffuer ieg thet icke saare magt, 194 ther konger oc Furster haffue nw almindelige wedtagett, att the schulle haffue theris gifftermaall wden landtz, Fæderne land haffuer stor krafft till att gjøre eett ewigt oc stadigt wenschaff fordi indfødilse er saa got som een natur oc een complex paa bode siider.

Oc fordi nar echteschaff blendis saa wiide, tha spildis ther een stor part aff then indfødde natur oc begering, thi er thet gott att naturin ther forøgis oc stadfestis som hwn haffuer syn begyndelse, Men huar icke kand saa skee, scall ther giøris stor flid, att the kwnde forschylde seg willie oc wenschaff med dygd [64a] høffuiskhed, leeffsalighed, tuckt oc gode seeder som ere werde yndest oc willighed.

Men thet som wij see ther skeer wdi gifftermaal at hustrwen mett thet første er manden tienstactig, oc hand stæder henne icke formeget syn eghen willie, før end the well kende huer andre, oc saa mett tiiden fødis ther aff eet fast wenschaff, Saa giøres thet oc behoff att haffue seg mett then Furste, som tagis aff fremmede land till herre.

Mythridates kwnne alle the landtz twngemaall som hand war offuer regherindis, som sigis att haffue wærett xxij landschaff, Alexander then store, i huore groff folck hand offuerwantt, tha føgede hand seg strax effter theris seeder oc manering, oc mett slige wilkaar, kom hand i theris hyldist oc agt, thett samme er oc prisett wdi Alcibiade.

Inghen ting drager folckett meer fra een konghe, end nar hand seg forlyster wdi nogre wdlendische ting, oc ther mett forsømmer the ting huess forbedring the gledis wdaff, oc ther fore mene the then 195 skatt wære tapt oc spildt, ther een konge fortærer i fremmede land oc ærinde, oc fordi agte the thet icke att wære skatt som the giffue theris konger, men tenke [64b] meer att fremmede land røffue thenom thet wdaff, ydermere, inthe er land oc riighe saa schadeligt eller een konge saa farligt som lang wandring oc daglige reyser, for then sag som mange meene war Philippus taghen oss aff dage, oc giorde hans land icke mindre schade, end thet orlog som haffuer wærit i mange aar mett the geldirsche.

Ligerwiiss som een wiise er altid mitt ibland syne byer oc inghen tiid fluger langt, saa er oc eett hierte mitt wdi een krop, Desligest bør oc een konge att wære bland sitt folck oc wndersotte.

Twenne ting (som Aristoteles siger) forderffue kongedømme, som ere had oc foragtilse, mod had er welwillighed, oc mod foragt er acht oc myndighed, Thi hører thet een Furste till, att agte grandgiffuelige huore hand kand thet ene faa oc thett andett fly, had forschylder mand met haardhed, wold, forhaanilse, stwmhed, roff oc trengsiill, oc had kand megett snarere begyndis end styllis nar thet er begyntt.

Thi scall een Furste i alle maade ther till gøre syn flytt, att hand icke falder aff syne wndersottis acht oc kerlighed, Oc tro meg i sandhed [65a] att then haffuer faa swene, som icke haffuer acht oc yndist hoss sitt folck.

Twertt emod forschylder mand alle mandtz yndist, willie oc kerlighed, mett the seeder som ere langt fra tyranne wilkaar, som ere barmhiertighed, leeffsalig tale oc retferdighed, beqwem omgengilse oc god willie.
196

God willie drager folckett till tieniste oc høffwische gerninger, oc besynderlige nar folckett formercker, att the faa god løn som forschylde gott aff menigheden, Barmhiertighed drager thenom till gott som haffue wærett onde, nar som hand beteer thenom haab till naade, ther wele gamble synder afflegge mett ny gode gerninger, Beqwem omgengilse føder ænthen kierlighed, eller formyndscher had, oc then dygd wdi een stor herre er menigheden megett tacknemmelig.

Foragt oc forhaanhed fødis aff legoms løst, som er wkyskhed, offuerflødig mad oc drick, aff daabell, oc nar een konge holder megett aff daarer oc gecke, oc er selff geckelig oc forsømmelig, Men will hand wære agthet aff sitt folck, tha scall hand thet forhuerffue, mett klogschaff, wkrenckt leffnett, ædrwghed oc [65b] wægt, Vdi sliige ting scall een konge bewiise seg om hand will agtis aff sitt folck.

Men mange meene dog daarlige, at the schulle tha mest agtis, nar the mett mange swenis bulder oc praall, mett smykkerij oc offuerflødighed i alting, betee seg for syne wndersotte, Huem holder een konge att wære god aff smyckery oc ædele steene, nar huermand wed, att hand haffuer ther saa megett aff som hanwm løster.

Oc yder mere huad lader hand andet tilsyne, end syne wndersottis forderffue, som schulle seg till stor schade opholde sligt praall oc hoffmod, Ther nest lære the aff saadan forfengelighed thet som er begyndilse till alt ontt.

Saa scall een konge smyckis oc leffue, at ædele oc wædele, riige oc fattige, kwnne tage exempill till 197 sparsomhed oc ædrughed, aff hans gerning oc gantsche leffnett.

Een kongis sind oc hierte bekendis meer aff hans tale, end aff hans smyckery, Huad som helst konger tale, thet føris strax iblant then menige almwge.

Oc fordi scall een konge mett stor flytt tale the [66a] ord som ere høffuische oc dygdelige, oc bewiise kongelige eett konge sind.

Icke scall heller Aristotelis raad forsømmis, som er, at will een konge wndgaa syne wndersottis had, oc bliffue i theris hyldist, tha schal hand om nogett er hadeligt mod almwgen thet befale andre, oc thet icke selff handle, men thet som er behaffueligt scall hand altid selff gøre, fordi, at i saa maade falder een stor partt aff had oc affwind paa hans embitzmend, oc synderlige nar the ere for almwgen icke nock behaffuelige, oc ther nest for welgerning kommer tackin till konghen aldene.

Fræmdelis fanger hand oc daabill tack om hand giffuer syne wndersotte noget, snarlige, mett løst, selffbeden, oc mett gode ord, Scall thenom oc nogett negtis, tha scall thet skee lempelige oc mett leffsalige ord, Scall oc noget pynis, tha scall then pyne (som i loghen bescriffuis) formildis oc formynschis, oc saa scal een konge synis att pyne nogett ont, ligerwiiss som hand wore ther till nødder oc trengder.

Icke scall thet heller wære nock att een konge er selff menigheden god, men hand scall oc ther till gøre syn flytt, at alt hans folck er gott, oc seg ligt, som ere hoffsinder, wanner, tienere [66b] oc tucktemestere, fordi the ere kongens leemmer, oc huess 198 had som kommer aff theris ondschaff, falder tiit oc offte paa konghen.

Men motte noger sige, Thette er swaartt oc kand neppelige skee, Oc fordi er thet best att hand tager inghen i tieniste, wden thenom som gode ere, oc thenom scall hand giffue till kende, att alt thet er hanwm tacknemmeligt, som hans wndersotte er profiteligt, Oc huess thet icke skeer, tha hender thet seg offte, nar een konge er forsømmelig oc seer igenom fingre, at onde mend bruge store tyranne støcker, mod konghens folck, ligerwiiss som thet wore aff konghens befaling, oc ther som the synis att gøre konghens gaffn, skaffe the hanwm meer eet hartt rygte oc eett ont naffn, Oc huess thet schulde fordi saa gaa till, tha staar then menighed bæder wdi huilcken konghen er ond, end nar hans wanner ere onde, Een tyran kand end nogett fordragis, fordi een mandtz gyrighed kand end folckett mette, een mandtz wkyskhed kand end styllis, een mandz grwmhed kand mand end sagte, men att fylde saa mange tyranner, thet er gantsche swaartt

Een Furste scall seg forware for alle ny fwnd, att hand inghe optager, endog att een ting kand aff thenom offte forbædris, thet kand [67a] tha icke fordragis fordi att thet er nytt, Icke er heller noger menighedtz regemente omkring wend, eller seeder afflagde, eller ny low wedtaghen wden bulder oc oprør, Findis fordi nogett som nogerlwnde kand fordragis, tha scall ther paa inthet fornyes, men ænthen fordrage thet, eller oc anderledis oc bæder bruge thet, end thet tilforn brugett war, ydermere findis oc nogett som icke bør att fordragis, thet scall hand 199 forbædre, icke mett een hast, men wiislige oc mett tiiden.

Ligger ther oc stor magt oppaa, huad mening een Furste regherer mett, Fattis hanwm then rette mening tha far hand megett wild, Hans agt oc mening bør fordi att wære sliig, att hand scall icke aldene bescherme then menighed, hand haffuer regementett offuer, men oc saa lade henne bædre effter seg, end hwn war ther hand henne anammede.

Effter thi att trenne gode ting findis som Aristoteles siger, som tilhøre sielin, kroppin, oc thet som mett løckin kommer wduortis til, Sielsins godhed er dygd, Kroppins, deylighed oc swndhed, Wduortis, ther mett løckin kommer, rigdom, tha scall her nøye wogtis, att wij wende icke bag fræm paa desse ting, saa att wij agte een stadtz salighed oc welfard [67b] aff rigdom, oc andre wduortis gaffuer, nar desse ting schulle icke agtis wden i sliig maade att the kwnde tiene till sielsins oc kroppins godhed, Oc fordi scall hand agte syn menighed oc syne wndersotte salige att wære, icke om hand haffuer thenom megett riige eller karske, men om hand haffuer thenom gode i retferdighed, oc sparsomhed, inthet gyrige, inthet wrede, icke redebon till oprør, men megett samdirectige.

Scall oc wogtis, att een konge icke beswygis aff kaastelige tingis falsche naffn, fordi aff then kelde wdrinder alt thet onde som findis i land oc riige, Att leffue i rolighed oc aarckeløshed, offuerflødige kleder, oc rigdom, er icke sand salighed, icke er thet heller rett friihed, nar folck maa gøre huess thenom løster, icke er thett heller trelldom att leffue 200 wnder god oc skellig low, icke er heller then menighed fredsommelig wdi huilcken folckett lyder konghen i alting, men nar som the lyde god low, oc konghen icke andett æscher oc begær, end thett som god low indeholder, Icke gaar thet heller well till, nar alle ansees mett liige løn, liige heder, eller liige ære, fordi thet er stor wretferdighed.

For di scal een konge wnderwiisis, huore børn [68a] schulle rettelige opfødis, att ther paa henger menighedtz salighed, som Zenophon siger vdi Cyri kongis opfødilse, then wlerde barndom er beqwem til allehaande konst, Oc fordi scall een konge betencke menighedtz gaffn, mett scholer store oc smaa, desligest mett iomfruers opfødilse, att the kwnne strax wnder gode oc wkrenckte mestere indricke Christum och then lerdom som kand wære menigheden profitelig, Wdi saa maade kand thet skee, at ther bliffuer huerckin megett att pyne, oc icke gøris heller megthen low behoff, nar folckett aff syn frij willie well optuckthet tha effterfølger thet som er høffuist oc gott.

Saa stor magt haffuer opfødilse, som Plato siger, att er hwn god, tha gør hwn menischin eett guddommeligt dywr, men er hwn ond, tha wanarther hwn menischin till een rett beestlig natur, Inghen ting ligger een konge saa stor magt oppaa, som att saa schaffe syn regemente, att hans borgere kwnne wære gode.

Thi scall ther paa wind leggis, att the strax wænies till thet beste, Wij see att sang er thenom sød, som ere ther tilwaande, oc inghen ting er saa twng som att wænie noghen fra thet, hand haffuer lenge 201 øffwed seg wdi, oc [68b] desse ting kwnde gantsche well skee, i alle maade, om een konge will the allerbeste ting effterfølge.

Thet er tyranne støcke oc wredeligt, att saa tracktere sitt folck, som kødmangere tracktere øxen oc kør, ther icke andet gøre end først ransage, i huess maade the kwnne lockis oc ærris, oc siden effther theris løst tha ænthen locke the eller ærre thenom, som merckelige er sagt aff Platone, fordi thette er att bruge folckins løse begæring wredelige oc icke att rame theris beste.

Men er thet saa att folckett er haartt oc grofft oc er sitt eghet gaffn modstandigt, tha scalthu føge teg, oc mett tiiden locke thenom effter thyn willie, ænthen mett konst, eller eett wiist oc Christeligt fwnd oc omslag, ligerwiiss som nar win drickis, tha følger thet seg effter een mandtz willie, men nar thet er druckett, oc forwandlett i aaer oc leemmer, tha will thet raade oc leeder fordi mandhen huortt thet will.

Oc endog att then menige mandtz haarde sind oc wforstandige willie, desligest landtz oc riigis store oc merckelige ærinde behindre offte een konge fra merckelig oc god agt, oc nøde [69a] hanwm till at fyre tiiden, hand scall tha altid staa i mod, oc betencke bædre fwnd, mett huilcke hand bedriffue kand merckelige ting, som icke kwnde wdi andre maade schaffis oc fræmmis.

Hvilcken som randsager oc offuerseer fremfarin tiidtз bøger oc Crønicker, tha scall hand finde megen twedrackt oc splidactighed wære oprørd aff meghen skatt oc tynges, Oc fordi scall een god Furste ther till gøre syn flytt, att hand icke opwecker sitt folck mett sliige ting, kand hand forgeffuis reghere, tha gøre seg thet, Een kongis embede er megett yppere, end att hand scall wære een plaggere, Oc een god konge haffuer dog om hanwm trenger huess hans wndersotte eye som hanwm elsche.

Mange hedninge haffue saa regherett, att the førde icke andett aff menigheden i theris hwss [69b] end heder oc ære, dog att Fabius maximus oc Anthonius pius oc saa forsmaade heder oc ære, huore megett meer bør een Christen konge att lade seg nøye mett een rett oc god conscientze, effter thi hand tiener then herre, ther mett allerstørste løn betaler oc wederlegger alt thet som rettelige gøres.

Somme gjøre icke andett hoss konger oc Furster, end paafinde oc betencke ny fwnd, till att beschatte folck, mett ny orsager oc synderlige naffn, oc theris mening er, att the ther mett bewiise een konge stor tieniste oc troschaff, oc ere dog theris mettborgeris obenbare fiender, Men then konge som sliigt folck gerne will høre, scall wiide seg att wære langt fra eett konge naffn.

Ther paa scall heller arbeydis oc tiltenckis fwnd, att gantsche liidett begæris oc tagis aff folcket, oc tha øgis hans skatt profitelige, om konghen afflegger wnyttig och offuerflødig tæring, oc afflegger mange 203 aarckeløse embede, som nw findis paa konge slott oc gaarde, oc fræmdelis om hand icke optager orlog oc lange reyser, Om hand sagter syne høffuitzmendtz gyrighed, Oc om hand meer arbeyder att well styre thet land hand haffuer, end hand thet mett andre land forøge will. [70a]

Fordi scall skatt agtis aff wor gyrighed, oc hoffmodige begæring, tha bliffuer aldrig ende paa beskatning, gyrighed er i sandhed wendelig, oc altid øgis till att forfølge ond begyndilse, Oc som sigis i gammill tale, nar strenghen reckis formegett tha brøster hand snarlige, saa skeer oc gerne nar folckens tolmodighed brugis oc øffwis for saare, tha wendis hwn om kring till bulder oc oprør, Huilckett i fordwm tiid haffuer forderffuett oc till inthet giortt, merckelige konge riige.

Er thet saa att nød trenger hanwm till att nogett æsche oc tage aff sitt folck, tha scall hand thet wdi saa maade gøre, att till the fattige kommer gantsche liiden tynges, Maa komme, thet er end nytteligt, att komme the riige till noghen sparsomhed, men att then fattige trengis till hwnger oc reeb, er bode wchristeligt oc wtryghed.

Thet scall oc een barmhiertig konge tencke, nar hand will forøge syn magt, mett megett folck, eller will wdgiffue syn syster eller fencke, wdi eet stormegtigt gifftermaall, oc nar hand will gøre alle syne børn liige mechtige mett seg, eller oc gøre syne gode mend riige, eller oc mett lange reyser, betee fremmede landschaff syn rigdom, tha scall hand tencke som sagt er, huo[70b]re thet er wbarmhiertigt oc wchristeligt, att for desse eller andre sliige sager, 204 schulle saa mange twsinde mend mett hustruer oc børn liide hwnger, oc tørst, oc komme i stor gæld, oc siden trengis till all wgerning aff myshaab.

Jeg agter icke sliige Furster blant mennischir end sige blant konger, som thet afftrenges fattige folck, ther the spilde i wkskhed oc daabill, Endog (dess wær) ieg haffuer hørtt, huore somme konger meene thet wære syn rett, oc sige att høre seg till huess theris wndersotte eye oc besiider.

Thi scall hand meer offuertentche, att thet som een tiid aff noghen løss orsage er optaget (ænthens konger eller ridderschaff till fordeell oc gaffn) kand aldrig igen affleggis, dog att een konge icke burde alsomeniste at igenkalde noghen paalagd tynges, nar then nød wore forganghen ther konger trengde, men ocsaa att oprette thenom huess schade, the haffue hafft, aff samme tynges, thet yderste hanwm møieligt wore.

Oc fordi scall een konge wogte seg for eett forgiiftigt exempill, om hand will sitt folck well, Oc er thet saa att hand glædis aff syne wn[71a]dersottis forderffue, eller oc forsømmer theris gaffn, i huad naffn hand kaldis, een konge er hand dog icke.

Scall ther oc tilsees, att riigdom er icke for megett wlige skifft, icke dog saa att noger scall myste sitt, men the fwnd oc anslag schulle brugis, att rigdom kommer icke altsammen till faa mend, Plato hand wille att hans menighedtz borgere schulde huerckin wære for riige, eller for fattige, fordi then fattige kand inghen hielpe, oc then riige will inghen hielpe.

Oc huad maade haffuer thet, att the konger bliffue 205 sielden riige, som megett beschatte syne wndersotte, Oc huem thet løster att wiide, tha offuerlegges seg huore megett myndre theris forfædre æskede oc finge aff theris folck oc the wore dog megett rndere end konger nw ere, oc haffde ther till rigdom nock, men saghen er icke andhen, end att then største partt henger wed theris hender, som slig skatt schule

indkreffue, oc opbære, oc saa kommer then mynste partt till konghens hender.

Paa the ting fordi som then menige mand haffuer behoff, scall een konge inghen tyngge legge, som er korn, brød oc øll, klede oc wyn oc anden sliig ware, Huilcken for wden then me[71b]nige mand kand icke leffue, Men wij see dog att desse ting tyngis nw alsommest, oc icke wdi een maade, men først mett syse, huar paa the wnderstwndwm laane penninge oc giffue saa breff, att thet scall siiden igenkreffuis aff stæder oc fattige wndersotte, oc ther nest met told oc scriffuere penninge, oc paa thet siiste met the synderlige kiøb, ther somme købmend giffuis loff, att the aldene maa kiøbe, selge, oc wdføre synderlig ware, oc for een rynge baade een konge haffuer ther wdaff, scall saa manghen arm mand tage ther schade wdi.

Oc fordi øger een konge best syn skatt som sagt er, nar som hand afflegger wnyttig kaast oc tæring paa alting, oc helst fordi att som gammill tale lyder, Sparsomhed er een stor rente, Men kand thet icke anderledis wære, for menighedtz beste, end hand scall iw nogett tage aff sitt folck som kaldis syse, tha scall hand betyngge oc besware thee waare mett syse som føris aff fremmede land, oc som meer ere 206 till høgferdighed, offuerflødighed oc leckerhed end til natwrins tarff oc behoff, oc ther the riige mest nytte oc bruge, som er ypperligt klede, sylckestycker, purpur kleder, peeber kaasteligt krwd oc dyrebar smørie, ædele steene, oc anden sliig waare, fordi beswaaris ther wd[72a]aff noger mand, tha ere the oc riige, oc the riige taalett well, oc bliffue ther wdaff icke fattige, endog the bliffue nogett meer sparsomme, oc saa forbædris theris seeder, aff een rynge penninge schade.

Wdi myntt att slaa scall een konge bewiise then tro, som hand er plictig bode Gud oc mennischin, oc icke scall hand thet stæde seg selff som hand grwmmelige paa andre pyner oc straffer, fordi folckett berøffuis mett myntt oc bedragis i fyre maade, Huilckett wij haffue seett siden hertog Karl er affganghen, oc landen haffde icke syn eghen herre, som er wærre end nogett tyrannedømme, och megett twingde thyne land, først mett ontt paffuimentt, ther nest nar mynthen haffuer icke syn rette wægt, Item nar hwn er meget klypt, oc siist nar som mynthen settis op oc aff som konghen lyster, oc hand ther mett kand tencke sitt fadebur gaffn oc profiitt.

Om een kongis Rundhed oc welgerninger. [72b]

Efter thi att rwndhed oc welwillighed ere synderlige, kongers dygd oc ære, mett huad dristighed tiltage the seg tha konge naffn oc embede, som inthet andett giøre end ther paa arbeyde, att 207 thenom kand liide well aff huermandtz schade oc wedermød? Oc fordi bør een konge ther till wære waaghen, wiiss oc klog att hand kand forschylde gott aff huermand, Huilckett icke skeer alsomeniste mett skenck oc gaffuer.

Somme scall hand hielpe mett skenck oc gaffuer, oc somme styrcke mett gwnst oc hyldest, Somme scall hand mett syn magt frelse fra twang oc modgang, Sommis beste scal hand rame mett gode raad oc klogt skell. Oc sliig agt oc mening scall hand haffue, att hand scall agte then dag wære spylt oc tapt, paa huilcken hand haffuer icke forschyldet gott aff noger mand.

Dog scall mand icke wredelige agte kongers rwndhed, Mange konger beschatte thett wmschundelige aff syne wndersotte, ther the spiilde paa gecke oc lackere, oc paa thenom ther the bruge wdi leckerhed, løsactighed oc offuerflødighed, Oc fordi scall almwen rettelige forstaa, huore thenom bør att fornømme kon[73a]ghens welgerning, ther menigheden wele got oc wnde well, Wdi løn att skiiffte, scall mand ansee dygd oc dygdelige gerninger, oc icke løss eller wretsindig begæring.

The welgerninger scall altid een konge gøre, ther inghen mand tager schade wdi, fordi att berøffue een oc gøre een andhen riig, oc att nedertrycke een oc ophøye een andhen, thet er dwbell ondschaff, oc icke welgerning, oc besynderlige nar nogett tagis syndelige fra thenom som ere wschyltige, oc spyldis paa onde mennischer.

Thet er icke wden sag digtett aff poeter, att guder wandrede aldrig, eller gjorde reyser wden thenom 208 till stor lycke som the geste hoss, Men nar een konge oc een herre er wentendis, oc hans wndersotte legge tha offuer een siide theris beste Clenodia, yndelycke eller bortsende theris deylige dötter, børn oc swene, dyllie oc gæmme theris riigdom, oc i alle maade holde seg sparlige, giffue the icke tha til kende, huad mening the haffue om konger, nar the thet gøre mod theris tilkomme, ther the gjorde mod røffuere oc obenbare fiender, om the wore wentendis, oc bære fare for the ting ther konger burde att bescherme, om noger mand met wold wilde thenom wforrette, Aff andre ræ[73b]dis the snedighed oc forræderij, men aff konger rædis the wold oc magt.

Oc nar som een beklager seg for hug oc slag, een anden att hans dotter eller pige er skend eller borttaghen, then tredie att hans hwstrw er taghen mett wold, oc then fierde att hanwm er icke well betalett for arbeyde wmage, kaast oc tæring, O huore langt haffuer slig gestning wærett fra thet wilkaar, som guder sigis att geste huermand till lycke oc gode.

Oc nar noyer merckelig stad haffuer kongen mystancke, oc wdi hans tilkomme fræmgaa the onde dierffuelige, oc the gode skiwle seg oc holde seg offuer een siide, endog the inthet tale, theris gerning bewiiss tha merckelige huad mening the haffue om konghen.

Men maa komme att noyer konge swarer her till saa sigindis, Jeg kand icke holde alle hender, Selff will ieg gerne gøre, thet meg bør att gøre, Thu (som æst een konge) scall thet saa fly i sandhed, att the wiide thyn willie, tha scalthu well see att the holde theris hender, Oc tha wed folckett att thet er icke 209 thyn willie, nar the formercke att inghen bliffuer wpyntt aff thenom, som hærinske gøre oc skalckhed bruge. [74a]

Oc maa komme thet er een heden konge nock att hand er welwillig oc god emod syne egne wndersotte, oc emod fræmede oc wdlendinge retferdig, Men een Christen konge scall ingen agte for fremmett wden then som er wchristen, dog hand scall hanwm icke heller i noyer maade wforrette, først scall hand bekende syne egne wndersotte, oc siden forschylde gott aff huer mand om hand kand.

Oc endog att een konge scall ther paa altid arbeyde, att inghen wforrettis, tha scall thet synderlige skee mett fremmede, oc meer mett thenom end mett indbyggere, som Plato siger, Fordi att the fremmede ere bode wæneløse oc for wden slegt i the steder som the ere fremmede, huar fore the snarere wforrettis end indbyggere, oc fordi meentis ther ij gammill tiid, att Jupiter (som agtedis for een gud) schulde selff heffne fremmede folckis offuerlast.

Om low att skicke oc forbedre. [74b]

Een megett god low, oc een megett god konge, the gøre stæder, land oc riige salige, oc tha er theris skick oc maneering megett lycksalig, nar the lyde konghen oc konghen er loghen wndergiffuen, oc lyder henne, oc loghen er rettelige sætt, effter høffuiskhedtz regill, oc icke wdi ander mening, end att menighedtz seeder kwnne ther aff forbædris.

Een god, wiiss oc retsindig konge, er icke andett end een leffuendis low, thi scall hand icke sette 210 megen low, men then som god er oc menigheden salig, Fordi then stad som er aff een god konge well skickett, oc haffuer gode oc retsindige høffuitzmend, hand haffuer icke megen low behoff, oc er noyer stad anderledis skickett, tha er inghen low saa megthen, att hwn er nock, Then krancke liider icke dess bæder, att een wanwittig læge bær een ny legedom paa een anden.

Wdi low att skicke scall wogtis, att hwn icke agter kongens fadeburs beste, icke heller friibaarne mendtz besynderlige baade, men effter høffwiskhedz exempill oc menighedtz profytt scall hwn skickis, dog att sliig profiitt scall icke dømmis effter huermandtz mening oc sigilse, men effter wiisdoms regill, ther konghen scal [75a] haffue aff eet merckeligt raad, Fordi huess saa icke skeer, tha bør henne icke att kaldis low, som oc hedninge bekende, wden hwn er god oc rett oc ramer menighedtz beste.

Thet er icke strax low som teckis een konge, men thet som teckis een wiiss oc een god konge, huilcken icke andett teckis end thet som er høffuist oc gott wdi noyer menighed, Er then regill krogett som andre ting schulde rette, huad wentis ther andett wdaff end att rette ting schulle oc saa krøgis effter samme regill, Oc fordi will Plato att low scall icke wære for megthen, oc synderlige om dagtinghen, købmandskaff, skatt rente, oc sliige andre ting ther føge merckelige ere, Menighedtz gaffn kommer icke meer aff megthen low, end een kranck mand bliffuer karsk aff manghehonde lægedom, Huar som konghen er retsindig oc wforkrengtt, oc høffuitzmend gøre theris embede fyldist, ther giørs icke megen 211 low behoff, men huar som thet icke findis, ther brugis dog god low ylde, oc wendis menigheden till forderffue aff onde høffuitzmend.

Thi foragtis rettelige Dionysius Syracusanus, som aff tyranne raad sette megthen low een oppaa een anden, oc lod thenom forsømmis oc offuertrædis aff folcket, paa thet hand [75b] schulde haffue sag mett sitt folck, men thette er icke att sette oc skicke salig low men meer att sette garn oc næd for folckett.

Oc som tilbørligt er, tha straffis Epitades som skickede sitt folck sliig een low, att the motte tage seg till arffwinge huem the wille, oc thenom falt sind till, Oc thet gjorde hand fordi, hans eghen søn war hanwm wkær, paa thet hand kwnde hanwm wderffue, men mett thet første kwnne folck samme skalckhed icke besinde, dog att samme low paa thet siiste gjorde menigheden stor schade.

Slig low scall een konge sette, ther icke alsomeniste pyner synd, men oc saa wnderwiiser oc paamynder huore synd scall flyss, Oc fordi fare the wild, ther sige att looghen scall wære screffuen mett faa oc korte ord, oc scall biwde oc icke lære, Fordi een low bør saa att wære dighet, att hwn meer drager fra synd mett redelig lerdøm end mett redsle oc pyne, endog att Seneca giffuer icke magt thenne Platonis mening, men thet gør hand icke wiislige.

Icke tilstæder heller samme Plato, att wnge mennischir maa disputere om looghen, dog at the gamble maa thet rwndelige gøre, oc fordi som konge low scal aff then menige mand icke [76a] dømmis, saa schulle the oc sliig low sette, ther kand teckis alle gode oc wiise mend, paa thet hand scall wiide, att 212 mange som ere ryngte agtede, haffue dog skell oc forstand, Oc for then sag priisis Marcus Anthonius pius, att hand icke begynte nogre anslag, wden hand thet forkyndede menig almwe, mett breff oc skellig beschede, och sagde for huad sag hand alting gjorde.

Zenophon scriffuer merckelige, att wskellige creatur dragis till lydilse ij twenne maade, ænthen mett føde oc lyst, eller mett hwg oc slag, mett føde om thet er wanartig, oc mett lyst om thet er artig, som heste pleye at lyde, men mett hwg oc slag, nar the ere fortredne, som asn pleye att lyde, men effter thi at mennischin er eett ypperligt dyr, tha bør henne icke alsomeniste att trengis till dygd mett pyne, men oc saa att lockis mett løn oc lyst.

Oc fordi scal een god low icke alsomeniste pyne synd oc brøde, men oc saa met løn locke til at gøre well, oc forschylde gott aff menigheden, Saa finde wij merckelig low wære sæt i gammill tiid, blant huilcke war oc saa thenne, att huilcken som mandelige haffde striid for menigheden, oc kom leffuendis aff slagett, tha fick hand stor løn, men bleff hand slaghen, [76b] tha schulde hans børn fødis oc besørgis aff samme menighed, hand haffde hiem wdi, ther slagen bleff, Oc huo som haffde frelst een borgere, eller slagett fiender fra een stad, eller mett wiise raad wndsett noger menighed, tha skickedis hanwm løn oc tack for sliig welgerning.

Oc endog att wndersotte som ere drabelige mend for wden løn effterfølge thet som merckeligt er, thet gørs tha behoff at groffue oc wforsøgte folck, optendis mett løn oc lyst till thet som dygdeligt oc drabeligt er.
213

The som ere aff erlige sind, optendis till dygd aff heder oc ære, men andre som icke ere saa fromme i sind, lockis aff baade oc profiitt, Oc fordi scall een god low bruge bode thet ene oc thet andett, heder oc wanheder, ære oc wanære, gaffn oc schade, Men thenom ther ere saa megett træle aff natur, att the kwnne icke læris mett lyst oc lempe, scall mand tæmme met stock oc iern, hwg oc slag.

Gode wndersotte schulle tilwænies fra theris barndom, att haffue sliige meninger om heder oc wanheder, att the wiide kwnde huore løn scall skiftis effter gode oc dygdige gerninger, oc icke effter rigdom eller stormecktig slegt. [77a]

Oc fordi scall een konge ther wdi offuer alt wære woghen, att hand icke aldene pyner thet som syndett er, men ther paa meer arbeyde at inghen gjør then synd som pyne forschylder.

Ligerwiis som then læge er bædre ther saa twinger soott, att inghen bliffuer siwg, end then som raader bod, siden siwghen er kommen, Saa er thet oc bædre att fortage synd, end att pyne the synder som gjorde ere, Oc thet kand een konge merckelige aff sted komme nar hand ænthen formyndscher eller till inthe gør the orsager, som synd oc ondschaff fødis wdaff.

Oc som sagt er, nar megett ontt fødis aff falsche meninger, som haffuis om nogre ting tha scal een god konge thet først agte, at hans wndersotte ere oplerde aff gott oc rett skeell, oc ther nest at hand haffuer icke alsomeniste the høffuitzmend som ere wiise, men oc saa gode oc retsindige

Oc som Plato rettelige paamynder, tha scall mand 214 alting forsøge, oc (som sigis) alle steene aff sted røre, før end wij nogett pyne aff dage, først scall mand lære met ord oc gott skeell, at inghen scal wele synde, ther nest schulle the forfæris mett Gutz strengthed som heffner al[77b]le synder haardelige, ther nest schulle the hødis mett pyne, Oc kand inthet aff desse ting hielpe, tha scall mand bruge pyne, oc først lætt pyne ther saa kand læge synden, att hwn icke tager mandhen aff dage, men haffuer thet icke heller gænge till syndtzins bædring, tha scall hand paa thet siiste (ligerwiiss som een leem ther whielpelig er, oc icke kand lægis) affhuggis, at karske leemmer schulle aff hanwm icke oc saa besmittis.

Ligerwiiss som een god læge, affhugger icke then leem, som kand lægis met plaaster, drick, eller smørie, oc inghen gjør hand thet, wden siwghen ther till trenger hanwm, Saa scall een konge alting forsøge, før end hand tager noghen aff dage, tenckindis att then gantsche menighed er een krop, oc att inghen fordi affskær nogher leem, om hand i andre maade kand lægis.

Oc ligerwiiss som een god læge ther till gør syn flytt, att hand kand raade bod mett then kranckis aldermynste fare, saa scal oc een god konge ther low setter, agte till menighedtz beste, att menighedtz kranckhed kand fordriffuis mett aldermynste fare.

Een stor partt aff synd ther aff fødis, att rig[78a]dom paa alle stæder megett affholdis, oc fattigdom forsmaas, oc fordi scall een konge ther paa arbeyde, att hans wndersotte kwnne agtis aff dygd, oc icke aff rigdom, oc thett scall hand først bewiise i seg 215 oc syne tienere, Fordi nar folckett seer, att een konge mett stortt hoffmod lader rigdom tilsyne, oc dess meer een mand wære agthet aff konghen att hand er megett riig, oc att heder, ære, embede oc befaling kwnne købis for penninge, tha bedragis then menige man till att sancke riigdom, mett rett oc wrett, oc i huess maade the kwnne.

Oc paa thet wij schulle wdi exempill wiiss tale nogett almyndelige, Wdi mange land oc stæder, kommer alt ontt aff orkeløshed, Huilcken huermand søger oc begær, dog met atskillige wilkaar, oc nar the haffue thet naatt oc fangett, oc thenom thet fattis som orkeløshed scal oppeholde, tha wanarte the seg wdi onde konster, oc till wgerning, oc ther aff føde seg, Oc fordi scall een kong ther wogte seg fore, att hand icke haffuer sligt orkeløst folck wdi syn menighed, oc haffuer hand thenom, tha scall hand ænthen fordriffue thenom aff syne land eller oc trenge thenom till arbeyde.

Plato sagde oc meente, att alle tyggere schulde fordriffuis aff hans menighed, men war no[78b]ghen gammill eller kranck, oc icke haffde syn eghen slegt eller wenner, ther thenom kwnne klede oc føde, tha schulde the fødis aff menigheden, Then som er karsk oc swnd, oc lader seg nøye mett maadelighed, haffuer icke behoff att tygge.

Massylienses wilde icke anamme i theris stad the prester, som fore omkring mett helligdom by fra by, oc wnder thett hellighedtz skyn skiwlde aarkeløshed oc offuerflødighed, Oc moo komme thet wore end gaffn for menigheden, Att closter wore icke for moonge, Fordi att i somme closter (oc synderlige 216 thet som icke skellige oc rettelige leffues) findes megen aarkeløsked Oc huess om closter sagt er, thet moo oc wære sagt om andet aarkeløst folck, som huercken studere, eller øffwe seg wdi anden børlig gudelighedtz handell, huad helder the findis hoss domkircker eller anderstedtz

Till thenne hob hører oc thet folck, som køber seg till aff konger oc herrer, told oc syse, oc anden rente, kræmmere desligest, Ther nesth aagerkarle, mæglere, oc rwwfere, som oppeholde hore hwss, ydermere fogeder, lænsmend oc mange swene, ther aff somme icke holdis till andett, end hoffmod oc bram, Nar sliigt [79a] folck kand syne gode dage icke lenger oppeholde, tha wanarte the seg till all wgerning.

Findis oc een aarkeløss hob, som kaldis hoffmend oc ryttere, oc ere eett saare skadeligt slag folck, wdaff huilckett alt gott forderffuis, oc alt ontt oprynder, Huor som een konge fordi fordriffuer aff syne land sliig syndig orsage, tha scall ther findis megett myndre att pyne, mett low oc rett wdi hans menighed.

Oc fordi schulle nyttige oc gode embede wære wdi heder oc wed magt, oc icke scall heller wanartig lædie oc aarkeløshed, haffue syn orsage, aff friibaaren oc ypperlig slegt.

Dog er thette icke sagt, i sliig mening, att thenom scal fortagis heder oc ære, som ere fødde aff erlig oc ypperlig slegt, men ieg will att the schulle seg bewiise i the ting, aff huilcke ædelhed haffuer syn første begyndilse, saa at the wdi merckelige gerninger, kwnne betee theris forelderis belede.

217

Fordi huor som the icke wore wildere oc bædre end wij nw mange see wdi aarkeløshed, offuerflødighed, qwindsche gerninger, wanwittige wdi alle gode konster, store dranckere oc mechtige daablere, oc andett som ieg icke will [79b] scriffue, for huad sag schulle wij tha meer agte thenom end andre skomagere oc bønder?

I fordwm tiid wore ypperlige mend frij for grofft arbeyde, dog icke fordi att the schulde holdis till løsactig aarkeløshed, men att the kwnne øffue seg wdi sliige huerff, konster oc lerdom, som høre till menighedtz gode regemente.

Oc fordi schall thett icke holdis forsmædeligt att riige oc merckelige mend, lade theris børn lære siidindis embede, fordi then stwnd børn øffue seg ther wdi, tha ere the wnder twang, oc holdis fra meghen synd oc fwlhed, Er thet oc saa att the haffue icke konsten behoff, tha er hwn lætt att bære, hender thet oc saa (som alting er omwendelig) att thenom een tiid trenger, tha kand eet gott embede føde thenom, icke alsomeniste wdi alle land, men oc saa i huad wlycke thenom tilfalder.

Wdi gammill tiid forstode merckelige mend, att megett ontt kom aff offuerflødig tæring, wdi kleder, gestebud oc bygnyng, oc fordi sette the low, oc ther till skickede tilsyns mend, som sliig offuerflødighed schulde formyndsche oc sette till rette, oc formeene wnyttig kaast oc tæring, wdi gestebud, kleder, oc bygning, Oc tyc[80a]ker noget mand thet wære beswaaring, att hand maa icke bruge syn willie mett sitt eget gotz, tha tencke seg wære meget større beswaaring, att mennischins seeder schulle saa aff offuerflødighed 218 forderffuis, att mange schulle ther fore sette halsin till, Oc fordi er thet bædre att nøde thenom till sparsomhed, end the aff offuerflødighed schulle forderffuis oc bliffue till inthet.

Inghen ting er wærre, eller meer schadelig end nar høffuitz mend haffue fordeell oc rente aff wndersottis synd oc brøde, Huore scal then affstille oc formeene synd oc ondschaff ther haffuer fordeel oc rente aff synd oc ondschaff?

Thet er boode rett oc skede i gammill tiid, att alle brøde penninge komme til then som schade feck, een partt kom oc saa till menighedz fadebur i store sager, sompt oc saa then till gode som saghen førde i rette, Men thet ther saa er hadeligt oc schadeligt, scall icke agtis aff noger mandtz synderlige baade, men aff menighedtz schade eller gaffn.

All god low scall fordi thet agte, oc ther effter stemple, att inghen skeer wrett, wære seg fattig eller riig, ædel, eller wædell, frij eller træll, offuermand eller wndersotte, oc scall loghen [80b] noget offuerhenge, tha scal thet wære then fattige till hielp oc trøst, fordi the fattige snarist wforrettis, oc fordi bør loghen thet att oprette thenom, ther lyckin haffuer thenom fratagett, Oc fordi schall loghen meer pyne een fattig mandtz offuerfald end een rig mandtz fortørnilse, meer een wretsindig borgemestere, end een ond borgere, meer een ædell mandtz skalckhed, end een wædel mandtz.

Effter thi som Plato siger, att brøde pynis i twenne maade, tha scal ther først tilsees, att pynen er icke større end synden waar, oc fordi scall inghen mand wredelige tagis aff dage, lcke scall heller synd dømmiss 219 effter wor falsche mening, eller løse begæring, men effter thet som hwn i sandhed er, Huaar fore eenfoldig styld nw pynis mett døden, oc hoor bliffuer wpyntt (oc thet skeer mod all gammill low) wden fordi at gotz oc penninge agtis for andett end the i sandhed ere, oc fordi agtis theris schade meer wdaff wor gyrighed, end effter theris rette wærd, Men huar fore at hoor nw myndre pynis end gammill low thet pynte, bør icke her att bescriffuis.

Then anden pyne som Plato kalder efftersyn scall sielden brugis, lcke maa thet heller skee, att folck scall forfæris bode aff ny oc grwm [81a] pyne, Inghen ting er saa forferlig, at hwn forsmaas ey oc foragtis nar hwn kommer i waane oc inghen ting er meer wnyttig, end at wænie sitt folck til pyne oc trelldom.

Oc ligerwiiss som wdi siwgdome, scall mand icke bruge ny lægedom, om then siwge kand hielpis mett gammill lægedom, Saa scal icke heller ny low settis, om menigheden kand hielpis oc raadis bod mett gammill low

Ond oc wnyttig low, kand hwn icke snarlige affleggis wden bulder oc oprør, tha scall hwn mett tiiden, ænthen affleggis, eller oc forbædris oc rettis, Fordi ligerwiiss som thet er farligt att forny noghen low wrettelige, saa gøres oc behoff att skicke low effter then beyleghed som landhen ere nw bestedde wdi, ligerwiiss som siwgdome scall raadis bod, effter kroppins beyleghed.

Megett er salige oc wdi een god mening skickett oc thet affleggis dog megett saligere oc wdi een bædre mening, fordi att sliig samme beyleghed 220 giffuer seg icke nw, oc thet kand nw wære ontt som tha war gott.

Meghen low haffuer wærett gantsche well skicket, dog at onde høffuitzmend haffue henne [81b] dragett till een ond oc schadelig waane, Inghen ting er wærrer, end een god low som brugis till onde, Oc fordi scall een god konge sliig low afflegge, oc icke agte then schade hans fadebur fanger ther aff, nar thet maa icke kaldis baade, som haffuer nogen handel eller fæle mett wdygd, Oc serdelis nar low er sliig, att huer mand gledis aff hendis genkald.

lcke scall heller een konge tencke att gammill low oc ond scall fordi bliffue wed magt, att hwn er almyndelige wedtaghen, wdi mange land, aff eett gammilt brug, Fordi att dygd oc høffuiskhed findis icke wdi lang alder eller eett stort tall, Oc ontt scall altid dess heller affleggis att thet, er gammilt.

Oc at tale wdi exempill wiiss om een low eller too, Wdi somme land war thet saa skicket att døde noghen fremmett mand, tha anammede konghens fogeder hans gotz till gæmme, paa konghens wegne, oc thet war skicket wdi sliig mening, att inghen schulde seg tiltage samme gotz fra rette arffwinge, oc fordi schulde thett bliffue hoss konghens fogede, saa lenge the arffwinge komme till stæde ther gotzett tilhørde, men nw er samme low ther till kommen, att huad heller arffwinge findis till eller ey, tha scall gotzett høre konghens fadebur till. [82a]

Rettelige war thet oc saa skicket, at huad som war fwndet hoss een tyff, schulde ænthen gemmis hoss konghen eller kongens embitzmand, att thet schulde icke komme till fremmede hender, men till 221 then rette eyermand som myst haffde Men nw findis ther somme til thet saa holde thet for sitt eget som findis hoss tyffwind, som thet wore theris rette arffue gotz, Dog forstaa the well att thet er icke rett, men gyrighed offuerwynder dygd, redelighed, skel oc sandhed.

I gammill tiid aff merckelige raad war paalagd, att paa grentzer oc lande mercke, schulde tilskickis nogre gode mend, ther schulde mett tilsyn bescriffue, huess som førdis aff land oc i land, oc thet giordis wdi sliig mening, at købmend schulde icke hende schade eller skee offuerwold, aff røffuere oc schalcke, oc finge købmend ther offuer noghen schade, tha schulde konghen oprette thenom samme schade, effter hans register som haffde gotzett indscreeffuet, och røffuere oc skalcke schulde icke bliffue wpynte, Oc paa then tiid maa komme, tha gaffue købmend thenom een føge oc erlig skenck ther thenne wmage haffde, Men nw er mange steder samme skenck omwend till told oc plaggerij, Oc ther fore holdis oc behindres nw købmend, mødis, platzis, wmagis, plag[82b]gis oc røffuis, oc dog at wdgifthen øgis daglige, tha omtalis ther inthet, att

the schulde beschermis oc icke wforrettis, Tynghen bliffuer oc saghen (huar fore tynghen er opkommen) er affalden, Thet som war skellige oc redelige paalagt, er aff onde embitzmend draget till een ond waane, oc tyranne stycker.

Thet war oc rettelige skicket, att wrag (som er skibbrødetz gotz) schulde anammis oc gæmmis aff konghens fogeder, icke fordi thet schulde høre konghen eller thenom till, men at thet schulde icke 222 komme till fremmede hender, Oc war thet saa att inghen kom oc kraffde paa samme gotz, tha bleff thet konghens oc icke før, Men nw see wij at bliffuer noget borte i stranden, i huess maade thett skeer, tha holder fogeden thet strax for sit, oc hand er meget grwmmere end stranden war, Fordi thet som stranden haffde leffnett een skibbrøden mand, thet tager konghens foged till seg, ligerwiiss som een anden storm oc eet bag wæder, See fordi huore alting er forwandlett till onde, Een tyff hand hengis, fordi hand handler een andhen mandtz gotz, oc konghens fogede gør thet samme, som fordi war sæt oc skicket, att then schulde faa sitt eget igen, ther haffde myst, oc hand røffuer bonden tyswer, først tager tiwffuen fra bonden, oc ther nest fogeden fra tiwffuen, [83a] oc købmend platzis, mødis oc wmagis aff thenom, som ere tilskickede att frij thenom for møde, platz oc wmage, Oc the som ere tilskickede, att nogett gotz schulde komme till syn rette eiermand, the forhindre att thet icke kommer, Sliige mange seeder oc logher findis i mange land, ther ere iw saa slemme som synden er selff, dog ieg wil icke paa thette sted noger menighed synderlige foragte, Desse samme som nw bescreffne ere, ere bode almyndelige, oc fordømmis aff huermand, thi haffuer ieg thenom i exempill wiiss, fortald for een lerdøm.

Oc maa komme ther findis well flere sliige theris liige, som icke kwnne affleggis wden bulder oc trette, dog att een konge mett sliig afflegge skaffede seg bode hyldiste, oc een god oc høffuisk mening om seg oc syne gerninger, ther wydt offuergaar ald baade oc fordeell.

223

Oc ligerwiiss som een konge, saa bør oc een low att wære almyndelig oc retferdig, oc fordi att thet icke skeer, tha er thet altid santt, ther een wiiss mand blantt the grecker pleyde att sige, att low er ligerwiiss som spyndelweffs næd, ther griiber fluger oc icke holder store dyr, Oc ligerwiiss som kongen, saa scal oc een god low wære meer redebøn till mischund, end till pyne, fordi thet er bode gott i seg selff, [83b] oc følger seg meer effter Gudtz gerninger, huess wrede som er meget seen till heffn, Er thet oc saa, att noghen skalck wndleder seg een tiid mett løyghen oc hærinsche, hand kand end siiden deelil till staffns, oc end tha pynis nock, men then som er wredelige dømdt, hanwm kand inghen hielpe, oc bliffuer hand end icke taghen aff dage, huem kand tha rettelige wiide, huore stor hans sorg hwn er.

Wij læse aff mange som icke wore kongher men tyranner (fra huess gerninger een Christen konge scall langt wære) ther dømdte oc agtede synd effter theris besynderlige gaffn, saa att thet agtedis een liiden synd, at stiele fra een fattig mand, ther siiden mett hustrw oc børn aff then schade hand feck selff trengdis till att stiele, eller at tygge, Oc thet agtedis alsomstørst synd, oc wært mange galier, att stiele aff konghens fadebur, eller fra een riig mand een føyge ting.

Oc then sagde the strax at synde mod kongens furstelighed, ther noget taledte om hans tyranne gerninger, eller oc om hans wanartige høffuitzmend snackede nogett rwndelige, dog att Adrianus Keyseren oc een hedning (som icke bør at rægnis blant gode furster) wille aldrig tilstæde at noghen schulde 224 klagis for slig sag, [84a] Oc then grwmmte Nero hørde icke heller gerne sliige klagemaall, oc een andhen konge, som platt forsmaade alt lackerij, oc sagde att wdi een frij stad, schulle wære frij twnges.

Inghen synd scall heller een god konge forlade, end then som giøres emod hans eghen person, Fordi inghen kand bæder komme till att forsmaa brøde mod seg selff end een konge, oc dess større magt hand haffuer till att heffne, dess wær staar hanwm heffn, effter thi att heffn hører icke till mandelige sind, men arme oc blødacktige, oc fordi bekommer een konge inthet myndre end heffn, nar hanwm bør att haffue eett mandeligt oc eett frompt sind.

Thet er icke nock att een konge er frij for all synd, fordi hand scall oc wære frij for all syndig orsage, oc mistancke, thi scall hand alsomeniste icke agte huad ther brydis emod hannwm, eller huad then forschylder ther hanwm fortørner, men oc saa huad andre tale oc dømmte om hanwm, oc fordi (agtindis syn ypperlighed) scall hand gierne forlade brøde mod seg selff, oc giøre naade met thenom som ere dog naade wwerdige, att hand ther mett kand schaffe seg eett gott rygte.

Inghen scall heller her emod robe saa sign[84b]dis, wdi saa maade foragtis konghens Furstelighed, som bør att wære wdi stor ære oc acht oc ther till wbelastett, Fordi at i sandhed tha holdis hwn i sliige maade, wed syn tilbørlige acht oc ære, nar folckett forstaar hand er saa woghen een herre, att inghen ting er hanwm skiwld, saa wiiss at hand wed wdi huess maade hans Furstelighed bør att agtis, saa barmhiertig att hand icke will heffne synd, wden 225 nar menigheden haffuer thet saare behoff, Cesar Augustus giorde syn Furstelighed megett meer merckelig oc tryg aff then naade hand giorde mett Cynna, end hand haffde mett stor pyne plagett hanwm, oc thet haffde dog icke bleffuett dess bædre.

Then synder i sandhed mod konghens furstelighed, som formynscher hanwm the ting, aff huilcke hand

er alsomeniste stormectig, Aff dygd er hand stor, Oc aff syn menighed som liider well aff hans wiisdom er hand megtig, huo desse ting forarger hanwm, hanwm bør att klagis for then synd som er emod kongens Furstelighed.

The fare meget wild, ther meene att konghens Furstelighed tha forøgis, nar low haffuer inghen magt, oc friihed tagis fra menigheden, ligerwiiss som een konge oc hans menighed wore twenne atskillige ting. [85a]

Oc schulde ther noghen lignise gjør is emellom the ting, som natwrin haffuer samblett, tha scall een konge icke lignæ seg wed huer besynderlige som findis wdi noger menighed, men emod all hoben, Oc tha scall hand see, huore meget yppere menigheden er, som er tilhobe kommen aff saa manghen erlig mand oc gode qwinner, end eett konge hoffwett thet er, Menighed bliffuer altid menighed, om ther wore end inghen konge till, Mange land oc stæder haffue standett well wden konger, som Rom oc Athene, men inghen kand wære konge, for wden menighed, Ther nest menigheden oppeholder konghen, oc icke konghen menigheden, Huad gør konger andet end menighedtz samtycke, ther thenom tiene, men then som er stor aff dygd, haffuer hand 226 end inthet riige, saa bliffuer hand dog stor, Oc fordi tha fare the obenbare wild, som agte konghen ypperlig oc mectig aff the ting hanwm ylde staa.

Then kalde the een forrædere, som mett gode raad, drager een konge fra the ting ther huerckin staa hanwm well, eller ere trygge, oc icke heller ere menigheden profitelige, men then som hanwm forgiør met then menige almwes fwle meninger, oc ther kommer hanwm wdi offuerflødighed, hoffmod oc daabill oc andre [85b] forsmædelige ting, mwne hand well raade for een kongis statt oc werdighed?

Thet kaldis troschaff nar som ther lydis met smyger een daarlig kongis bud oc befaling, men thet kaldis forræderij, nar the ting emod standis som ære wredelige begynte, Men i sandhed tha er inghen konghens myndre wen eller større wwen, end then som mett eett slempet smyger kaagler, oc bedrager hanwm fra thet som er gott oc ret, som raader hanwm till orlog, oc till att beswaare oc beschatte syne wndersotte, oc lærer hanwm tyranne støcker, oc gjør hanwm hadelig for huermand, Thette er forrædrij oc icke wærtt een pyne men mange.

Plato will at the som schulle siide low oc rett, schulle i alle maade wære retsindige oc wforkrenckte, Oc een god konge scall inghen haardere pyne, end then som ijldes siider raad oc rett, oc icke rettelige bruger retferdig low, dog hand er then ypperste ther low scall rettelige skicke oc bruge.

Oc fordi gjøres behoff, at loghen er bode kort oc retferdig, oc sett mett klare oc forstandelige ord, till menighedtz beste, I fordwm tiid war hwn obenbarlige screffuen saa att huermand kwnne wiide loghen, 227 at mand schulde icke bru[86a]ge low ligerwiiss som næd oc garn, till at griibe folck mett, som somme gøre, ther saa søge effter sagefald, som the foore effter roff oc bytte.

Paa thet siiste scall hwn wære lættelige sætt paa almyndelig tale, for wden dybe fwnd oc konstelige omslag, att mand scall icke haffue thet wmettelige folck behoff, ther mand kalder iurister oc aduocater, dog at theris konst i fordwm tiid, lerdis aff the beste, oc haffde stor werdighed mett seg, oc inghen gyrighed, men nw er hwn (som alting) aff gyrighed forderffuett.

Plato siger att menigheden haffuer inghen større fiende, end then som tager een god low ther er wnder een god konge salig, oc giffuer henne wdi noger mandtz frij willie oc wilkaar.

Om forstandere oc theris befaling.

Then samme fasthed oc troschaff een konge bør at bewiise syne wndersootte, bør hanwm oc saa att æsche aff syne embitzmend, Icke schall heller thett wære hanwm [86b] nock, att hand thett biwder thenom, men ther ligger magt oppaa, mett huad wilkaar thett biwdis thenom, oc nar thet er thenom budett oc befalett, scall ther oc nøye sees till, att the samme bud oc befaling wforsømmelige holde oc fuldkomme.

Aristoteles siger merckelige, wære forgeffuis att sette een god low, wden sliige mend oc saa tilskickis, ther god low schulle holde wed magt, Fordi huar thet icke findis, tha skeer thet wnderstwndwm, 228 att god low forwandlis aff onde høffuitzmend menigheden til stor schade.

Dog at wdi høffuitzmendtz wdkaaring schulle icke saa megett ansees riigdom, slegt eller allerdome, som wiisdom oc fasthed, thet er tha icke wnytteligt for menigheden, att gamble mend ther tiltagis, icke alsomeniste fordi att the ere meer i alle ting forfarne, oc theris løse begæring er nw stillet, men oc saa att erlig oc beqwem alder thet giffuer thenom, att the ere agtede bland folckett, Oc fordi will Plato att inghen

scall tilsettis att reghere low, eller siide rett, yngre end halfftrysins tiwge aar, oc inghen ældre end halffierdsins tiwge aar, Prester wille hand icke haffue yngre end trysins tiwge aar, Fordi att ligerwiiss som alder haff[87a]uer syn tiid wdi huilckin hand er fuldkommen, saa scal hand oc met tiiden haffue roo oc hwijle, aff embede oc andhen wmage.

Eett choor er een deylig oc behawelig ting, om thet er well skickett, oc eendrectigt wdi sang, Twertt emod er thet icke eendrectigt wdi seeder oc sang, tha er thet een leed ting, Saa er oc een stad eller eett riige een deylig ting, nar huermand giffuis thet sted, hanwm børlig er, oc huer haffuer sitt embede oc thet rettelige bruger, Thet er, nar kongen gjør thet hanwm bør, oc hans høffuitzmend thet the ere tilskickede, oc menige folck lyder thenom effter som god low wdwiiser, Men huar som konghen gør sitt gaffn, oc høffuitzmend inthett andett gøre end beschatte folckett, oc folckett icke lyder god oc høffwisk low, men smygre for kongen oc hans tilsyns mend, som tiiden falder seg ther er een alsomslemmist menge till hobe kommen.

229

Thet første oc ypperste een konge bør at gjøre thet er att forschylde gott aff menigheden, men thet kand hand wdi inghe maade bæder gjøre, end nar hand befaler gode mend regementett, ther menigheden haffuer kiær, oc wnde well, Huad er een konge andett end menighedtz læge? men thet er icke een læge nock att hand haffuer wiise tienere, wden hand er oc [87b] selff alsomwiisist, oc megett waaghen, Saa er thet icke heller nock att een konge haffuer gode tilsyns mend, wden hand er selff alsombest, Fordi the schulle bode aff hanwm tilsettis, oc bædris nar the haffue brudett.

Ligerwiiss som alle parter i sielin ere icke liige megtige, men somme biwde oc somme lyde, dog att kroppin alsomeniste lyder, saa scall oc een konge ligerwiiss som thet ypperste blantt menigheden wære megett wiiss, oc frij aff alle løse begæring, Nest hanwm wdi wiissdom schulle hans høffuitz mend wære, fordi the schulle boode lyde oc biwde, lyde konghen, oc biwde offuer almwgen.

Oc fordi er menighedtz salighed ther wdi, att høffuitzmend oc theris befaling ere well oc redelige skickede, Ther nest schall mand haffue friihed till att klage paa then, ther wredelige haffuer bruget syn befaling, som i fordom tiid war seed att kræffue syn opretning for schade oc wold, som noger war giørdt, paa thet siiste schulle the mett pyne haardelige straffis, om the bliffue offuerwundne.

Tha skicker konghen rettelige forstandere, nar hand thenom icke tilsetter, som mange penninge wele giffue, eller oc thet ere hoffmodelige begærindis, Icke thenom ther høre ha[88a]nwm nest till, 230 eller føge seg effter hans seeder, hans gyrighed oc andre løse begæring, men thenom som haffue theris siell kær, oc thet bewiise mett dygd oc ære, fordi the ere till sliige embede megett beqwemme.

Men huar som een konge icke andett gør end dyre selger oc affhender embede oc befaling, huad kand ther andett wentis aff thenom, end att the schulle iw oc saa fræmdelis selge theris embitz brug, att the kwnde saa oprette theris schade, oc fordi affhende mett kiøb oc sall retferdighed, oc huess handell the haffue tilforn saa dyre køpt, Icke er thet heller dess bædre, eller fordi sømmeligt, at thet er nw i mange land wedtaget, effter thi att hedninge haffue thet oc saa fordøpmt, Oc Keysere loghen biwder, att dommere schulle haffue rente aff konger oc herrer, att the schulle platt inghen orsage haffue till att begære penninge, eller pennings wærd for dom oc tieniste, som the gøre noger mand.

I fordwm tiid war wretferdig dom een stor synd, Mett huad dristighed fordi will een konge pyne then dommere, som haffuer døpmt for gunst oc gaffue, eller oc wille dømme rett for samme sag, effter thi hand saalde hanwm først dommere embede, oc først lerde syn dommere sliig een forgifftig ting, Oc fordi bør een konge thet att gøre mod syne embitzmend, ther [88b] hand will att the schulle bewiise mod seg selff.

Kongelige paamynder Aristoteles, huore ther scall wogtes, att aff embede kommer inghen baade till thenom som æmbede haffue, fordi skeer icke thet, tha kommer ther wdaff twenne schader, først at the som mæst gyrige ere oc wretsindige trenge seg ind 231 i sliige embede, oc thenom welde seg till, Ther nest plagis folcket i twenne maade, thet er, at the boode wdelyckis fra heder oc ære, oc tilsette dog baaden oc fordelen.

Om Contractt oc forligelse till Fred.

Udi contractt att gjøre fred, scall een konge (som i alting) alsomeniste agte menighedtz beste, oc huore hand thet icke gør, men meer att hand kand aff menighedtz schade liide well, tha er samme contractt icke forligelse till fred, men eett forbaand till menighedz forderffue, huem som haffuer sliig agt, hand gør twenne folck aff eett, eett aff the friibaarne oc eet andet aff almwen, oc ther liider een well aff een andens schade,

Oc huar sliig handell findis, er fordi icke menighed. [89a]

Emellom alle Christne folck, er een fast oc hellig contractt i thet at the ere wdi eet Christendoms samfwnd, Huad gøres fordi behoff, att Christne konger gøre saa daglig fred tilsammen, ligerwiiss som the wore huer andris obenbare fiender, eller att mennischins contractt kwnne thet gøre, ther Christus kand icke forhuerffue, Huar noger ting scall gøris mett mange breff oc handscriffter, ther er icke stor troschaff paa færde, Oc fordi see wij at ther wdaff kommer stor trette, som war paafwndett att styre oc affstille trette.

I huar som noget handlis emellom gode folck oc aff een god tro, ther gøres icke mange breff oc scriffter behoff, Men skeer thet emellom onde folck, for wden troschaff oc god loffue, tha kommer snaere 232 feyde aff mange breff end fred, Ligerwiiss som emellom gode oc wiise konger oc herrer er altiid wenschaff, dog att the gøre inghen contractt till sammen, Saa twert emod emellom onde oc daarlige konger, thett som schulde gøre fred, meer ypper trette oc wfred, nar iblant saa mange article, een klager at then war icke proppert holden, oc een anden att then oc then war forkrencktt mett all argeliist.

Contractt pleier fordi att gøris, at feyde schul[89b]de nederleggis, men nw kalde the thet contractt oc feelig dag, nar the wele føre orlog, saa att dage ere icke n w andett, end een beredning till feyde, oc liige som lyckin slomper till, saa holdis oc fred oc feelige dage.

Konger schulle wære saa faste oc wise wdi god loffue, att theris eenfoldige ord oc tilsaffn sculde holdis fastere end andre folckis beseglde breff oc soorne eder, Huore slempt kandthu fordi tencke thet er, att icke holde thet som wedtagett er, mett store wilkaar oc høytiilig contractt, ther oc ere stadfeste mett thet ypperste Christendommen haffuer, som er then Christelige tro, Oc wij see dog huad daglige hender (ieg siger nw inthe meer) aff mangis skalckhed, thi att forwden skalckhed kand thet icke skee.

Wore thet end saa att een artichell bleffue forsømmett wdi noger contracttt, icke schulde mand fordi wele bryde oc spylde then gantsche contractt, paa thet mand schulde icke synis at begære orsage till att spylde wenschaff, oc fordi scall ther heller leggis wynd oppaa, att thet som brwtt er, kand bødis 233 mett een føge schade, Wnderstwndwm er thet oc nytteligt, att see igienom fingre mett somme article, nar wij see att wenschaff kand icke end lenge wære be[90a]standigt eblantt almwes folck, om alting scall krappelige regnis paa then yderste pwncktt, Oc fordi schalthu thet icke effterfølge som wrede raader teg, men thett som er menighedtz beste.

Een god konge scall fordi haffue fred mett alle oc serdelis mett syne naboo, ther megett kwnne schade om the ere fiender, oc gaffne om the ere wener, oc for wden naboo fæle oc handell kand dog inghen menighed wære lenghe bestandig, Oc wenschaff kand altid boode best gøris oc holdis emellom thet folck som haffue eens seeder, oc ere aff eett twngemaall, Somme land ere dog saa wytt atskilde mett seeder oc wæsinde fra andre landschaff, at thet er aldellis bædre, att icke handle mett thenom, end att wære thenom anhengindis mett stor contractt, eller haarde forbaand, Somme land ere oc saa langt borte, at wille the end gøre andre land till gode oc komme thenom till hielp, tha kwnne the thet icke aff sted komme, Somme folck ere oc saa stwmme, falsche oc troløse, att ere the end naboo, tha dwge the dog inthet att handle eller holde wenschaff mett, Oc met sligt folck er thet raadeligt at mand scall huerckin feyde, eller haffue wenschaff, oc icke heller blende mett thenom gifftermaall, bode fordi att orlog er een forgifftig oc een forderffuelig [90b] ting, oc ther till mett, er somme folckis wenschaff icke megett bædre end feyde.

Thet scall fordi wære een stor partt aff kongens wiisdom, att hand scall megett wiide aff andre landtz 234 seeder, oc thet sompt aff bøger, och sompt aff wiise mendtz wnderwiisning som ere forfarne, att hand scall icke selff bereyse andre land, mett stor fare, som Wlysses giorde, Oc dog mand kand icke well om alting scriffue, tha maa wij almyndelige saa sige, Att mand scall icke haffue handell eller forbaand mett the folck, som ere icke aff samme tro mett oss, Huordane Tyrcker oc Henninge the ere, Ey heller met thet folck som natwrin haffuer oss fraskild, mett strand, store bierg och mange myle, Thenom schulle wij icke giffue orsage att falde ind paa oss, Icke schulle wij heller indfalde paa thenom, Oc enddog att her om motte settis mange exempill, eett er dog nock paa thenne tiid som seg nw begiffuer, Franckeriige er i sandhed blant alle eett merckeligt riige, men tha waare thet meer merckeligt, haffde thett wærett Walland wbewaarett, oc icke ther paa indfaldett. [91a]

Om kongers och theris børns gifftermaall.

Megett saligt dømmes ieg thett att wære for menigheden, at kongers gifftermaall bleffue i landhen hoss thenom, eller oc hoss neste naboo, om the schulde skee wden landtz. Men maa komme att noghen will saa sige, Een konge dotter bør att giiftis och giffuis mett een konge eller een konge søn, Att forhøge syne thet

mæste noget kand er een synderlig oc een wildig ære oc begæring, Huor fra een konge scal wære meget langt, Lad saa wære att een konge dotter giffuis myndre mand end een konge eller een konge søn, huad tha? nar thet kand skee 235 menigheden til større gaffn, Thet er hans kongelige maiestatt een større ære, att hand meer agter menighedtz beste, end syn dotters eller systers besynderlige ære.

Konge gifftermaall ere een besynderlig ting, men dog see wij att all werdsins ypperlighed, statt oc ære, er nw ther till kommen, oc thett hender oss titt och offte, som skede emellom the Grecker oc Troianer, for Helena skyld, [91b]

Er thett saa att ther scall iw for eens wære skell paa konge giiffte som børligt oc sømmeligt er, wdkaare seg tha een aff sitt gantsche land, ther priis aff eett rentt leffnet, aff sagtmodighed oc klogschaff, ther kand wære een god konge een lydig hustrw, oc føde hanwm the børn, ther bode land oc forældre kwnne komme till ære, hwn er aldelis høgbaarin nock, som kand wære een god konge een god hustrw.

Alle wiise mend giffue thett magt, att inghen ting er een konge oc eett konge riige meer nytteligt, end att een konge elscher syne wndersotte, oc att hand elschis aff thenom, oc att thett kand skee, wolder megett eett menigt fæderne land, Eett fantzwn oc indfødde natur, bynder een ting fastelige till een anden, Oc fordi spyldis een stor partt, aff desse wilkaar, nar som emellom folckett er stor wliighed.

Thet kand neppelige skee, att eett landschaff kand aff sitt gantsche hierte, bekende thenom som ere fremmede fødde, dog meene folck almyndelige, att konge gifftermaall ere seg een tryg befestning till een ewig fred, Men som wij nw læres aff werdsins løb, tha see wij at ther wdaff begyndis meer bulder oc trette, nar som een klager att bryllops skatthen 236 er [92a] icke mett alle besluttede wilkaar wdkommen, eller oc een anden borttager brwden for noghen synderlig fienschaff sag, Somme findis saa wstadige att the opsig the første oc siiden tage een anden, Somme haffue andre klagemaall.

Men huad kommer thette menigheden wed? eller huad fordeell haffuer menigheden ther wdaff? Ther som kongers och kongebørns gifftermaal kwnne gøre fred oc rolighed i werden, tha wille ieg thet ynsche, att alle Furster wore tilsammen bwndne mett gifftermaall i sexhndrede maade, Men huad gaffnede gifftermaall emellom kong Jacob aff Scotland oc kongens dotter aff England, Thett kwnne icke fortage then feyde hand indførde wdi England, oc bleff ther offuer, Oc thett hender oc offte, att gifftermaal gøris icke før, end landhen ere aff feyde oc stor schade trette oc forderffuede paa bode siider.

Thet schulde fordi konger schaffe oc gøre, att the haffde tilhobe een ewig fred, oc ther till schulle bruge alle wiise raad, kwnne end gifftermaals handell gøre fred, tha kand hand icke gøre ewig fred, fordi nar then ene dør tha er wenschaffuett wde, Oc huor som gifftermaall haffde wærett eett bestandigt wilkaar till fred, tha haffde hand wærett stadig och [92b] fræmtwrinde, Men maa komme att noget mand will saa sige, Aff theris børn kommer een ewig fred, Huor fore striidis tha mest, emellom thenom som ere neste frender, fordi att ij sliige maade oc for sliige sager, skeer mæst forwanding i land oc riige, nar arff oc rigdom før is i fremmede land, saa att eett land forøgis oc eett andett forarmis, aff huilcke ting oprør oc bulder pleye gierne att fødis.

237

Thi kand thett icke skee att orlog affleggis mett sliige wilkaar, men the meer ther wdaff yppis oc oppeholdis, fordi nar som land och riige wdi sliige maade ere tilsammen forbwndne, strax een herre fortørnis aff een anden, oc saa wdi een føge sag, tha then som fortørnett er, till siger strax alle thenom som ere mett hanwm beswaaffrede, oc andre ther ere mett hanwm i sliig samme maade forbwndne, Saa er strax een stor partt aff werden optend oc oprørd till orlog, Saa striidis gantsche haardelige, att manghen Christen mandtz blod scall wdstiørtis for een mandtz wrede skyld, Exempill setter ieg icke, paa thett att inghen schall bemerckis till noget fortørnelse.

Maa komme att een konge bliffuer riig aff [93a] sliige gifftermaall, men hans folck fortørnis ther offuer saare meghett, Een god konghe tror icke att thett gaar hanwm well wden nar menighedtz beste ramis, Paa thett ieg schall icke och saa sige, att ther gjøres wbelefflige emod the iomfruer oc piger som forsendis ij fremmede land, till fremmett twngemaall, wlige fatzwn oc natur oc complex, oc megett wlige seeder, Ligerwiiss som the schulde wære elendige oc landflucktige, nar the kwnne leffue megett lycksaligere ij theris egne land dog thett skeede mett myndre statt, praall oc hoffmod.

Oc end dog ieg seer att thenne seed er meer wedtaghen, end møyeligt er att hand kand affleggis, saa wille ieg dog paamynde, om ther kwnne end noget hende for wden haab ij samme sag.

238

then stwnd fred er. [93b]

Een god konge well oplerd aff Jesu Christi low, scall inghen ting haffue kiær, wden syn menighedtz salighed, huilckin hanwm bør ligerwiiss som een krop bode at ælsche oc læge, oc ther till scall hand skicke alle syne tancker, fornwfft, øffuise och magt, att hand kand saa reghere thet som hand er betroed till, att hand motte faa loff aff Gud oc stadfestilse aff Jesu Christo, ther scal aff hanwm wære regenschaff begærindis, oc ther nest att hand eblantt mennischin kand lade effter seg een høffuisk erlig oc god mening oc amyndilse.

Huad heller een konge er hiemme eller aff by, tha scall hand altid effterfølge Scipionem, ther saa sagde oc fordi priisis aff alle, Jeg war aldrig myndre eene, end nar ieg war eene, och aldrig myndre leedig, end nar ieg war leedig, Hans mening war sliig, Att nar hand war icke wdi noger synderlig handel, tha begrwndede hand noghett mett dybe tancker som tilhørde menighedtz salighed oc ære.

Dessligest schall hand effterfølge Eneam Vergilianum, ther then kloge Poeta giffuer mange tancker oc gierninger, mæden the andre soffue, Oc thett som Homerus scriffuer, [94a] burde att scriffuis paa alle konge wegge, huilckett saa lyder, Then som folck oc store ærinde haffuer i befaling, bør icke att soffue then heele natt wd, Er hand oc saa eblantt syn menighed, tha scall hand oc noghett schaffe som høer till menighedtz gaffn, thett er, att hand scall altid bewiise seg att wære een konge.

239

Men tha sømmer thett een konge meer, att hand scall wære wdi obenbare handell, end eenlige for seg selff, Oc nar som hand fræggaar, see seg till, att hans ansigtt, gang, och tale, ere sliige, att the kwnne hans folck forbædre, tenckindis att huess hand taler eller gjør thett merckis oc gæmmis aff huer mand.

Icke giffuis thet heller magt aff wiise mend, ther Persarum konger pleyde att gøre, som altid wore ij eenrwm hemelige wdi syne gerninger, oc meente att the wdi sliige maade, schulde wære hoss sitt folck dess meer agtede, Oc war thet saa att the noghen tiid fræmkomme obenbarlige, tha skede thett mett stortt bram, praall oc hoffmod, oc mett dyrebare kleder oc kaastelige smykke, oc mett stor rigdom som the tha lode till syne, folckett storlige till schade, Dess emellom fordreffue the tiiden, mett lyst, leeg, oc andre geckelige støcker, Ligerwiiss [94b] som een god oc from konge, haffde icke sysler oc gerning wdi fredsommelig tiid, effter thi att merckelige gerninger haffue altid orsage, nar som een konge fattis icke sind, forstand, oc hierte.

Somme meene thet icke wære kongeligt, ther alsomeniste er kongeligt, som er att wære wdi obenbare handell, Ligerwiiss som manghe bisper meene att thett bekommer thenom inthett, ther alsomeniste theris embede tilhør, som er att predicke Gudtz ord, oc lære folckett, oc thett aff eett wnderligt raad befale the andre, ther thenom burde synderlige att gjøre (ligerwiiss som the wore theris embede wwerdige) oc the slemmiste oc ryngiste embede, tiltage the seg selffue.

240

Men Mythridates (som war ypperlig nock, bode i wiisdom oc riige) blwgedis icke mett syn eghen mwnd att affsige rett, oc att dømme i sager for wden tolck, Oc att hand schulde thet dess bæder kwnne gjøre, tha lerde hand fuldkommelige xxij twngemaall, Icke totte heller Philippus konge wdi Macedonia, att thet stod hanwm ij lde, att hand selff sad huer dag och hørde sager, Icke heller Alexander Magnus hans søn (dog hand war ellers daarlig oc hoffmodig) ther haffde sliig seed, att [95a] hand hørde inghen sag wden mett eett øræ, saa sigindis, Att thett andett øræ schulde gæmmis till then, som till saghen schulde sware.

Men att mange kongher kwnne desse wilkaar icke liide, thet gør ond opfødlse, Ther sigis i gammill tale, Att mand øffuer seg gierne i then konst hand lærtt haffuer, oc holder seg fra then hand kand inthett wdaff, Huore kand thet skee, att then som opfødis blant the folck ther smygre kwnne, oc blantt qwindfolck oc gecke, oc først forderffuis wdi onde oc wrange meninger, oc legoms løst oc læckerhed, oc fordriffuer hans barndom, wdi iagt, daabill oc dantz, att hand kand siiden haffue løst till the ting, som behøffue merckelige och dybe tancker.

Homerus hand siger att een konghe haffuer icke tiid, att wdsoffue then heele natt, oc mange gjøre dog inthett andett, end optencke ny fwnd till att oppeholde legoms løst oc glede, huaar mett the kwnne tiiden korte, ligerwiiss som kongher haffde icke andett att gøre, Een god boomand wdi eett hwss fattis aldrig gerning, huore schulde tha een konghe wdi eett heelt riige fattis sysle oc gerning? [95b]

241

Een god och retsindig kongis embede er sligt.

Onde seeder schulle affleggis mett god oc nyttig low, Then low som er forkrenckt oc forargett mett wretsindigt brug scall rettis, ond low scall platt affsettis oc nederleggis, Retsindige høffuitzmend oc forstandere schulle agtis oc affholdis, The som wretsindige ere schulle pynis oc straffis, The fwnd schulle optenckis som gantsche liidet betyng oc beswaare fattig almwge.

Alle steder oc wroor wdi riigett schulle frelsis fra røffuerij oc wgerning, oc thet scall skee met aldermynste blodstyrting, huar mett hand scall oppeholde, oc fast gøre, een ewig eendrectighed, eblant sitt folck.

Somme ting ere tha ryngere, men the sømme dog een god herre gantsche well, som er att offueree syne stæder, oc synderlige mett tancker oc besindilse, paa thett hand kand alting forbædre, The stæder som ere icke trygge oc faste, thenom scall hand gjøre faste, oc [96a] pryde met gaffnlig bygning Holde broor wed magt oc well færdige, oc the hwss som ere till heders oc till menighedtz beste, Bygge tempill, oc holde færdige strandbredde oc wandløb.

Item lade rense the stæder, som ere besmittede mett forgiffthighed oc pestilentze, ænthen forflytte bygning, eller oc opfyldte kær oc mooser oc gjøre thenom tørre, The wanløb oc oor som icke flyde til gaffns, wdskære oc wdgraffue paa andre stæder, ænthen lade stranden haffue indløb, eller oc thet formeene, effter som nytteligt kand wære.

242

Dyrcke the agre som ere nederlagde, att korn kand dess bæder naa till, oc lade thenom bæder dyrckis, som ere tilforn forsømmede, Item gjøre ther icke wyngaarde, som korn woxer bæder end wynbærtræ, Sliige sysler findis ther till sex twsinde, ther een konge megett welstaa, wdi huilcke hand kand seg saa forlyste, att hand till tiidtz fordrefftt, haffuer orlog icke behoff, eller oc dantz oc daabill till att korte natthen mett.

Wdi andre ting oc the synderlige, som tilhøre menighedtz heder oc ære, scall een konge icke wære formeghett tærinde eller offuerflødig [96b] men dog erlig, som er wdi menighedtz bygning, i leeg, dystæring oc spyl, eller i hoffuering som giøris nar fremmede sendebud wndfangis oc anammis, eller nogett andet handlis paa menighedtz gaffn, Men wdi then handell (som konghens synderlige person er anrøringis) scall hand wære sparsom, bode fordi hand scall icke synis att leffue seg selff till gode, aff menighedtz gotz oc rigdom, oc icke heller lære syne wndersotte offuerflødighed, som er een moder till alt ontt.

Jeg seer att mange wdi gammill tiid, wore ij thenne wildfarilse (oc thet giffue gud att ther fwndis icke end nw till aff samme slag) Att thee gjorde ald theris fliitt ther till at the schulde heller gøre syne riige støerre end bædre, oc thet haffuer tidt oc offte hæntt seg, att nar the wille theris riige megett forøge, tha bleffue the qwytt thet the haffde ij hender, Oc fordi er icke Theopompi røst priiset oc loffuett wden sag, ther saa sagde, att hanwm laa icke magt oppaa huore stortt riige hand lod syne børn effter seg, men huore 243 gott oc fast, Oc thett sprock som sagdis wdi Greckeland, burde effter myn mening, att scriffuis wdi alle konge wabn, ther saa lyder, Sparta er teg tilfalden, pryd oc smykke henne, Sparta war een stad saa kaldett. [97a]

Thet scall wære een kongis mening, att aff hanwm kand inthett merckeligere gøris, end att forbædre then menighed (i huoredan hwn er) ther hand haffuer anammett, och saa lader henne skiønere, end hand henne fangett haffuer, Epaminondas er loffuett oc priisett aff larde mend, att then tiid embede oc befaling wdi hans stad wore forsmaade oc ryngte agtede, oc inghen wilde thenom fordi haffue, tha regherede hand embede saa, att merckelige mend wore thenom siiden begærindis, oc sagde hand saa, Att een mand bør icke alsomeniste att haffue ære aff sitt embede, men att embedet scall meget meer haffue ære aff then mand, som embedett bruger.

Oc thette kand skee (som nw een part bewiist er) nar een konge forarbeyder the ting, ther menigheden wdaff bode ophøgis oc stadfestis, oc nar hand the ting afflegger oc twinger som menigheden forderffue, Menigheden hielpis oc forbædris megett aff een god kongis exempill, wiisdom oc tilsyen, aff borgermesteres oc raadtz retsindighed, oc aff prestmendtz gode leffnett, aff wdualde scholemestere, oc retferdig low, oc synderlige aff then lerdome oc øffuilse, som till dygd er beqwem, Wdi desse ting att forøge oc stadfeste, bør een god konge att wære wyndskiffuelig. [97b]

Aff mange tingh forderffuis een menighed, ther tha bæst fortagis, nar theris røder oc begyndilse først 244 leggis øde, att een konge er woghen ij sliig handell, er hans studium oc hans philosophia, oc at gøre forbaand mod desse ting, och ther till bruge alle raad, thet tilhører een Christen konge.

Ligerwiiss som the himmilsche planeter kwnne icke nogett buldre till sammen, wden desse iørderigis ting tage ther wdaff stor schade, som wij klarlige see nar sooll eller maane tabe theris skyn, saa skeer thett oc, nar stormectige herrer træde fra høffuiskhed, rett oc skiel, eller oc the aff hoffmod oc geckerij noghett synde, tha er thett all werden een stor schade, Oc aldrig gjorde noghen Planete feyde, mennischin saa stor schade, som then feyde gjorde ther war emellom Julium Paffue i Rom oc Ludouicum konge aff Franckeriige, huilckin wij bode haffue seett oc begrætt.

Om orlog eller striid at føre. [98a]

Enddog att een konge scall wdi inghen handel wære hastig oc fremfwss, tha scall hand wære alsomsenist oc saare forsynlig till att optage krieg oc feyde, fordi att som aff atskillige ting kommer allehaande schade saa forgaa wdaff feyde all ting paa een tiid, oc meghett ontt woxer op i samme sted, oc inghen ting hengher haardere wed, eller kand wærrer affleggis, Aff eett orlog fødis eett andett, och aff eett liidett fødis eett stortt, oc aff eett fødis tw, oc aff skempt kommer gammilt oc grwmpt alffuer, oc nar som feyde paa eett sted begyndis, tha recker hwn icke alsomeniste till neste land, men oc saa till thenom som ere langt fra liggindis. 245

Oc fordi scall een god konge ingelunde optage orlog, før end hand haffuer alle raad forsøgt till fred, oc inghe kwnne hielpe, oc wore wij aff thette sind, tha schulde ther neppelige findis orlog oc feyde emellom nogre Furster, Men kand samme forgiiftighed icke affstillis, mett myndre, end hwn scall iw optagis, tha scall een konghe ther till wære flyttig, att feyde holdis sitt folck till allermynste schade, oc mett allermynste blodstyrting, och endis mett thet aldersnaristhe. [98b]

Først scall een god konghe offuerlegge, huad skæll ther er emellom mennischin, som fødis till fred oc welwillighed, oc wskellige creatur som fødis til roff oc orlog, ther nest huad skell ther findis emellom eett mennische och eett Christett mennische, Ther nest offuerweye seg huore begærelig, høffwisk, oc salig een ting fred er, oc twertt emod huore schadeligt oc syndigt orlog er, oc huore megett ontt thett drager mett seg, om thett wore end alsomretferdigst, om saa er, att orlog maa kaldis retferdigt aff nogre wilkaar.

Paa thet siiste, afflegge seg saa lenge syn løse begæring, att hand mett raad offuerlegger, huad feyde will kaaste, oc staa, oc om thet ther feydis om, er saa gott, om hand wore end wiss paa seyer och offuerhand, som pleyer icke end altid att føge then retferdige sag.

Offuerlæg, wmage, omhwg, tæring, fare, wmagelig oc lang beredning, Ther scal sendis bud effer fremmed offuergiffuet folck som er een affskwm aff alle onde mennischer, oc will konge emod een anden wære noghett streng, tha scall hand først giffue 246 thenom penninge, saa schall hand smygre for thenom fyre oc tiene landtz kneckte, som ere een draffuels hob blant alle folck. [99a]

Inthe scall fordi wære een god konge meer kært, end att hand haffuer syne egne gode mæn, Huad kand meer forderffue gode seeder end orlog? Inthe scall een konge meer begære att haffue ij sinde, end att see syne wndersottis swndhed oc karskhed, lycke oc salighed wdi alle tingh, men nar hand scall lære att striide, tha nødis hand till att sette wngdom i stor fare, oc offte paa een tyme gør hand saa mange faderløse børn oc widuer, oc gamble folck bliffue theris børn qwytt ther thenom schulde føde oc besørge, desligest gøris mange arme tyggere, oc saa manghen mand tilfalder wlycke oc wsalighed.

Meghett kaaster konge wiisdom all werden, om the schulle forsøge huore farlig een tingh orlog thett er, oc nar the komme till alder och besindilse saa sige, Jeg haffde icke meent att orlog haffde wærett sliig een forgifftig ting, O then wdødelige Gud, huad thu haffuer lærtt thenne wiisdom manghen mand till schade? Tha scall hand tencke huore wnyttigt thet war, att hand wille saa forøge syne land, oc thett nw att wære een stor schade, som met thett første syntis att wære een stor baade, Nar dess emellom ere saa manghe twsinde folck, somme slagne, oc somme forderffuede [99b] i grwnd, desse ting schulle læris aff bøger, aff gamble mendtz snack oc tale, oc aff nabors schade oc forderffue, nar then eller then konge haffuer stor feyde for sliige land, oc thett mett meget større schade end gaffn.

The ting scall een god konghe forhandle, som 247 kwnne altid teckis, Thet som wij aff løse begæring begynde oc anheffue, teckis saa lenge som then begæring waarer, Men thett som mett raad oc klogschaff optagis, som thet teckis ij wngdommen saa gjør thet och ij alderdommen, Oc att noghet scall aff raad oc klogschaff optagis scal wdi inghen ting meer skee, end wdi orlog att føre.

Plato kallede splytagtighed oc icke orlog, saa tidt som grecker strydde mod grecker, oc nar thet hende seg tha bød hand att thet schulde maadelighe brugis, huad naffn schulle wij tha giffue then feyde, som daglige brughis emellom Christett folck, som ere mett saa manghe Christendoms wilkaar forbwndne? Eller huad schulle wij sige nar thett brugis grwmmelige, och stander paa i manghe aar, ænthen for een forfængelig titell skyld, eller lønlig had oc affwind, eller wdaff wngdoms hoffmod. [100a]

Saa pleye somme konger oc Furster att smygre for seg oc leede seg selffue saa menendes, Ther er iw noget orlog retferdigt, oc till att begynde sliigt orlog haffuer ieg retferdig sagh, Først om nogett orlog er retferdigt wele wij end nw sette i rette, Men huem er then som lader seg icke at haffue retferdig sag? Oc iblant werdsins wnderlige forwanding, oc blant saa meghe contractt oc dage, nw wedtagne oc nw forspylte, Huem er then som icke fangher orsage wdi nogher maade, oc tror fordi wære sømmeligt att føre

krij oc orlog?

Men (thee sige fræmdelis) kirckeloghin fordømmer icke alt orlog, oc Augustinus paa somme stæder giffuer thett och saa magt, Sanctus Bernhardus priiser och saa hoffmend, Men Christus Jesus, sanctus 248 Petrus oc sanctus Paulus, lære twert emod, Hwy agte wij icke theris lerdom saa well som Augustini eller Bernhardi? Maa komme Augustinus paa eett sted icke fordømmer orlog, Men Jesu Christi lerdom raader fra orlog, oc apostele bøger paa alle stæder thett oc saa fordømme, Oc desligest the gode mend Bernhardus och Augustinus enddog at the paa eett sted giffue sompt orlog magt, the forbiwde oc foragte tha orlog paa saa mange stæder [100b] wdi andre bøger, men thenom offuersee wij, att wij mett noghett kwnne føde wor synd oc løse begæring, Paa thett siiste wele wij nøye see till, tha scall thet fiindis att orlog haffuer magt aff inghen mett the wilkaar thett nw brugis.

Somme konster ere fordømde aff loghen, fordi att the haffue meghen handel mett falsk oc swyg, som kaldis Astrologia oc Alcumistica, Then første dømmer om tilkommende ting aff himmell tegn, oc then andhen lader seg at kwnne gøre guld aff alle haande malm, Om desse konster kwnne end rettelige brugis saa ere the dog forbwdne, Men samme forbud schulde meghett meer gøris emod orlog, Fordi kwnne end nogett orlog findis att være retferdigt, tha wed ieg icke om nogett maa sigis att være retferdigt som werdsins handell nw brugis, fordi att theris begyndilse er wdaff hoffmod, wrede, grwmhed, wksykhed eller gyrighed.

Thet hender oc ofte att Furster oc friibaarne mend (som meer fortære end behoff giordis oc theris rente kand taale) anheffue orlog aff eett konsteligt beraad, att the kwnne forøge theris gotz hiemme, aff syne wndersottis roff oc beschatning, Thet hender oc 249 wnderstwn[101a]dwm, att kongher skempte mett huer andre, oc lade som the wele feyde, att the kwnne theris wndersotte saa forarme, oc aff theris armod saa worde riige och stercke, Oc for then sag schall een god konge haffue mystancke till all feyde, i huore retferdig hwn synis at være.

Men her pleye somme emod at robe, at mand scall syn rett icke forlade, Først er sliig rett konghens eghen person anrørindis, Lad saa være att hanwm tilfalder arff eller hiemgaffue mett syn hustrw, Mwne thet icke være wchristeligt, att forfølge sliig rett mett then menige mandtz store oc wbodelig skade? oc for een føghe rettighed (ther mand ey end wed huoredan hwn er) røffue oc beschatte eett heelt riige, oc komme thet wnder stor armod oc schade.

Een konge fortørner een anden wdi een føge sag, ænthen wdi sliig som sagt er om arff och hiemgaffue for suoffuerschaff skyld, eller een andhen meghett ryngere, huad kommer thet then menige mand wed?

Een god konge agter alting effter menighedtz gaffn, Fordi huar hand thet icke gjør, tha sømmer hanwm icke konge naffn, Een konge haffuer icke samme rett offuer frij mennischer, som [101b] hand haffuer offuer wskellige creatur, Then største partt aff riige oc regemente, er then menige mandtz samtycke, fordi thet wilkaar gjorde første konger

Om ther kommer end trette emellom land oc riighe, hwij tilskickis ther icke mæglere och woldsmend, som thet kwnne affstille, Ther ere saa mange bisper, abbeder, lerde mend oc kloge raad, aff huess wiisdom och grantsche sliig trette motte aftalis oc 250 nederleggis, oc alle sager endis meget heller end mett stor blodz wdgydilse, roff, brand, eller anden skadelig forderffue.

Først schall een konge haffue syn eghen rett mystenckt, ther nest er hand end wiss oppaa syn rett, tha scall hand offuerweye om thet er raadeligt att hand forfølger syn rett, mett saa manghen mandtz fare, The som wiise ere, wele heller haffue tabett theris rett, end hanwm forfølge, fordi the agte thet att være myndre schade, Heller will keyserin haffue tapt syn rett (effter myn mening) end hand will syne gamble land oc riige, oc huess rett keysereloghen giffuer hanwm forfølge oc igenkreffue,

Men her emod will noghen saa sige, Schall inghen forfølge syn rett, tha bliffuer inghen [102a] ting tryg och wden fare, I sandhed tha maa hand forfølge syn rett, men om thet kand komme menigheden till gode, och konghens rett scall icke kooste hans wndersotte for meghett

Men huad kand nw være wdi tryghed forwden fare, nar huer mand will saa forfølge syn rett, att hand will aldellis inthett fordrage eller skoone, Wij see att wdaff een feyde begyndis een andhen, och een følger een anden, oc wij see inghen ende paa bulder oc trette, oc nar feyde icke nederleggis i sliige maade, tha schulde andre raad brugis till fred, Wdhen mand will nogett fyre, oc tabe wdaff syn rett, tha kand icke fred oc samdretlighed emellom wener være lenge bestandig, end sige emellom wwenner.

Een god mand offuerseer meget mett syn hustrw, att hand scall icke spyldede eett gott wenschaff, Men 251 huad fødis aff feyde andett end feyde, Tuckt oc ære føde theris liige, saa gjør oc retferdighed.

Thet scall oc røre een god oc barmhiertig konge, att alt thet onde som fødis aff feyde falder een stor partt paa thenom, som inthe haffue att gjøre met feyde, oc haffue hennes onde wilkaar aldellis inthet forskyllett. [102b]

Nar som een god konge haffuer fordi offuerlagt alt thet onde som fødte aff feyde oc orlog, om thet wore møieligt att thet kwnde offuerleggis, tha scall hand saa tencke mett seg selff, Till alt thette onde bliffuer ieg orsage, saa megett mandeblood, saa mange widuer, saa mange arme oc begrædelige hwss, saa mange wæneløse gamble folck, saa mange fattighe mennischir, Alle seeders, laagerss, oc retsindighedz forderffue, tilleggis meg aldene, Desse ting scal ieg betale well dyrtt Christo Jesu.

Een konge kand icke henffne seg paa syne fiender, wden hand scall først brughe fienschaff emod syne wndersotte, Hans folck scal beschattis hand scall optage hoffmend huilcke Maro (icke wden sag) kalder wbarmhiertige, hand scall formene syne egne borgere oc wndersotte the land, som the tilforn brugede thenom selff till profiitt oc gaffn, hand scall hieme holde syne wndersotte paa thett att fienderne schulle oc hieme holdes, oc thet skeer offte, att wij gøre wore egne wndersotte større schade, end thenom som ere fiender.

Thet er meer swaaertt oc drabeligt at bygge een stad, end att forderffue een stad, Wij see dog mange stæder wære opbygde aff wlerde [103a] oc groffue folck, ther konge wrede haffuer tha forderffuett, Oc 252 offte forderffue wij merckelige steder mett store wmage oc bekaastning, end andre ny kwnde mett opbyggis, Saa holde wij feyde mett stor tæring oc schade, wmage oc arbeyde, att tiende parthen aff thenom wore nock till fred.

Then seyer oc ære scall een konge altid stwnde effter som er wblodig, oc inghen mand till schade, Om sliig seyer kand end een konge tilkomme som hand er begærindis, wij see dog att eett folckis lycke oc seyer, er eett andett folckis schade oc forderffue, Thett hender oc offte att een konge græder syn seyer fordi hand haffuer hanwm dyre kiøpt.

Kand icke mischund eller werdsins store schade røre oss, tha scall Christendoms werdighed røre oss, Huad kwnne wij tencke att Turcker oc Saracener tale om oss, nar the høre oc fornømme, att ij saa manghe aar er inghen samdrektighed, emellom Christne konger oc herrer, oc fred holdis mett inghen contractt oc inghe dage, oc att ther er inghen ende paa blodtz wdgydelse, oc att ther findis myndre bulder blantt hedninge end Christett folck, som dog effter Jesu Christi lerdom burde att [103b] haffue alsomstørst kierlighed, oc eendrectighed.

Thet giøres icke behoff att føre natwrin oppaa meer ontt mett orlog oc feyde, effter thi att wortt leffnett er dog wstadigt nock, stacket oc skrøbeligt, oc meghen modgang wndergiffuett, mett mangelhonde siwgdøm, wlycke, och liffs fare till siøs, iordskelff, tordwn oc liwnyld som daglige hende mennischin.

Thenom som ere predicke fædre, burde att affstille blantt folck onde oc løse begæring till bulder 253 oc wsamdrektighed, Nw see wij att een Frantz mand, hader een Engilsk mand, oc icke for anden sag end hand er engilsk, Engilsk mand hader oc skootz mand, icke wden fordi hand er een skootte, saa gjør oc Wale wed Tyskmand oc Swoffwisk wed Swytzer, oc andre desligest, saa er oc eett land hadeligt aff eett andett, oc een stad aff een anden, Men hwy bedrage desse geckelige naffn meer fra kierlighed, end Jesu Christi naffn wdi een almyndig Christendom drager till kierlighed.

Om ther wore end noger retferdig feyde, Men nar wij see att all werden for meghett awer [104a] seg ther wdi, tha burde prester aff theris fornwfft, att lære oc drage kongers och menige folckis sind ther fra, dog see wij att somme aff thenom ere begyndelse och ophoff till feyde, Thett blugis nw icke bisper att wære mitt iblantt een stor hær, Ther er kors oc Gudtz legomme, oc iblantt heluedis ting blendis the himmilse sacrament, Oc iblant saa blodig wsamdrektighed haffue the kierlighedtz baand, oc wilkaar, Oc thet som er meer wederstyggeligt, wdi too atskillige hær er Christus, ligerwiiss som hand schulde striide mod seg selff, Thet war icke nock at Christet folck schulde fordrage feyde, wden hwn schulde oc saa haffuis i saa stor heder oc ære.

Er thett saa att ald Jesu Christi lerdøm er icke feyde modstandig, tha bewiise seg thett mett eett stæd huar feyde priis i then hellig læst oc tha wele wij Christett folck alle feyde, War thet end the Israelsche folck tilstædt, men thet schulde tha skee aff Gudtz raad, Men wore guddommelige raad (som altid lyde i then hellige læst) raade fra feyde, dog 254 att wij feyde meghet meer end the giorde, Daud war Gud tacknemmelig ij alle dygder, thet war hanwm dog forbudett att bygge herrins tempill, fordi hand war een striidtzmand oc haffde wdstyrt blod, men Salomon bleff ther till wduold, [104b] thij hand war fredsommelig, Skede thette iblantt iøder, huad burde tha att skee iblantt Christett folck, The haffde icke wden Salomonis skugge oc figur, Men wij haffue then rette Salomonem, then fredsommelige Jesum Christum, ther alting forliiger bode i himmell oc paa iord.

Icke raader ieg heller till att føre feyde wredelige emod the Turcker, først tenckindis mett meg, att Christendommen er meghett anderledis begyntt, stadfest oc forøgt, oc fordi er thet icke gott anderledis att tilwelde seg Christendommen, end mett samme wilkaar som hanwm haffue begyntt och forøgt, Oc wij see huore Christett folck ere tidt oc offte røffuede oc skattede till samme feyde, oc ther er dog inthet tilgiortt, Oc er thet saa wij wele agte then hellige tross beste, tha er hwn mett martyrum tolmodighed, oc icke mett landtz kneckte bode øgt oc klargiordt, Men agte wij land, rigdom oc eiedom, tha er thet feyde oc orlog, och

tha schulle wij agte huore thet er saare liidet Christeligtt att føre feyde for sliige sager, och helst mett thett folck wij nw feyde, tha er meer till fare, att wij schulle wendis omkring till Turcker, end the schulle bliffue Christne mett oss, Thi schulle wij først ther paa legge wynd, att [105a] wij kwnne wære gode Christne mennischer, oc ther nest om oss tycker gott att wære, indfalde paa the turcker.

255

Men fordi ieg haffuer paa eett andet stæd bescriffuett, huad ondt som kommer aff feyde, som icke nw gjøres behoff att sighe paa thett ny, thi wil ieg thet alsomeniste raade Christne kongher oc herrer, att the offuergiffue falske titele oc løse orsager, paa thet att grwm oc blodig feyde, nw saa lenge mett alffuære oc aff ald magt brugett, motte een tiid faa ende, och bliffue fred emellom thenom ther dog ere mett saa manghe Christendoms baand till hobe forbwndne, bruge seg fordi ther till wiisdom oc magt, raad oc alle styrcke.

The som haffue løst till att synis merckelige, wdi sliige maade schulle the thet bewiise atth the kwnne gjøre een ewig oc stadig fred, huo som thett kand fræmbringhe, hand haffuer giortt een merckeligere ting, end hand haffde offuerwundet all Aphricam mett herreskiold, oc thett wore tha icke swaaert att affsted komme, nar som huer will lade wdaff att smygge for syn sag, oc om wij afflegge wor synderlige oc løse begæring oc rame menighedtz beste, oc om wij haffde Christum till raad, oc icke werden. [105b]

Men nw then stwnd huer skøder och rygter syne ærinde, Oc bisper oc prester haffue och omhygge oc omsorg for magt wælde oc riigdom, oc konger ere framfwse aff hoffmod oc wrede oc alle effterfølge desse ting seg till baade, tha leder oss geckerij, wdi all fare oc waade, Oc huar som wij trackterede menigheden mett menighedtz raad, tha schulde och huermandtz besynderlige gaffn oc fordeel wære wdi gode pynte, oc merckelige effter wor willie, Men thett tabis och saa nw, ther wij aldene figte fore.

256

Icke twyll meg heller ther paa (høgbaarne Furste) att thu haffuer ey thet sind, och æst icke aldene ther tilføð men oc saa tillerd aff gode oc retsindige mend, oc fordi beder oc ønscher ieg thet som igenstaar, att Christus Jesus størst oc alderbest, wille giffue thyn fromme willie och agt, god lycke oc fræmgang, Oc som hand haffuer giffuet teg riige wden blodz wdgydilse, saa bewaare teg thet oc saa wblodigt, Hand gledis at kaldis fredsans konge, gøre seg fordi at wij aff thyn godhed oc wiisdom motte een tiid aff blodig oc daarlig feyde, bliffue leedige oc frij, The onde ting som ere framfarne, schulle offuertenkis, oc priise oss fred, oc gammill tiidz modgang oc plage, schulle oss dwbill gøre, thyne welgerningers godhed och naade. Finis. [106a]

[106b]

Tryckt wdi Roschilde wed Hans Barth
Anno etc. M. D. xxxiiij xij Mensis Augusti.